

CICERONIS ACADEMICORUM RELIQUIAE CUM

DRPS
FA
1361

CICERONIS ACADEMICORUM RELIQUIAE CUM LUCULLO

FL DRPS FA/1361

Biblioteca de
RUSSELL P. SEBOLD

M. TULLI CICERONIS
SCRIPTA QUAE MANSERUNT OMNIA

FASC. 42

ACADEMICORUM RELIQUIAE
CUM LUCULLO

RECOGNOVIT

O. PLASBERG

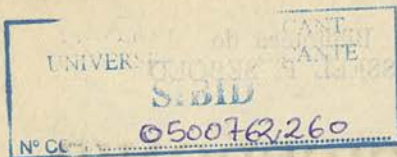
LIPSIÆ IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI MCMXXII

UNIVERSITAT D'ALACANT
Biblioteca Universitaria

0500762260

Dignum memoratu, villa est ab Averno lacu Puteolos tendentibus imposita litori, celebrata porticu ac nemore, quam vocabat M. Cicero Academiam ab exemplo Athenarum, ibi compositis voluminibus eiusdem nominis —. huius in parte prima exiguo post obitum eius Antistio Vetere possidente eruperunt fontes calidi perquam salubres oculis, celebrati carmine Laureae Tulli qui fuit e libertis eius —. ponam enim ipsum carmen —.

Quo tua, Romanae vindex clarissime linguae,
silva loco melius surgere iussa viret
atque Academiae celebratam nomine villam
nunc reparat cultu sub potiore Vetus,
hoc etiam apparent lymphae non ante repertae,
languida quae infuso lumina rore levant,
nimirum locus ipse sui Ciceronis honori
hoc dedit, hac fontes cum patefecit ope,
ut, quoniam totum legitur sine fine per orbem,
sint plures oculis quae medeantur aquae.

Plinius nat. hist. 31, 6–8.

Quare hanc mihi operam sumpsi, ut omnium philosophorum, quos habere possem, libros relegerem, indagaturus, an ne ullus unquam opinatus esset, alios esse motus sphaerarum mundi, quam illi ponerent, qui in scholis Mathemata profiterentur. Ac reperi quidem apud Ciceronem primum, Nicetam sensisse terram moveri. Postea et apud Plutarchum inveni quosdam alios in ea fuisse opinione —. Inde igitur occasionem nactus, coepi et ego de terrae mobilitate cogitare.

Ad sanctissimum dominum Paulum III. Pontificem maximum, Nicolai Copernici praefatio in libros Revolutionum (1543). Cf. p. 89, 6, ubi Nicetas libri quidam olim impressi, et Plutarchi qui fertur de plac. philos. 3, 13.

LIPSIAE: TYPIS B. G. TEUBNERI

PRAEFATIO

Academicam omnem quaestionem duabus formis a Cicerone esse expositam olim cognitum est. id quibus rationibus quibusque temporibus factum sit quaerentibus gravissima etsi non omnibus partibus satis perspicua testimonia praesto sunt epistularum ab ipso datarum anno 709/45. quae deinceps proponam diebus praescriptis fere quos computaverunt ThSchiche¹⁾ et OESchmidt²⁾.

Cic. Att. 12, 45, 1 (44, 4) III Id. Mai. Astura ego hic duo magna *συντάγματα* absolvi; nullo enim alio modo a miseria quae aberrare possum.

Cic. Att. 13, 32, 3 IV K. Iun. e Tusculano Torquatus Romaest; misi ut tibi daretur. Catulum et Lucullum ut opinor⁵ antea, his libris nova prohoemia sunt addita, quibus eorum uterque laudatur. eas litteras volo habeas, et sunt quaedam alia.

Cic. Att. 13, 12, 3 IX vel VIII K. Quint. ex Arpinati quod ad me de Varrone scribis, scis me antea orationes aut ali-¹⁰ quid id genus solitum scribere, ut Varronem nusquam possem intexere. postea autem quam haec coepi *φιλολογώτερα*, iam Varro mihi denuntiaverat magnam sane et gravem *προσφώνησιν*. biennium praeteriit, cum ille *Καλλιπιδίης* adsiduo cursu cubitum nullum processerit; ego autem me¹⁵ parabam ad id quod ille mihi misisset ut *αὐτῷ τῷ μέτρῳ καὶ λόγῳ*, si modo potuissem — —. nunc illam *περὶ τελῶν σύνταξιν* sane mihi probatam Bruto ut tibi placuit despondimus, idque tu eum non nolle mihi scripsisti. ergo illam *Διαδημηκίην*, in qua homines nobiles illi quidem sed nullo²⁰ modo philologi nimis acute loquantur, ad Varronem transferamus — etenim sunt Antiochia, quae iste valde probat —, Catulo et Lucullo alibi reponemus, ita tamen si tu hoc probas, deque eo mihi rescribas velim.

Cic. Att. 13, 13, 1 VI vel V K. Quint. ex Arpinati com-²⁵ motus tuis litteris, quod ad me de Varrone scripseras, totam

1) Herm. 18 (1883) 588 ss. 2) Der Briefwechsel des M. T. C. eqs., Leipzig. 1893, 55 ss. 426 ss. — Apparatum criticum testimonialis addere non duxi opus esse, praesertim cum Sioegreni epistularum editio expectetur. illud *ἐν παρέργῳ* 169 (enitar ergo *codd.*) sumpsi a Buechelero Rhein. Mus. 57 (1902) 326 s.

Academiam ab hominibus nobilissimis abstuli, transtuli ad nostrum sodalem et ex duobus libris contuli in quattuor: grandiores sunt omnino quam erant illi, sed tamen multa detracta. tu autem mihi pervelim scribas qui intellexeris illum velle; illud vero utique scire cupio, quem intellexeris ab eo *ζηλοτυπεῖσθαι* — nisi forte Brutum: id hercle restabat; sed tamen scire pervelim. libri quidem ita exierunt, nisi forte me communis *φιλαντία* decipit, ut in tali genere ne apud Graecos quidem simile quicquam. tu illam iacturam feres aequo animo, quod illa quae habes de Academicis frustra descripta sunt: multo tamen haec erunt splendiora breviora meliora.

Cic. Att. 13, 14, 2 (14/15, 1) VI vel V K. Quint. ex Arpinati illud etiam atque etiam consideres velim, placeatne tibi mitti ad Varronem quod scripsimus. etsi etiam ad te aliquid pertinet; nam scito te ei dialogo adiunctum esse tertium. opinor igitur consideremus. etsi nomina iam facta sunt; sed vel induci vel mutari possunt.

Cic. Att. 13, 16, 1 IV K. Quint. ex Arpinati illam *Ἀκαδημικὴν σύνταξιν* totam ad Varronem traduximus. primo fuit Catuli Luculli Hortensi. deinde, quia *παρὰ τὸ πρότερον* videbatur, quod erat hominibus nota non illa quidem *ἀπαιδευσία* sed in iis rebus *ἀτρύβια*, simul ac veni ad villam, eosdem illos sermones ad Catonem Brutumque transtuli. ecce tuae litterae de Varrone: nemini visa est aptior Antiochia ratio; sed tamen velim scribas ad me primum placeatne tibi aliquid ad illum, deinde si placebit, hocne potissimum.

Cic. Att. 13, 18 (17/18, 2) III K. Quint. ex Arpinati ego interea admonitu tuo perfecti sane argutulos libros ad Varronem, sed tamen exspecto quid ad ea quae scripsi ad te: primum qui intellexeris eum desiderare a me, cum ipse homo *πολυγραφώτατος* numquam me laccessisset; deinde quem *ζηλοτυπεῖν* nisi forte Brutum, quem si non *ζηλοτυπεῖ* multo Hortensium minus aut eos qui de re publica loquuntur. plane hoc mihi explices velim, in primis maneanse in sententia ut mittam ad eum quae scripsi, an nihil necesse putes. sed haec coram.

Cic. Att. 13, 19, 3 prid. K. Quint. ex Arpinati in Varrone ista causa me non moveret, ne viderer *φιλένδοξος*; sic enim constitueram, neminem includere in dialogos eorum qui viverent. sed quia <scripseras> et desiderari a Varrone et magni illum aestimare, eos confeci et absolvi (nescio quam bene, sed ita accurate ut nihil posset supra) Academicam omnem questionem libris quattuor. in eis quae erant contra *ἀκαταληψίαν* praeclare collecta ab Antiocho Varroni dedi; ad ea ipse respondeo, tu es tertius in sermone nostro.

si Cottam et Varronem fecissem inter se disputantes, <ut> a te proximis litteris admoneor, meum *καφὸν πρόσωπον* esset. hoc in antiquis personis suaviter fit, ut et Heraclides in multis et nos VI de re publica libris fecimus. sunt etiam de oratore nostri tres mihi vehementer probati: in eis quoque eae personae sunt ut mihi tacendum fuerit; Crassus enim loquitur Antonius Catulus senex C. Iulius frater Catuli Cotta Sulpicius: puero me hic sermo inducitur, ut nullae esse possent partes meae. quae autem his temporibus scripsi *Ἀριστοτέλειον* morem habent, in quo sermo ita inducitur ceterorum ut penes ipsum sit principatus. ita confeci quinque libros *περὶ τελῶν*, ut Epicurea L. Torquato Stoica M. Catoni *Περικατηρικὰ* M. Pisoni darem; *ἄζηλοτύπητον* id fore putaram, quod omnes illi decesserant. haec Academica ut scis cum Catulo Lucullo Hortensio contuleram. sane in personas non cadebant, erant enim *λογικώτερα* quam ut illi de iis somniasse umquam viderentur. itaque ut legi tuas de Varrone tamquam *ἐρμαιον* arripui (aptius esse nihil potuit ad id philosophiae genus quo ille maxime mihi delectari videtur) easque partes ut non sim consecutus ut superior mea causa videatur; sunt enim vehementer *πιθονὰ* Antiochia. quae diligenter a me expressa acumen habent Antiochi, nitorem orationis nostrum, si modo is est aliquis in nobis. sed tu dandosne putes hos libros Varroni <etiam> atque etiam videbis. mihi quaedam occurrunt, sed ea coram.

Cic. Att. 13, 21, 4 (21a 1) K. Quint. aut pridie ex Arpinati Varroni quidem quae scripsi te auctore ita proprio mittere ut iam Romam miserim describenda. ea si voles statim habebis; scripsi enim ad librarios ut fieret tuis, si tu velles, describendi potestas. ea vero continebis quoad ipse te videam.

Cic. Att. 13, 22, 1 IV Non. Quint. ex Arpinati de Varrone non sine causa quid tibi placeat tam diligenter exquiri: occurrunt mihi quaedam, sed ea coram. te autem *ἀσμεναίτατα* intexui, faciamque id crebrius, proximis enim tuis litteris primum te id non nolle cognovi. — — — Varroni simul ac te videro, si tibi videbitur, mittam; quid autem dubitarim cum videro te scies.

Cic. Att. 13, 23, 2 VI Id. Quint. ex Tusculano libri ad Varronem non morabantur; sunt enim effecti ut vidisti, tantum librariorum menda tolluntur. de quibus libris scis me dubitasse, sed tu videris. item quos Bruto mittimus in manibus habent librarii.

Cic. Att. 13, 24 (, 1) V Id. Quint. ex Tusculano quid tibi ego de Varrone rescribam? quattuor *διαθέραι* sunt in

tua potestate; quod egeris id probabo. nec tamen *αἰδέομαι*
 120 *Τρώας* — quid enim? —, sed ipsi quam res illa probaretur
 magis verebar; sed quoniam tu suscipis, in alteram aurem.
Cic. epist. 9, 8 V aut IV Id. Quint. ex Tusculano Cicero
 Varroni. Etsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne
 populus quidem solet nisi concitatus, tamen ego expecta-
 125 tionem promissi tui moveor ut admoneam te, non ut flagi-
 tem. nisi autem ad te quattuor admonitores non nimis
 verecundos: nosti enim profecto os huius adulescentioris
 Academiae; ex ea igitur media excitatos misi, qui metuo
 ne te forte flagitent, ego autem mandavi ut rogarent. Ex-
 130 spectabam omnino iam diu meque sustinebam ne ad te
 prius ipse quid scriberem quam aliquid accepissem, ut
 possem te remunerari quam simillimo munere; sed cum
 tu tardius faceres, id est ut ego interpretor diligentius,
 teneri non potui quin coniunctionem studiorum amorisque
 135 nostri quo possem litterarum genere declararem. feci igitur
 sermone inter nos habitum in Cumano, cum esset una
 Pomponius; tibi dedi partes Antiochinas, quas a te probari
 intellexisse mihi videbar, mihi sumpsit Philonis. puto fore
 ut cum legeris mirere nos id locutos esse inter nos quod
 140 numquam locuti sumus; sed nosti morem dialogorum.
 *Posthac autem mi Varro quam plurima si videtur, et de
 nobis inter nos — sero fortasse; sed superiorum temporum
 fortuna rei publicae causam sustineat, haec ipsi praestare
 debemus. atque utinam quietis temporibus atque aliquo si
 145 non bono at saltem certo statu civitatis haec inter nos
 studia exercere possemus. quamquam tum quidem vel
 aliae quaequam rationes honestas nobis et curas et actiones
 darent; nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus?
 mihi vero cum his ipsis vix, his autem detractis ne vix
 150 quidem. sed haec coram et saepius. Migrationem et emp-
 tionem feliciter evenire volo tuumque in ea re consilium
 probo. Cura ut valeas.

Cic. Att. 13, 25, 3 IV Id. Quint. ex Tusculano sed quid
 est tandem quod perhorrescas quia tuo periculo iubeam
 155 libros dari Varroni? etiam nunc si dubitas, fac ut sciamus.
 nihil est enim illis elegantius: volo Varronem, praesertim
 cum ille desideret; sed est ut scis *δεινὸς ἀνὴρ τὰ καὶ καὶ*
ἀναλτιον αἰτιόστρο: ita mihi saepe occurrit vultus eius que-
 rentis fortasse vel hoc, meas partes in iis libris copiosius
 160 defensas esse quam suas; quod mehercule non esse intel-
 leges, si quando in Epirum veneris — nam nunc Alexionis
 epistulis cedimus. sed tamen ego non despero probatum
 iri Varroni, et id, quoniam impensam fecinus in macro-
 colla, facile patior teneri. sed etiam atque etiam dico, tuo

periculo fiet; quare, si addubitas, ad Brutum transeamus, 165
 est enim is quoque Antiochius. o Academiam volaticam
 et sui similem, modo huc modo illuc. sed quaeso epistula
 mea ad Varronem valdene tibi placuit? male mi sit si
 umquam quicquam tam *ἐν παρέργῳ*; at ego ne Tironi qui-
 dem dictavi, qui totas *περιοχὰς* persequi solet, sed Spintharo 170
 syllabatim.

Cic. Att. 13, 35, 2 III Id. Quint. ex Tusculano Varroni
 scribis te simul ac venerit: dati igitur iam sunt nec tibi in-
 tegrum est, hui si scias quanto periculo tuo. aut fortasse
 litterae meae te retardarunt, si eas nondum legeras cum 175
 has proximas scripsisti. scire igitur aveo quo modo res
 se habeat.

Cic. Att. 13, 44, 2 XIII vel XII K. Sext. ex Tusculano
 tu tamen ausus es Varroni dare: exspecto quid iudicet;
 quando autem pelleget? 180

Cic. Att. 13, 21, 3 IV K. Sext. Astura nunc ad rem ut
 redeam, inhibere illud tuum, quod valde mihi adriserat,
 vehementer displicet; est enim verbum totum nauticum.
 quamquam id quidem sciebam, sed arbitrabar sustineri
 remos cum inhibere essent remiges iussi. id non esse eius 185
 modi didici heri cum ad villam nostram navis appelleretur.
 non enim sustinent sed alio modo remigant; id ab
ἐποχῇ remotissimum est. quare facies ut ita sit in libro
 quem ad modum fuit; dices hoc idem Varroni, si forte
 mutavit. nec est melius quicquam quam ut Lucilius (1305): 190
 "sustineas currum ut bonus saepe agitator equosque"; sem-
 perque Carneades *προβολὴν* pugilis et retentionem aurigae
 similem facit *ἐποχῇ*. inhibito autem remigum motum habet
 et vehementiorem quidem remigationis navem convertentis
 ad puppim. vides quanto hoc diligentius curem quam aut 195
 de rumore aut de Pollione.

Constat igitur medio mense Maio vel paulo post Catu-
 lum et Lucullum id est prioris formae libros duo ita per-
 fectos fuisse ut eorum Attico fieri posset copia, nisi quod
 iis postea nova prohoemia sunt addita. cumque Torquatus
 id est liber de finibus I et fortasse II post illos Attico dati
 sint, duo illa magna *συντάγματα* (2) etiam nunc nihil mihi
 probabilius videtur quam esse Catulum et Lucullum.¹⁾

1) Id ita esse cum ISReid (editionis Londiniensis a. 1885
 p. 31 n. 1) aliisque statui de M. T. C. Hortensio dialogo (diss.
 Berol. 1892 [ubi p. 7 v. 9 ab inf. legendum Martium non Maium])
 8 itemque ThSchiche huius editionis fasc. 43 p. XI. alii aut
 Hortensium et Catulum Lucullumque intellexerunt aut hos duo

quando autem coeperit Cicero huic scriptioni operam dare incertum est; nisi forte ad Luculli p. 97, 10 ss. pertinent illa quae scribit Att. 12, 23, 2 (XIV K. Apr. Astura) *et, ut scias me ita dolere ut non taceam, quibus consulibus Carneades et ea legatio Romam venerit scriptum est in tuo annuali. haec nunc quaero, quae causa fuerit — — et — — quae controversiae, praeterea qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenisque praefuerit hortis, qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illustres. quae etiam ex Apollodori puto posse inveniri*; quam rem dubiam esse apparet. sed e Tusculano XI K. Quint. ut videtur (Att. 13, 10, 3) profectus est in Arpinas¹⁾; quo ut venit Academicos sermones ad Catonem Brutumque transtulit (50), scilicet ut cum iis ipse loqueretur. et erat quidem uterque illorum in philosophia satis versatus; tamen propter Catonis perfecti illius Stoici personam ab Academicis quaestionibus abhorrentem dubitari potest quam valde Ciceroni consilium suum placuerit. certe id paucis diebus post iterum mutavit et Attici admonitu (10. 26. 30 s. 51 s. 55 ss. 67. 90. 100) quae scripserat transferre coepit ad M. Varronem (21. 27), quem iam novem annis ante, de re publica cum scriberet, ab eodem rogatus in prooemio aliquo aut appellaverat aut fuerat appellaturus (Att. 4, 16, 2); idque institutum perpaucis diebus (27. 46. 55. 68) ita perfecit ut Varroni Antiochia daret (51. 71. 94. 137), ad ea ipse responderet (72. 138), tertium Atticum adiungeret (42. 72. 137), praeterea ex duobus libris efficeret quattuor (28. 70. 118. 126). quibus vix confectis rursus haesitat, Atticum obtundit rogitando dandosne putet Varroni, qui intellexerit illum velle, placeatne omnino aliquid mitti ad illum (30. 40. 52. 57 ss. 96. 106). tandem paulo ante K. Quint. patitur ab Attico sibi persuaderi esse dandos (100); paulo post Non. iam librariorum menda tolluntur (113. 118); componitque quamvis negotiis occupatus diligentissime (169 ss.) epistulam ad Varronem (122 ss.)²⁾ statim rursus in-

et quinque de finibus, quam sententiam olim Madvigius in finium praefatione tertium edita p. LIX adn. 1, nuper tutatus est ALörcher *das Fremde und das Eigene in Ciceros Büchern de finibus bonorum et malorum und den Academicis. Halle a. S. 1911*, 84 ss. cf. ASchumrick *observationes ad rem librariorum pertinentes* (diss. Marburg. 1909) 39 s. 1) Plin. nat. 31, 6 (vide supra p. II) de loco quo hi libri scripta sint errat.

2) Eam epistulam, quia in codicibus dialogo non praemittitur, ne ego quidem volui multorum editorum exemplo praemitti; eandem nullus dubito quin Cicero voluerit non in unius Varronis manus pervenire, argutusque quam verius nuper iu-

cipit vacillare (155) venitque ei in mentem etiam tum Brutum substituere in locum Varronis (165). sed interim fere Id. Quint. huic Atticus libros dederat (173. 179). extremo testimonio (181 ss.) luculente perspicuum fit quam Cicero perpoliendis his libris¹⁾ adhibuerit curam (cf. 33 ss. 69. 94). quod in quattuor magis cadere quam in priores credemus illi (37), etiam si multa mutata in tam exiguo temporis spatio vix credas; quae quidem videmus differre inter Lucullum et Academicos III et IV, exceptis scilicet iis quae testium vel librariorum incuria effecta sunt, pleraque ad dialogi rationes pertinent id est mutatas personas et scaenam (p. 88, 14. 90, 19, cf. 25, 8 ss.), fortasse etiam tempus diei (p. 79, 17), unum (p. 88, 3) ad reddendum Democriti vocabulum; quaedam (p. 87, 16. 88, 15. 89, 2) ambigua sunt. praeterea in Academicis I fragmento maiore quae sint maxime Varronis causa novata facile intellegitur. quod autem scribit Cicero (29) *grandiores sunt omnino quam erant illi, sed tamen multa detracta*, id non ita intellexerim quasi dempserit multa, addiderit plura, sed ut paulo infra scribit (37), breviores esse multis detractis (cf. p. XV), eosdem splendiores, puto propter duplicatum numerum librorum, fortasse etiam Varronis personam magis decoram, denique utraque de causa meliores.

Sed priore forma libros descriptos quin in publicum exire noluerit auctor dubitari non potest, si quidem ipse scribit (35) Atticum iacturam in eis facere nec eos usquam nominat nisi in illis epistulis, cum alteros saepe commemoret: Tusc. 2, 4 *pro Academia autem quae dicenda essent satis accurate in Academicis quattuor libris explicata arbitramur*; nat. deor. 1, 11 *qui autem admirantur nos hanc potissimum disciplinam secutos, his quattuor Academicis libris satis responsum videtur* et paulo infra (1, 12) *nec tamen fieri potest ut qui hac ratione philosophentur hi nihil habeant quod sequantur* (cf. p. 30, 6. 44, 10. 76, 20. 80, 27. 81, 14. 18). *dictum est omnino de hac re alio loco diligentius*; div. 2, 1 *quod genus philosophandi minime adrogans* (cf. p. 63, 5. 84, 17. 91, 1) *maximeque et constans* (cf. p. 18, 12. 49, 15. 53, 3) *et elegans arbitramur quattuor Academicis libris ostendimus*²⁾; Tim. 1 *multa sunt a nobis et in Academicis*

dico disputatum hunc dialogum non esse Varroni dedicatum. cf. p. XI n. 3. 1) Cf. index v. *adsentiri* et p. 73, 1.

2) Commemorantur hoc loco Academici inter Hortensium et libros qui sunt de finibus sed temporum ratione non ut deinde in Tusculanis de nat. deor. de divin. indicata; quare nolui his uti cum de temporibus disputarem (cf. Lörcher [supra p. VII

conscripta contra physicos (cf. p. 20, 13ss. 84, 26ss.); denique off. 2, 8 postquam exposuit Academicos et constanter facere et habere quae sequerentur *sed haec ait explanata sunt in Academicis nostris satis ut arbitrator diligenter*; adde epistulam ad p. 24, 9 adscriptam, in qua loquitur de 'Academico tertio' et de 'Academicis'. hinc illud quoque apparet, cur Academicos inscribi iusserim non ut docti consuerunt Academica; recte Augustinus civ. 6, 2 in *libris Academicis*, c. acad. 2, 7, 17 et 3, 20, 45 *Academicos*. nam Cicero cum scribit Att. 13, 19, 5 (supra 87) *haec Academica non libros dicit sed res ut paulo infra (94) Antiochia*. post Ciceronem prioris formae libri commemorantur a Quintiliano inst. 3, 6, 64 *M. Tullius non dubitavit aliquos iam editos libros aliis postea scriptis ipse damnare, sicut Catulum et Lucillum et hos ipsos de quibus modo sum locutus artis rhetoricae*; et hos quidem ab ipso esse lectos certum est, illos incertum. unius Luculli mentionem facit Plutarchus, qui cum de Antiochio Ascalonita scribat Luc. 42, 3 *ὃν πάση σπουδῇ ποιησάμενος φίλον ὁ Λεύκιος καὶ συμβιωτὴν ἀντίετατε τοῖς Φίλωνος ἀκροαταῖς* credidisse id videtur Ciceroni (p. 32, 22 ss.), atque pergit *ὃν καὶ Κικέρων ἦν, καὶ σύγγραμμά γε πάγκαλον ἐποίησεν εἰς τὴν αἴρεσιν, ἐν ᾧ τὸν ὑπὲρ τῆς καταλήψεως λόγον Λευκόλλου περιέθεικεν, αὐτῷ δὲ τὸν ἐναντίον Λεύκιος δ' ἀναγέγραπται τὸ βιβλίον*. Catulus igitur periit, Lucullus sive casu sive consilio est nescio quo conservatus. usus autem videtur ne hoc quidem quisquam, nec grammatici nec Lactantius aut Augustinus, sed omnes, de quibus quidem pro certo id possumus statuere, Academicis quattuor; qua de causa etiam ea testimonia de quibus possit dubitari his adscripsi.

Iam separatim de utrisque libris agendum est, ac prius quidem de prioribus id est Catulo et Lucullo. ii et inter se et cum Hortensio dialogo paulo ante scripto (cf. p. 28, 30) personarum temporum locorum rationibus coniuncti fuerunt. disputabant in omnibus cum Cicerone iidem tres ita ut singulorum in singulis dialogis esset quidam principatus, item in singulorum villis sermo haberetur, Hortensii in Luculli villa nescio qua, Catuli in huius sive Pompeiano sive, quod probabilius videtur, Cumano (cf. p. 30, 30. 66, 9s. Aug. c. acad. 3, 16, 35), Luculli in Hortensi villa quae fuit apud Baulos (p. 30, 28 cf. 76, 26). Catuli et Luculli ser-

n. 1] 82s.). sed tamen verum esse illum ordinem ita etiam nunc contendo, ut libros de finibus post Catulum Lucillumque, simul fere cum Academicis dicam esse perfectos; ipsam quidem quaestionem ad mores pertinentem exponere multo ante Cicero videtur sibi proposuisse quam dialecticam.

mones habiti finguntur duobus continuis diebus; fueritne Hortensi dies ante hos proximus an longius inde remotus non constat. cumque Cicero consulatus sui in Lucullo (p. 57, 10ss. 58, 2) mentionem ab hoc ipso inici fecerit, Q. Lutatius Catulus autem, is qui a. 676/78 consul fuit, a. 694/60 mortuus sit, apparet duorum vel trium illorum annorum spatio Catuli Lucullique dialogorum tempus contineri, nec inde ea abhorrent quae de Hortensio statui possunt.¹⁾ quodque Diodotum Cicero in Lucullo p. 84, 13 ait apud se habitare, eum mortuum esse constat a. 695/59 (Att. 2, 20, 6). illis annis Catulus et Hortensius cum Cicerone fuerunt inter principes senatus (Att. 1, 13, 2); Catulus Ciceronem patrem patriae dixerat (Sest. 121) ab eoque in propugnatorum rei p. numero ponitur (ibid. 101); Lucillum qua re sibi devinxerit Cicero ipse dicit p. 27, 26; cum Hortensio se post consulatum coniunctissime versatum esse scribit in Bruto 323.

Varroniani libri ita ex Catulo Luculloque effecti sunt ut bini responderent singulis; quae enim ex tertio Academico a testibus adferuntur, aut prooemii esse possunt (p. 24, 10) aut sunt in Luculli oratione²⁾, quae e quarto, Ciceronis orationi quae in Lucullo est respondent; inde facilis coniectura est de primo secundoque et Catulo. sed mirum est quod tertii ut dixi prooemium fuit idque ipsius Ciceronis testimonio constat, primus prooemio caret, si prooemium id vocamus quo auctor ipse loquitur sine dialogo. eius prooemii loco exordium est exornatum, quo et Varro laudatur et de Ciceronis studiis rationibusque similiter agitur atque aliis in prooemiis. conferri in hac re potest quintus de finibus, et tamen huius non eadem ratio est.³⁾ Habitaefinguntur disputationes paulo ante quam scriptae, et fictas esse ipse profitetur in epistula illa (139).

Fictusne etiam locus disputationis omnino sit dubium est. quae habetur in villa Varronis Cumana (testim. 136, p. 1, 8) quae erat prope Ciceronis Cumanum (p. 1, 1).⁴⁾ et

1) Oratiorum pro C. Cornelio a Cicerone habitatum a. 689/65, qua in causa contra reum testimonia dixerunt Hortensius Catulus fraterque Luculli, mentio aperta fit in Hortensi frg. 14 Muell., in Lucullo p. 33, 1 et 100, 13 significationes obscuriores; cf. *de Hort. dial.* (v. p. VII n. 1) 32 ss.

2) Vide ad p. 52, 1s. 55, 5ss.; p. 90, 19 quin apud Nonium erratum sit in tanta verborum similitudine non dubito, aliter sentit Krische (v. p. XV n. 1) p. 185 (59).

3) Hinc quoque veri simile fit Ciceronem voluisse primo Academico epistulam illam praefigi.

4) Cf. RHirzel *der Dialog* (Leipz. 1895) I 523 n. 1. quem ar-

Ciceronem quidem postquam ingressus erat philosophiam litteris inlustrare (p. 2, 10) id est post Tulliae mortem (p. 5, 20 cf. nat. deor. 1, 9) non fuisse in regione illa satis ex epistulis constat; at sub finem anni superioris triduum fere in Cumano suo fuerat (epist. 7, 4, 9, 23), eodemque iam anno se de philosophia scripturum significarat orat. 148 et ad ipsum Varronem scribens epist. 9, 2, 5, eidem epist. 9, 5, 2 pollicitus erat in Cumanum se eum persecuturum, quibus rebus commixtis potuit efficere quod certe simile esset veri.

Ad Catulum dialogum aliquatenus restituendum praeter testim. 6 quod est de prooemio duo genera indiciorum praesto sunt, quorum alterum e Lucullo repetendum est alterum ex Academicis I et II. atque ex illo quidem apparet dictum a Catulo de libris Philonis (p. 32, 3), quibus is cum Clitomacho operam multos annos dedisset (p. 35, 7) nova quaedam commoverat (p. 36, 3), contra quae ille non suis armis pugnavit sed patris, eius qui olim a Cicerone de oratore disputans erat inductus. is cum a. 667/87 a C. Mario coactus esset vita se ipse privare, potuerat fortasse brevi ante mortem eos Philonis libros cognoscere quos eodem anno Alexandriam allatos esse Lucullus dicit p. 32, 3 deque iis cum ipso Philone disputare, qui Mithridatico bello Athenis profugerat Romamque venerat. illi igitur quae pater dixerat commemoravit filius (p. 32, 16), in quibus erat mendacii crimen (p. 36, 5), quod Philo negaret ea quae Carneades dixisse ferretur ab Academicis omnino dici (p. 32, 29 cf. 65, 7 et Acad. p. 6, 16), defenditque (ibid.) eam ipsam sententiam quam Carneadis fuisse pater dixerat, ut putaret opinaturum sapientem (p. 102, 14 cf. 56, 3, 60, 3, 65, 5, 83, 5), esse autem probabile aliquid et veri simile, qua ille uteretur regula et in agenda vita et in quaerendo ac disserendo (p. 43, 21—45, 22 et 21, 10ss.). Antiochi partes suscepit Hortensius, sed ita ut ea quae in promptu essent diceret (p. 31, 10); velut qui in dialogo qui eius nomen gerit totam dialecticam illusisset quaesissetque quo modo qui omne verbum ambiguum esse dicerent idem ambigua explicaturi essent, is simili illic artificio usus postulabat ut id ipsum saltem Academicis dicerent a sapiente perceptum, nihil posse percipi (p. 41, 5). Pro Philone dixit Cicero ipse,

bitror recte statuere, cum libri III prooemium fuerit cumque p. 90, 19 sedere dicantur ad Lucrinum, mutatum esse locum sed paulum; villa enim ad ipsum lacum sita fuerit. qua eius in parte librorum I et II disputatio habita sit nusquam indicari videmus.

qui olim totum ei cum Romae esset se tradiderat. in ea defensione multa protulit contra sensum fidem (p. 65, 16 cf. 36, 30) eaque minute concisa (p. 47, 32); quod cum loco se fecisse dicat non necessario (p. 65, 16), apparet eam partem disputationis Academicae seiunctam a reliquis quasi praeludendi causa esse praemisam; in qua videtur etiam veteres physicos nominasse (p. 32, 34, 33, 20 cf. 62, 4ss. et 19, 3), sed quod multus fuisse dicitur in fabricandis verbis (p. 35, 23, 38, 7 cf. 36, 11), id ita verum est ut vix credi possit ceteros novis vocabulis plane abstinere potuisse. quae in Acad. I Varro incipit fingere (p. 11, 17, 13, 21, 17, 8, 16); et *ἐναργείας* quidem vocabulum cum in Lucullo ita ad Latinum sermonem convertatur ut intellegatur tum primum converti (p. 35, 21)¹⁾, sequitur ut ne de re quidem illa in Catulo actum sit nisi forte leviter ac strictim²⁾; sed visum pro *φαντασίᾳ* satis illo sermone erat tritum (p. 36, 11), id autem a Catuli reprehensione Philonis abesse vix poterat; quare ut opinor iocanti Lucullo aliquid concedemus. Hac omni disputatione videri poterat tota fere quaestio esse tractata et causa Antiochi labefacta (p. 31, 4, 19); sed in extremo ut videtur libro Lucullus se pollicitus est reconditiora quae ab Antiocho audisset esse dicturum (p. 31, 5, 10).

In Varroniani dialogi prioris principio videmus M. Varronem, de quo conferas prooemium et testimonia, a Socrate exorsum Platonis philosophandi rationem eiusque dissipationes usque ad Zenonem exponere (p. 7, 1—18, 15), deinde Ciceronem incipere docere ab Arcesila Zenonem impugnante veterem Academiam esse revocatam, Carneadem in Arcesilae ratione permansisse (p. 18, 27—20, 5), quae restant e primo libro (p. 20, 5—11) fidem faciunt eum de Carneade egisse et de Stoicorum cum eo contentionibus. deductam fuisse hanc narrationem usque ad Philonem et Antiochum ipsi causae consentaneum est. E secundo libro quae supersunt ea magnam partem (p. 20, 13—21, 9) apparet esse orationis contra oculorum reliquorumque sensuum veritatem habitae, a Cicerone scilicet ut in Catulo. certis huius loci reliquiis sententiam addidi (p. 20, 20) a Servio falso, ut est testis saepe infidus, ex Tusculanis citatam, quae in nullum Ciceronis librum tam bene quam in hunc convenit. subiunxi his (p. 21, 10—14) Augustini

1) *Κατάληψιν* Lucullus primus dicere videtur comprehensionem (p. 35, 17, 42, 29), sed potuerunt alii cognitionem vel perceptionem dicere. 2) De adsensione in Catulo non esse copiosius dictum e p. 45, 29 s. recte videtur colligi.

testimonium, quod ut olim¹⁾ ita nunc Hortensio dialogo vereor adscribere; quamquam si quis haec malit credere non e certo Academicorum loco ducta sed ad instituendos adulescentes ab Augustino concepta, non intercedam.²⁾ sed potuit certe ab eius modi oratione transiri ad inducendum probabile; quo et illud fragmentum pertinet quod posui p. 21, 15 (suppleas < sapientem eam visionem secuturum > quae) et ea quae deinde (p. 21, 17ss.) adscripsi ex Augustino.³⁾ quae secuntur fragmenta duo (p. 22, 10—13), de iis incertum est iudicium; credas autem prius spectare ad vitam sapientis, quam quidem is agat sequens probabilis, nisi forte adversarii est quaerentis qui possit talis vita agi si nulli rei adsentiat; unde fortasse digressio facta est ad vitam Romanorum publicam, quo pertinet fragmentum posterius.⁴⁾ proximi testimonii (p. 22, 14ss.) sententias et lepores Ciceronis esse constat, verba non item; sed huic libro satis probabiliter adscribitur nec inepte orationis Tullianae partibus extremis. de mysteriis autem Academicorum (p. 24, 5ss.) quo loco dixerit Cicero aegre definias; apparet autem ad eum Catuli locum qui huic respondebat respicere Lucullum p. 56, 12, ut de libro quidem vix possit dubitari.

His quae de Catulo et de Academicis dicta sunt inter se comparatis addenda sunt pauca. in Catulo quoque quin fuerint Socraticarum sectarum origines et immutationes enarratae sane veri simile est; credas a Cicerone eandem partem expositam esse quam in Acad. I, alteram id est priorem aut a Lucullo aut ab Hortensio.⁵⁾ in Academicis quoniam unus Cicero contra Philonem dixit, necesse est Catuli partes et Ciceronis fuisse confusas, atque inde

1) *De Hort. dial.* (v. p. VII n. 1) 81. contra dixit Desiderius Ohlmann *de S. Augustini dialogis in Cassiciaco scriptis* (diss. Argent. 1897) 36 ss.

2) Idem forsitan valeat de eo quod paulo infra apud Augustinum (1, 4, 11) Licentius dicit, errorem esse falsi pro vero approbationem; qua in definitione Augustinus ipse (1, 9, 24) ait Academicos arcem locavisse.

3) Haec partim ipsius Ciceronis esse verba rectene cum superioribus statuerim an Augustini illa *Ciceronem cuius haec verba sunt* potius ad ipsa vocabula probabilis et veri similis spectent nunc dubito monitus ab IHvanHaeringen *de Augustini ante baptismum rusticantis operibus* (diss. Groning. 1917) 96 ss.

4) Hoc Reid intellegit de Stoicorum disciplina sero nata vel de Antiocho ab Academica ratione sero desciscente.

5) Omnem illam narrationem Ciceronis fuisse colligat is qui credat *exposui* illud p. 20, 2 negligentia relictum esse e Catulo.

magnam partem puto factum ut multa detraherentur (cf. p. IX), ea nimirum quae non opus esset bis dici ab eodem. Hortensi partes conicias ad Atticum esse translatas, qui ut ille ab universa philosophia ita hic procul aberat ab Academia.¹⁾

1) Horum quae supra disputavi pleraque iam ab aliis exposita sunt, e quibus in primis nominandi ABKrische (*Göttinger Studien 1845* 2, 126ss.) et ISReid (v. p. VII n. 1). sed ut illorum libellos hoc loco non putavi mihi esse exhauriendos, ita quae post eos a doctis viris Adolpho Lörcher (libri supra p. VII n. 1 indicati capp. 3, 7, 8 cf. *Jahresber. üb. d. Fortschr. d. klass. Alt.-Wiss. 162 [1913] 77ss.*) et Paulo Drewniok (*de Augustini contra Academicos libris III*, diss. Vratisl. 1913) laudabili studio, persuadendi vi ut in rebus obscuris multo minore disceptata sunt, ea facere non possum quin summam attingam potius quam dedita opera persequar. et alter quidem subtilissimis rationibus horum non librorum tantum sed singulorum locorum ortus ac paene ipsos conceptus explorare conatus est atque etiam animo quem ad modum quoque tempore affectus fuerit Cicero definire, denique docere eum, dum hos libros et illos qui sunt de finibus scribit, ter de philosophia mutasse sententiam; scilicet pariter fere crevisse illos libros omnes, interiectis cum aliis tum Hortensio. Non multo minus spinosa est altera disputatio de qua conferatur vHaeringen (v. p. XIV n. 3) p. 96 ss. eius maior pars in eo versatur ut ex Augustini libris contra Academicos II et III Ciceroniana vestigia colligantur atque ad restituendos Academicos libros I et II adhibeantur. et illud quidem neminem potest fugere, Augustinum ad libros illos scribendos accessisse et verborum et sententiarum copia Ciceronis imbutum, quem cum studeret refellere atque superare, non potuit in eius argumentis se continere, nec institutum ab eo ordinem rerum secutus sed suo plerumque ingenio usus est suoque more disserendi. verum ibi quoque ubi potuit auctorem sequi Ciceronem, unum et presse secutum esse non constat. velut quae narrat 3, 17, 38 de successione Academicorum ea facile credas e Varronis in Academico I oratione fluxisse; at scrupulus ea re incietur quod Crates a Varrone Ciceroniano post Polemonem commemoratur, ab Augustino et illic omittitur et civ. 19, 1 ubi Varronis de philosophia libro utitur (item ab Eusebio praep. evang. 14, 4, 16). Quare illas rationes, cum viderentur nimis pleraeque esse incertae, quaedam etiam reiectanae, non duxi ad hanc editionem admittendas continuive me in adscribendis eis in quibus aut certum testimonium esset aut memorabilis verborum similitudo; idemque valet de Lactantio et Hieronymo.

Iam de codicibus agam, et incipiam quidem ab Academicis I fragmento illo. cuius codices permulti sunt sed plerique eorum recentes. discernuntur autem iudiciis satis certis duo genera codicum et in utroque familiae quaedam potestque adscendi ad duo archetypos saeculo XII non inferiores.

Δ Incipiam ab ea classe cuius cum plurima exempla sunt tum unum vetustius omnibus. is est codex Parisinus bibl. nation. Lat. 6331 olim Puteaneus (Halmio P), quem olim saeculo XV tribuerunt docti, nunc rectius tribuunt XII.¹⁾ forma est fere quadrata, membrana crassa et male levigata; singulae paginae versus habent 31. libros de finibus V, qui in paginis sunt 1^a—85^a, sequitur in eadem pagina Academicis fragmentum, quod primitus videtur dictum fuisse de finibus liber sextus.²⁾ exit fol. 93^v med. in *facultate* subscriptione non addita. in eiusdem paginae parte reliqua 13 versus saec. XIII vel XIV scripti nunc sunt erasi. deinde duo folia resecta, quae extrema fuerunt quaternionis XII; nam fol. 21 per errorem bis numeratum est. quae secuntur quamquam eiusdem fortasse scriptorii tamen alterius librarii sunt: Senecae de beneficiis de clementia de remediis fortuitorum, 'ortus vita et finis beati Albani martyris' (p. 140^v); fol. 141 vacat. scriptus est codex compendiis sat multis, correctus in paucis ab ipso librario, saepe ab altera manu sed aetate vix inferiore, quae manus etiam varias lectiones quasdam vel coniecturas in margine addidit.³⁾

Cum hoc intimo cognationis vinculo coniuncti sunt apparente etiam in nomine Academicis quattuor qui secuntur.

π₁ Leidensis Perizonianus in fol. 25^a) scriptus saec. XIV vel XV

1) Velut Châtelain *paléographie des classiques latins* tab. 42.

2) Scilicet de fin. quinto subscriptum *Explicit liber de finibus bonorum et malorum*, sed duo tantum prima verba primae sunt manus, cetera a secunda partim in loco raso scripta. item in inscriptione quae sequitur *Incipit liber I. editionis secundae Academicarum Quaestionum M. T. Ciceronis* duo tantum ab initio verba primitiva sunt, cetera a manu recentissima partim in rasura. credibile est olim fuisse *explicit liber quintus et incipit liber sextus*, deinde illa mutata ut hodie leguntur, in his pro *sextus* fortasse *Academicorum* positum, quod ipsum postea nescio quis eruditiois ostentandae causa sustulerit. 3) Cf. ad p. 1, 16, 12, 26, 13, 9, 19, 7; praeterea ad p. 3, 6 in margine est *omnis opera in scribendis illis susciperetur frustra*, 6, 20 *Philonem*, 17, 16 *comprendibile*, 19, 7 *diuersa omnia*.

4) Cf. FBoesch *schedae philologiae Hermanno Usener a sodalibus seminarii regii Bonnensis oblatae* (1891) 76ss. utor eadem

foliis 325 continet hos libros: off. fin. Acad. (fol. 117^r—122^v) Tusc. de nat. deor. divin. fat. leg., prophetiam de Carolo magno, sen. amic. parad. is Parisini simillimus est nisi quod varias lectiones non habet in margine sed bis (p. 12, 26, 13, 9) in textu quae Parisinus in margine et in paucis ad alios discedit.¹⁾ Ex parte tantum novi bibliothecae Vaticanae Palatinum Lat. 1511 saec. XV, qui post libros de finibus Academicum habet fol. 82^r—90^r; variae lectiones sunt in margine. Tertius est codex Amstelodamensis bibl. univers. 80 saec. XV q an XIV.²⁾ Senecae ad Paulum epistulas, eiusdem ad Lucillum de benef. de clem. de rem. fort. Ciceronis de fin. V sequitur ut sextus Academicus. Parisini variae lectiones aut in margine aut inter versus manu II adiectae sunt omnes. hic a Parisino paulo saepius discrepat quam illi.³⁾ Ad hunc proxime accedit sed neglegentius scriptus est codex Parisinus bibl. nation. Lat. 14761 olim S. Victoris 90.⁴⁾

Cum hos codices aut ex ipso Parisino π aut e fonte simillimo ductos esse appareat, ad alterum eiusdem classis exemplar ab illo aliquantum discrepans redeunt ii libri quos nota ω complector. qui cum sint ad XL numero infimaeque aetatis nec de omnibus plena notitia suppetat, tamen olim rationibus sat certis potui aliquot stirpes discernere, quas in maiore editione⁵⁾ litteris α β δ ε ζ η θ κ signavi; pauci restabant qui, sive quod parum noti essent sive quod neglegentius scripti sive quod confusae traditionis, nulli stirpi certo posse tribui viderentur. nunc et enumeratio eorum visa est ad maioris editionis praelationem reservanda et stirpium notatio abicienda.⁶⁾ Sed ut horum omnium (ω) communem auctoritatem breviter ex-

qua ille collatione ab Aelter confecta; dubitationes quasdam removit PCMolhuysen. 1) P. 1, 10 (*enim*). 3, 25, 13, 27 (*haberentur*). 18, 19, 19, 5. 2) Cf. HDeiter *Vergleichung des Amsterdamer Codex Nr. 80* (progr. gymn. Aurich 1892) et philol. 51, 361. me de quibusdam locis certiore fecit CPBurger.

3) P. 2, 13 *cur] non* in ras., 2, 19 *dico*, 5, 13 *e] est*, 6, 3 *athenis*, 6, 7 *sine re*, 10, 21 *contentio* (ut ω), 13, 27 *haberentur* (ut π₁), 17, 17 *cataleptor*; cf. ad p. 11, 2 (ut Γ), 13, 7 (ut μω), 14, 11 (ut ω), 16, 23 (ut ω), 17, 26 (ut ω).

4) Eundem esse mihi testis est Reitzenstein; usus eo erat Halm, signarat V. 5) M. Tulli Ciceronis *Paradoxa Stoicorum Academicorum reliquiae cum Lucullo* ... ed. O. P. fasc. I. Lipsiae 1908.

6) Ex Halmi et Reidi codicibus huius generis sunt Uffenbachianus A (ε), Alani II (inc.), Harleianus 3953 (δ), Harl. 6327 (δ? κ?), Harl. 5291 (ζ), Burneianus 165 (δ), Bodleianus 2497 E (κ), Balliolensis 248 D ψ (β), Lincolnensis 38 U (ζ).

ponam, eam coniuncto classis Γ et Parisini π eiusque propinquorum testimonio cedere debere plerumque apparet.¹⁾ quaeque ii vera aut veri similia habent soli, ea e coniectura potius hausta duxerim quam e proprio aliquo fonte, p. 10, 22 *que* et 3, 6 *labor*, quod quidem coniectura ortum veri simile fit simili sed certe deteriore coniectura in marginibus codicum π q adscripta.²⁾ sed ubi ω cum Γ contra π eiusque asseclas consentiunt, manifestum est in his erratum, ut p. 8, 15, 15, 18.

Γ Alterius classis item duae stirpes sunt, altera interpolata altera interpolationibus fere libera sed multis vitiis scribendi inquinata. Huius quattuor codices cognitos habeo qui secuntur.

σ Neapolitanus bibl. nation. IV G 43 membr. s. XV formae paene quadratae. hic cum olim fuerit quaternionum XIII, nunc extrema folia amissa sunt. sed et ipse e codice mutilo fluxit, primo enim loco habet finium libros; fol. 95^v exit in *se ipsa contenta est* fin. 5, 79; pergitur fol. 95^v *Quare prauumue*, in quibus *Quare* ex finibus est, *prauumue* ex Academico p. 8, 28, fol. 96^v exit in *aer* p. 12, 3; 97^r incipit *ad probandum* p. 14, 8, finis Academici est fol. 99^r med. sine subscriptione. foll. 100—102 vacant. collationem a ThSchiche acceptam relegi ipse.

μ Codex Mutinensis bibl. Estensis, qui a. 1900 signatus erat α Q 5, 11, olim VI C 19 et XII E 6, formae fere quadr., scriptus est a. 1393 in membrana rugosa non satis diligenter; multa correxit aut ipse librarius aut alter homo non multo post, finium libros fol. 68^r—73^r med. sequitur Academicus sine inscriptione et subscriptione. secuntur ex Apulei apologia p. 15, 13—29, 13 Helmi (fol. 73^r—76^v), ex parte contulerat ESiroebel,

ν totum contuli ipse. Cod. Neapolitanus bibl. nation. IV G 46 chart. s. XIV vel XV formae oblongae, binis columnis scriptus. habet inter libellum de opt. gen. orat. et Timaeum fol. 36^r—41^r Academicum inscriptione aut subscriptione a prima manu nulla. contulerat ESiroebel, ego relegi. Huius persimilis est cod.

ν_1 Matritensis bibl. nation. Aa 25 membr. s. XIV formae maximae, in quo post finium libros fol. 326^r—331^v Academicus est mutilus ita ut ultimum sit *dicerent* p. 16, 6, cognitum habeo Oscar Leuze beneficio.

Ad alteram stirpem, quam interpolatam dixi, referendi sunt quinque qui secuntur.

1) Vide p. 3, 2. 12. 6, 22. 10, 15. 14, 5. 10s. 16, 10. corruptelae progressus cognoscitur p. 12, 24. 2) Est ibi *omnis opera in scribendis illis susciperetur frustra*. addendum fortasse p. 18, 29 *mihi quidem*, quamquam ibi nunc malui ponere *quidem mihi* cum $\Gamma\pi$, cum sit Tusc. 1, 105 *ut quidem sibi videtur*.

Cod. Gedanensis bibl. publ. IX q B 11 membr. s. XV formae γ fere quadratae. post finium libros fol. 118^r—127^r Academicum habet sic inscriptum *M. T. Ciceronis commentum super librum Achademicorum incipit*; subscriptum *Nil plus repperi et credo nil plus reperiatur de libro isto et cetera*. correctus est non multo post librarium, plerumque ad exemplar aliquod familiae ω . Huius gemellus fere, nisi quod non correctus, Florentinus est bibl. nation. Magliabechianus XXI 30 chart. s. XV formae maximae. post libros de finibus et de fato Academicus legitur, secuntur Timaeus et de nat. deor. olim signavi γ_1 , in hac editione non commemoravi.

Ut hi duo ita inter se coniuncti sunt tres reliqui:

Cod. Florentinus bibl. Laurent. Strozianus 37 membr. s. XIV φ vel XV formae oblongae. inter libellum de fato et orationem pro Archia habet fol. 64^v—73^r Academicum. inscriptum *M. T. Ciceronis incipit pars quaedam cuiusdam libri Achademicorum librorum*, subscriptum *Nil plus repperi et credo nil plus reperiatur de Libro isto. Laus deo*. Cod. Vaticanus Lat. 1720 membr. formae maximae. librum de fato fol. 203^v—209^v sequitur Academicus; inscriptum *Marci Tullii Ciceronis pars cuiusdam libri unius Achademicorum. lege feliciter*, subscriptum *Marci Tullii Ciceronis pars Achademicorum explicit. non reperitur plus. valeas qui legis*, singulis paginis inscriptum *pars III Achademicorum*. in maiore editione signavi φ_1 , in hac non commemoravi. Cod. Scorialensis T III 18 (olim VG 22 et φ_2 III D 17) membr. s. XV formae octonariae. librum de fato sequitur fol. 152^r Academicus, inscriptio est *M. T. C. Achademicorum liber incipit*, subscriptio nulla. contulit mihi OLeuze.

Iam priusquam ad classium quas dixi auctoritates inter se comparandas et ponderandas accedamus, illud monendum est, superiores editores inde ab Halmio ex classi Γ unum Gedanensem cognitum habuisse. quem ille non numquam unum sequi non veritus est nec ab eo Baiter discessit nisi in paucis; CFWMueller vero optimum omnium dixit Gedanensem. contra Reid illum omni auctoritate carere utpote a docto librario correctum et interpolatum professus est. at in philologi vol. LII p. 726ss. Eduardus Stroebel, cum de libris a se in Italia inspectis referret, ex iis quosdam cum Gedanensi contra ceteros stare et quidem illis probabiliora saepe praebere demonstravit. pleniore apparatu a me congesto apparuit Gedanensis vitia fere ipsius esse vel eius stirpis, virtutes ab archetypo classis Γ esse ductas, eiusque archetypi lectionum certiores testes esse illos $\sigma\mu$ et praeter pauca, de quibus paulo infra dicam, $\nu\nu_1$. de universa autem classis Γ auctoritate res paene conficitur eo quod in illa p. 20, 9 extremae litterae servatae sunt

et to; scilicet eae vel in communi omnium archetypo vel in aliquo ex eius maioribus extremae fuerunt paginae alicuius vel si forte quaternionis, amissis autem reliquis partibus cum sensu cassa essent, in archetypo classis Δ omissae sunt. nam quod eadem absunt a codice ν , eius rei eandem causam fuisse suspicor, sive is defectus in hac classi proprius est codicis illius sive iam in eo fuit e quo ν et ν , originem trahunt, qui communis fons quod etiam alibi habuit a ceteris Δ discrepantia, consentientia cum Δ vel ω , id sive casui tribuas (pauca enim sunt ac levia¹⁾) sive rarae cuidam correctioni; de origine quidem illius fontis vix videtur aliter posse iudicari. Ea igitur unius codicis discrepantia omissa dicam non pauca verba uno archetypo Γ esse servata²⁾; e quibus unum per se dubium est, vera p. 4, 18, sed ut fortasse facile inde recuperetur quod verum sit, cetera aut certa aut probabilia. at etiam Δ non nulla habet quae desunt in Γ ; e quibus paulo plura sunt quam illic reiectanea, sed eadem interpolationis suspicioni non obnoxia, quare ne illa quidem interpolatori adscribere animum induxi de quibus dubitare possis.³⁾ Hinc quae oritur persuasio, ut neutram classem alteri omnino praefendam credamus, ea reliquis discrepantiis confirmatur.⁴⁾ denique in molestissimo varietatis genere quod continetur collocatione verborum unus locus est quo confidenter iudicare liceat, p. 3, 17, ubi Γ praestat; in ceteris variis nec satis certis usus rationibus modo hunc secutus sum testem modo illum.

Exemplaria igitur illa quae Γ et Δ voco ex uno archetypo ita videntur esse ducta ut in utroque par fere negligentia librarii cognoscatur. ac fortasse iam archetypus ille neglegenter erat scriptus, deinde ad exemplar correctus, qua de re nolo in fragmento tam parvo ac testibus tam recentibus hariolari; tantum velim animadverti, interdum cum discrepent inter se Γ et Δ , ipsum Parisinum α ita esse correctum ut aut cognosci possit aut conici eum ante correctionem aliqua alterius lectionis habuisse vestigia.⁵⁾

1) Vide p. 2, 25, 27, 3, 28, 6, 24, 7, 14, 8, 1, 8, 23, 10, 2, 12, 16, 17, 17, 19, 11. 2) Vide p. 1, 8, 4, 18, 5, 18, 7, 6 (11), 8, 23, 9, 26, 27, 28, 11, 3, 12, 3, 4, 27, 14, 7, 14, 18, 21, 17, 17, 19, 11, 21. 3) Vide p. XXVIII. 4) Ut graviora tantum adscribam, verum sine dubio in Γ servatum est p. 3, 14, 17, 5, 4, 11, 10, 2, 12, 24, 26, 18, 22, 19, 7, 15 (cf. 19, 24), 21; vera Δ habet, non Γ p. 5, 11, 12, 6, 1, 11, 9, 14, 12, 17, 14, 5. 5) Vide quae adnotavi ad p. 5, 4, 11, 8, 6, 8, 17, (11, 25), 13, 16, 15, 27, 16, 7, 17, 17, 18, 3, 24, 20, 3.

Luculli codices vetustissimi et optimi cum iidem sint qui de natura deorum, de quibus egimus in praefatione fasciculi 45, non opus est hic repetere omnia, ponam tamen necessaria.

Est igitur in codice bibliothecae academiae Lugduno-^A Batavae Vossiano Lat. Fol. 84¹⁾ saeculi IX extremi vel ineuntis X, litteraturae Carolinianae, formae oblongae, inter Paradoxa Stoicorum et de legibus fol. 88^v—104^v Lucullus a duobus librariis scriptus alternis, correctus in posteriore parte, cuius Lucullus est, non multo post illos a tribus hominibus, qui quibus litterarum punctorum signorum differentis inter se discernantur expositum est in praefatione imaginis Sijthoffianae infra n. 1 commemoratae p. XI ss.; atque unus ex iis mihi visus est ceteris esse paulo recentior. notis autem eorum correctiones inter se distinguere in hac editione non magis animum induxi quam in maiore propterea quod id certa ratione fieri persaepe non poterat, ibi scilicet ubi aut erasae primitivae litterae sunt aliove modo deletae aut singulae vel paucae adscriptae. omnes igitur illos complexus sum signo A², A³ dixi quartum, qui saeculi est XII.

Eadem fere aetate eodemque litterarum genere scriptus^V est bibliothecae Vindobonensis quae olim fuit Caesarea Palatina cod. 189, formae quadratae, binarum columnarum. fol. 106^v col. 2 med. incipit Lucullus; in extrema pag. 128^v i. e. extremo quaternione qui olim fuit XX est aut non p. 78, 28, reliqua perierunt. correctores hunc librum duo ut videtur tractaverunt librarii aetate aequales (V³), interdum etiam coniecturis in margine adscriptis quae voce vel plerumque signantur (V^m); ex recentioribus, qui complures fuerunt, unum semel commemoravi (V³), quem saeculo tribuo XII. In posteriore Luculli parte ad supplendum illius defectum adscivi codicem bibliothecae Parisinae quae vocatur nationalis Lat. 17812 qui olim Nostradamensis N fuit 178, scriptum saec. XII binis columnis forma maxima; is ut multi recentiores fluxit e Vindobonensi iam priorum correctorum (V³) curas passo.²⁾

Recentior Vossiano illo et Vindobonensi sed non sae-^B

1) Cf. Châtelain *paléogr. des class. lat.* tab. 188, 1. *Codd. Graeci et Latini fotogr. depicti duce Sc. De Vries, tom. XIX. Lugd. Bat. 1915.* 2) Vocatur in eo codice hic liber *dialogus Tullii ad Ortensium*, similiter in aliis codicibus e a scriptoribus inde ab illa aetate; inde quidam etiam *Hortensium* dixerunt. vide *de Hort. dial.* (p. VII n. 1) 12ss.; quibus multa addi possunt, sed id non hoc loco faciam.

culo X videtur esse Vossianus alter qui signatur Lat. Fol. 86; is forma ac specie persimilis est Vossiano A. in hoc correctores duo librarii fere aequales, quorum alterius rara sunt vestigia, una nota comprehendo B², recentiores non opus fuit commemorare.

Horum codicum ex archetypo ipso descriptum esse nulum sed eos duabus inde viis fluxisse, altera Vossianum A et Vindobonensem, altera Vossianum B, id etsi in Lucullo non tam luculento argumento demonstrari potest quam in libris de natura deorum, tamen et transpositionis ille unius maioris particeps est Vossiani B propriae¹⁾ et ex adnotatione critica cognationis illa ratio usquequaque elucet; nam quod interdum etiam Vossiani una ita stant contra Vindobonensem ut archetypi scripturam illi videantur reddere, id ad Vindobonensis libri aut errores aut exemplum correctum referendum est. quare cum ad archetypi lectiones recuperandas oporteat stirpium illarum duces restitui, id in altera stirpe quatenus eius duo testes sunt A et V fere facile fit, minus facile in ea parte ubi V ipse nobis deest; at vero alterius stirpis unus testis est ideoque iudicium multo infirmius. sed ubi aut Vossiani duo inter se consentiunt aut Vossianus B cum Vindobonensi, ibi dubitatio fere nulla est quin is consensus ex archetypo fluxerit, nisi forte facillime in utroque potuit errari, ut p. 31, 16, 33, 18, 56, 5, 64, 4, 67, 18. porro ubi ex altera parte AV stant, ex altera B, plerumque, si et sententiae et usus loquendi rationem ducas, dubitari non potest utra pars aut archetypi lectionem praebet aut ab ea propius absit. interdum sane ambigas utri accedendum putes, velut p. 27, 8, 29, 32, 37, 1, 46, 30, 52, 20, 56, 29; interdum utraque stirps aliquam partem veri servavit, ut p. 31, 16, 54, 27. sed maiores difficultates existunt non modo in posteriore parte, ubi V non praesto est, verum etiam in priore ea re, quod saepe correctores munere suo tam fortiter functi sunt ut primitivae litterae non appareant; quod incommodum etsi non numquam usu nostro et coniectura sublevatur, praesertim cum animadvertimus correctiones saepe non alio spectare nisi ut vocabula rectius distinguantur, tamen restant dubitationes quaedam graviore.

Sed quod modo dixi de correctoribus id ad nullum magis pertinet quam ad eum quem in codice Vossiano A

1) Duabus archetypi ut videtur partibus aequis inter se permutatis ea quae sunt p. 27, 8 *praeditus* — p. 33, 12 *Scaeuo(lam)* scripta sunt ante Paradoxorum, qui liber proximus est ante Lucullum, verba 37 *tabula te stupidum*.

versatum dixi tertium; cuius manus in iis ipsis locis quos rasos rescripsit certissime potest agnosci. atque quod in vetustioribus duobus interdum suspicari licet non probare¹⁾, id in hoc correctore saepe paene manifestum est, adhibuit esse ab eo Vossianum B vel potius a duobus hominibus hos codices ita inter se comparatos ut saepe non semper aut alterius lectio in alterum transcriberetur aut nova quaedam efficeretur in utroque. hoc factum apparet p. 35, 4, 60, 50, 62, 28, 64, 26 s. 82, 20, 86, 28; Vossiani B lectionem in A translata videmus p. 31, 32, 54, 27, 59, 25. posui selecta tantum ex multis exempla, quae illius esse correctoris certum sit. sunt etiam quae ex A in B translata videantur²⁾, apparetque interdum iudicium; velut p. 32, 11 *dubitari*, quod verum est, in B mutatum in *dubitare*, deinde illud in B restitutum, in A effectum, 33, 13 in utroque primo *gracchum* effectum, deinde *gracchos*. Hae rationes ea re etiam probabiliores fiunt quod quaedam indicio sunt Vossianos codices per aetates ac bibliothecas una migrasse. cumque quaternionum signis, de quibus dixi in imaginis praefatione p. III, constet codicem A olim fuisse in duas partes divisum atque tertius ille corrector munere suo non videatur functus esse nisi in posteriore parte, cuius Lucullus est, et cum bibliothecae Florentinae Laurentianae codex Marcianus 257 saec. X³⁾, qui fere cum A²B² consentit, ubi hi inter se discrepant, in priore parte ad B² se applicare solet, in posteriore ad A², non inepte conicitur huius ipsius codicis conficiendi causa collationem illam esse factam.⁴⁾ Haec qui reputaverit atque adhibita editione mea maiore et imagine codicis A persecutus erit, non dubitabit opinor

1) Vide p. 47, 4 (*omnes unde natum sit* obscurum). 59, 25 (*enim* interpolatum). 68, 28, 78, 24, 80, 7, 86, 16, alia multa. p. 54, 24 *similises* coniuncto vero exitu cum falso B, inde *esse* insertum A²B². 2) Vide p. 76, 27, 85, 20, 89, 5, 94, 11, alia. 3) Hoc usus videtur Hadoardus presbyter ad florilegium conficiendum quod edidit PSchwenke Philol. suppl. 5, 397 ss., mihi in hoc fasciculo non fuit quod commemorarem.

4) Cf PSchwenke *Jahresber. üb. d. Fortschr. d. class. Alt.-Wiss.* 76 (1894) 229. In A p. 57, 17 in nomine Hortensi pro *h* minuscula littera grandis facta est a correctore et ante paragraphus picta; in FH maiuscula a librario scripta, a correctore paragraphus addita et in margine numerus II. (similiter in V ante *haec* p. 58, 8 paragraphus, in margine a correctore recentis adscriptum *Nota. Incipit liber secundus*; item in N Lucullus divisus.) Cum in A p. 42, 27 versus incipiat a (*maxi*)me, proximus a (*dice*)mus v. 29, *cognitionem . . . dicemus* om. F¹.

quin correctorum illorum, etiam si vetustissimi quaedam ab exemplis suis sumpserint, tamen auctoritatem aut nullam esse aut ambigam aut eam qua facile possimus carere. Idemque cadit in codicis Vindobonensis correctores antiquissimos.¹⁾ E recentioribus unus is quem voco A⁸ felix interdum fuit in coniectando. eadem de causa laudandus Florentini corrector (F³), nec ex codice bibliothecae

M universitatis Monacensis 528 saec. XI nihil eius modi accedit. hic recentiorum codicum magnae partis dux est, quorum alia pars e Vindobonensi correcto fluxit, tertia quaedam originem habet ex illis mixtam. hoc, quorum *dett.* notitiam plerumque a superioribus editoribus accepi, deteriorum nomine complector; quorum e numero etiam Ursini aliorumque libri fuisse existimandi sunt.

Quae cum ita sint, communis archetypi species semper repetenda est a primariis codicum AV et B lectionibus. atque cum illi ab hoc discrepant, neutra stirps semper maiore quam altera fide digna est; velut p. 96, 29 quod in B¹ est referre videtur ipsius archetypi corruptelam, longius illinc abiisse A¹ et V, similiter res se habere p. 97, 22 et 100, 27, atque in idem sive negligentia sive coniectura peccatum p. 94, 14 (et similiter p. 70, 24, ubi post *sibi* habuisse videntur esse); at plura veri vestigia servaverint p. 50, 29. 100, 12. 101, 4 (si HAUT natum ex ITAUT). saepe pari utramque stirpem auctoritate esse supra dixi. archetypus etsi praebebat quaedam vetustiorum litterarum vestigia permutatis inter se C et G, B et R, P et R, E et S, tamen multa sunt quae doceant ipsum e libro fluxisse minusculis litteris scripto; fueruntque in eo antiquae correctionis multa vestigia.²⁾

Restat ut de adnotationis meae ratione pauca dicam, quae fere pariter et ad Academicum pertinebunt et ad Lucullum. nolui unius aut plurium codicum praebere quasi imaginem, ut posset etiam silentio meo haberi fides; eam si qui quaerent iis satis editione maiore³⁾ prospectum est. sed seligere studui quae pertinerent ad recuperandas iis

1) P. 55, 9 in margine adscriptum $\bar{q}$ i. e. *quaere*, huc adiectum *potest* atque hoc ipsum in Ciceronis verba intrusum; p. 60, 7s. *percipi ab iis quae possint* om. V¹, *percipi* tantum add. V²; p. 62, 1 *cum* <ex> *hoc* (cf. p. 61, 31); p. 64, 29 *tale* <vel> *quale* alter corrector, alter in margine scripsit *vel verum*.

2) Vide p. 26, 3. 5. 35, 10. 58, 25. 66, 12. 70, 13. 91, 18ss.

3) Vide p. XVII n. 5. illud mihi monendum esse non sine admiratione didici, qui cupiat opiniones meas vel cognoscere vel

rationibus quibus dixi auctoritates in Academico codicum T et A, in Lucullo communis omnium archetypi. ex reliqua lectionum copia eas addidi quae viderentur aut perspicuitatis causa non posse abesse aut conferre aliquid ad emendationem. porro adscripti ut par fuit testimonia scriptorum et grammaticorum, quorum quidem in his libris exiguus usus est, corruptio interdum magna; quae sententiarum potius sunt quam verborum ea praescripta nota cf. a ceteris discrevi; grammaticorum lemmata semicirculis inclusi. commemoravi denique emendandi pericula doctorum selecta, etiam mea nonnulla; quorum quae addendis vocabulis continentur ea magnam partem tantum exempli causa posita esse vix est quod moneam. Orthographiae in adnotatione rationem fere non habendam fuisse consentaneum est; quod ad genus et quot pro quod positum et similia refero, et aspirationem sive omissam sive falso additam. *i is* saepe scripsi cum uno alterove codice, saepe codicibus in diversa velut *ii hi hii* discedentibus, consentientibus in aspiratione codicibus tantum p. 47, 3. 19. 50, 21. 62, 30. 94, 5. 10. omisi in Luculli adnotatione nomen Philonis saepe detortum in *philio*, *flionis* similia. in Ciceronis verbis scribendis ea admisi quae viderentur in archetypis fuisse — unde in Academico codicem Parisinum π proxime in hoc genere abesse posui — nec ab illius usu abhorre, constantia velut in adsimilandis praepositionibus similique genere non quaesita. notas ut *r. p.* et *tr. pl.* solutas dedi, praenomina semper notis scripsi. Graeca vocabula, ubi Cicero ipse peregrina esse significat, Graecis litteris scripsi, Latinas codices habent.

Scr. Hammaburgi m. Octobri a. MCMXXI.

improbare, decere eum non maiorem tantum editionem inspicere verum etiam has minores.

SIGLA CODICUM

CICERONIS

ACADEMICI I

- π = Parisinus 6331
 π_1 = Leidensis Perizonianus in fol. 25
 π_2 = Vaticanus Palatinus 1511
 Q = Amstelodamensis 80
 ω = deteriores
 χ = eorum stirps una vel plures
 ξ = unus vel plures codices ex variis stirpibus
 σ = Neapolitanus IV G 43 (p. 8, 28—12. 3. 14. 8—20, 9)
 μ = Mutinensis Estensis α Q 5. 11
 ν = Neapolitanus IV G 46
 ν_1 = Matritensis Aa 25
 γ = Gedanensis IX p. B 11
 φ = Laurentianus Strozianus 37
 φ_2 = Scorialensis T III 18

Ex Δ et Γ detrahendi ii codices qui quoque loco separatim nominantur.

LUCULLI

- A = Vossianus 84
   F = Florentinus Marcianus 257
   M = Monacensis 528
 V = Vindobonensis 189 (deficit inde a. p. 78, 28)
   N = Nostradamensis Parisinus 17812 adhibitus
     ubi deficit V
 B = Vossianus 86
   deff. = deteriores (sive unus ex iis sive plures)

- A^p = A^1 primitus
 A^c = A^1 e correctione
 A^m = A in *margin*e
 $A^p A^c A^2$ = dubium utrum A^p an A^1 , A^c an A^2 , A^2 an A^3
 A^1 = A^1 lectione incerta sed veri simili
 $[A^1]$ = A^1 quid habuerit prorsus obscurum

similiter in
alio

AUGUSTINI CONTRA ACADEMICOS

- Cas.* = Casinensis 171
Fris. = Frisingensis Monacensis 89
Par. = Parisinus 13369

NONI MARCELLI

- $A^A B^A C^A D^A$ stirpes codicum
 a Lindsayo sic signatae
 B = Bernensis 83

- F = Florentinus
 G = Wolfenbütteleanus
 H = Harleianus
 L = Leidensis 73

Inter Ciceronis verba * defectum significat, † corruptelam, † ubi opus est paragraphi finem. capium et paragraphorum numeri semicirculis circumscripti Halmiani sunt a Muellerianis discrepantes. fragmentis in margine adpictae stellulae significant singulae libro, binae Academicis non certo testimonio adscripta.

- In adnotatione
add. = addidit
cf. = conferatur
del. = deletit
mg. = margo
om. = omittit
ras. = rasura

- * = littera erasa
*et*¹ = et quod in eo versu
   primum vel prius est
 expectabatur *deff. Rom. spect-*
   AVB] lege spectabatur AVB

NOTAE

- Ald.* = Aldina 1523
Ald. nep. = Aldus nepos 1583
Asc. = Ascensiana 1511
*Asc.*² = Ascensiana 1521
Ba. = Bake ad Cic. de legg.
   (1842) 305
Bai. = Baiter 1863
Bentl. = Rich. Bentley (‘ami-
   cus’) apud Dav.
Camer. = Camerarius 1540
Chr. = Christ apud Ha.
Crat. = Cratandrina 1528
Dav. = Davisius 1725 vel 1736¹⁾
Dur. = Durand 1740
Ern. = Ernesti 1776
Fab. = Petrus Faber Arvernus
   (commentarii ad Acad. I et
   Luc. 1611, repetiti a Dav.)
Gertach (Nonius 1842)
Goe. = Goerenz 1810
Gr. = Gruterus 1618
Gul. = Gulielmius apud Gr.
Guy. = Guyetus apud Dav.
Ha. = Halm 1861
Herm. = CFHermann (philol. 7
   [1852] 473ss.)
Iun. = Hadr. Iunius (Nonius
   1565)
- Kay.* = Kayser apud Bal.
Rkl. = Reinh. Klotz 1855
Krische (Über Ciceros Akade-
   mika, Göttinger Studien 1845)
Lall. = Lallemand 1768
Lb. = Lambinus 1566
Lbm. = margo Lambinianae
   1573
Linds. = Lindsay (Nonius 1903)
Mdv. = Madvig (emendatt. in
   Cic. libros philos. 1826)¹⁾
Man. = Paulus Manutius 1541—
   1560
Mue. = CFWMueller 1878
Patr. = Patricius (fragm. Cic.
   1561 vel 1565)
Pius (Nonius 1510)
Pl. = Plasberg 1908 vel 1921
Quich. = Quicherat (Nonius
   1872)
Reid 1885
Reitz. = Reitzenstein apud Pl.
   1908
Rom. = Romana 1471
Roth (Nonius 1842)
Io. Scala apud Urs.
Sig. = Sigon us (fragm. Cic.
   1559 vel 1560)

1) nisi alius locus indicatur.

St. = Stangl (Berl. philol. Wo-
chenschr. 28 [1908] 1557 ss.)

Turn. = Turnebus (commen-
tarius in Ac. 1 ex Comme-
liniana 1597 a Dav. repeti-
tus)

Urs. = Fulvius Ursinus (in

omnia opera Ciceronis notae
1581)

Va. = Vahlen apud Pl. 1908

Ven. = Veneta 1471

*Ven.*² = Veneta 1493 vel 1496

Vict. = Victorius 1536¹)

Wa. = Walker apud Dav.

Auctores librique Latini iisdem fere compendiis notantur
quibus in Thesouro linguae Latinae (sed *GL.* = Grammatici
Latini Keiliani), Graeci iis quae non putem cuiquam fore
ambigua.

1) nisi alius locus indicatur.

ADDENDA ET CORRIGENDA

Ad praefationis p. XVII n. 6 vide p. 126 p. XX n. 3 adde:
'Certa vide p. 5, 21, 9, 6, 13, 16, 18, 3; dubia p. 13, 3, 8, 24,
13, 11; relectanea p. 4, 26, 7, 20, 8, 8, 27, 18, 23. In utroque
omittendo peccatum esse conieci p. 5, 15.' In verbis Cice-
ronis p. 3, 24 post > adde) 66, 10 post 'Pompeiani' vereor
ne addendum sit 'mei', cf. p. X inf. 83, 23 scribe 'certe'.
In margine p. 1 numeri versuum infra suas sedes detrusi
74 numerus 96 pertinet ad v. 3, 97 ad 22 In adnotatione
p. 18, 29 scribe 'mihi quidem ω' 25, 11 scr. *GL.* I 377, 13
26, 1—28, 14 vide p. III v. 6 33, 21 pro V² scr. V^m 47, 28
pro B¹ scr. B 52, 32 pro V² scr. V^m 55, 25 vide p. XIII
v. 192 56, 8 et 58, 20 scr. A¹V¹B¹ 59, 23 adde cf. p. 54, 23
60, 30 scr. A¹B¹ 61, 6 scr. B 64, 18 scr. V¹B¹ 67, 12
ante 'aut non' adde 11. 12 69, 17 ante 'qui' adde 18, dele
idem ante cf. 72, 32 et 73, 1 (Ac. IV) vide p. XIII v. 191
73, 16 post '-a' scr. A²V²B¹[A¹] tecla V¹ 80, 7 post 'que'
scr. A² 85, 4 post N scr. B¹ 88, 12 scr. B^p 95, 2 scr.
detf. 96, 8 pro V scr. N

Sero a Guallelmo Heraeo moneor p. 32, 13 fortasse scriben-
dum 'Etrilius'.

M. TULLI CICERONIS ACADEMICI LIBRI QUATTUOR

LIBER PRIMUS

In Cumano nuper cum mecum Atticus noster esset,
nuntiatum est nobis a M. Varrone venisse eum Roma
pridie vesperi et, nisi de via fessus esset, continuo
ad nos venturum fuisse. quod cum audissemus, nul-
lam moram interponendam putavimus quin videre-
mus hominem nobiscum et studiis eisdem et vetustate
amicitiae coniunctum; itaque confestim ad eum ire
perreximus. paulumque cum ab eius villa abessemus,
ipsum ad nos venientem vidimus; atque illum com-
plexi, ut mos amicorum est (satis enim longo inter-
vallo**), ad suam villam reduximus. hic pauca primo,
atque ea percunctantibus nobis ecquid forte Roma
novi.

<Tum> Atticus 'Omitte ista quae nec percunctari
nec audire sine molestia possumus quaeso' inquit 'et
quaere potius ecquid ipse novi. silent enim diutius
Musae Varronis quam solebant, nec tamen istum
cessare sed celare quae scribat existimo.'

'Minime vero' inquit ille; 'imemperantis enim arbi-
tror esse scribere quod occultari velit; sed habeo
magnum opus in manibus, quae iam pridem; ad hunc

deest σ] 8 ab om. A 10 satis enim Γ -eum A se visen-
tium Dav. 11 <non videramus inter nos> Reitz. <advenerat>
Pl. 12 ea om. χ ecquid Man. et si quid ΓA Romae γχ
14 add. Reid <hic> St. 16 quaere μπ^m quare ΓA ec-
quid Asc. et quid ΓA 19—20 int. esse arb. scr. quidquam
q. occ. vells Hier. adv. Rufin. 1, 1 21 opus magnum A qui
γ¹ quod Asc. idque Chr.

enim ipsum' (me autem dicebat) 'quaedam institui, quae et sunt magna sane et limantur a me politius.'

3 Et ego 'Ista quidem' inquam 'Varro iam diu expectans non audeo tamen flagitare; audivi enim e Libone 5 nostro, cuius nosti studium (nihil enim eius modi celare possumus), non te ea intermittere sed accuratius tractare nec de manibus umquam deponere. illud autem mihi ante hoc tempus numquam in mentem venit a te requirere. sed nunc postea quam sum ingressus 10 res eas quas tecum simul didici mandare monumentis philosophiamque veterem illam a Socrate ortam Latinis litteris illustrare, quaero quid sit cur cum multa scribas genus hoc praetermittas, praesertim cum et ipse in eo excellas et id studium totaque ea res 15 longe ceteris et studiis et artibus antecedit.'

2 Tum ille: 'Rem a me saepe deliberatam et multum agitatum requiris. itaque non haesitans respondebo, sed ea dicam quae mihi sunt in promptu, quod 4 ista ipsa de re multum ut dixi et diu cogitavi. nam 20 cum philosophiam viderem diligentissime Graecis litteris explicatam, existimavi si qui de nostris eius studio tenerentur, si essent Graecis doctrinis eruditi, Graeca potius quam nostra lecturos, sin a Graecorum artibus et disciplinis abhorrent, ne haec quidem 25 curaturos, quae sine eruditione Graeca intellegi non possunt. itaque ea nolui scribere quae nec indocti 5 intellegere possent nec docti legere curarent. Vides autem eadem ipse; didicisti enim non posse nos Amafinii aut Rabirii similes esse, qui nulla arte adhibita 30 de rebus ante oculos positis vulgari sermone disputant, nihil definiunt nihil partiuntur nihil apta interrogatione concludunt, nullam denique artem esse nec dicendi nec

deest σ] 1 enim Γ eum Δ om. Asc. 6 enim Δ eum Γ
13 cum < tam > Pl. 14 hoc genus $\nu\gamma\phi$ 19 sed] et Ba.
25 haec $\Delta\nu$ hoc Γ 27 possem π nolui $\Delta\gamma$ volui Γ
29 Amafinii χ -fani $\Gamma\Delta$

disserendi putant; nos autem praeceptis dialecticorum et oratorum etiam, quoniam utramque vim virtutem esse nostri putant, sic parentes ut legibus verbis quoque novis cogimur uti, quae docti ut dixi a 5 Graecis petere malent, indocti ne a nobis quidem accipient, ut frustra omnis suscipiatur < labor >. Iam vero physica, si Epicurum id est si Democritum probarem, possem scribere ita plane ut Amafinius. quid est enim magnum, cum causas rerum efficientium 10 sustuleris, de corpusculorum (ita enim appellat atomos) concursione fortuita loqui? nostra tu physica nosti; quae cum contineantur ex effectione et ex materia ea quam fingit et format effectio, adhibenda etiam geometria est; quam quibusnam quisquam enuntiare verbis 15 aut quem ad intellegendum poterit adducere? Haec ipsa de vita et moribus et de expetendis fugiendisque rebus illi simpliciter, pecudis enim et hominis idem bonum esse censent; apud nostros autem non ignoras quae sit et quanta subtilitas. sive enim Zenonem se- 7 20 quare, magnum est efficere ut quis intellegat quid sit illud verum et simplex bonum quod non possit ab honestate seungi (quod bonum quale sit negat omnino Epicurus < se > sine voluptatibus sensum moventibus ne suspicari < quidem >); si vero Academiam 25 veterem persequemur, quam nos ut scis probamus, quam erit illa acute explicanda nobis, quam argute quam obscure etiam contra Stoicos disserendum. Totum igitur illud philosophiae studium mihi quidem ipse sumo et ad vitae constantiam quantum possum

deest σ] 2 etiam $\Gamma\pi$ et ω cf. Quint. inst. 2, 20, 9 4 quam-
quam Δ 5 malent ν mallent $\Gamma\Delta$ 6 accipient Dav. -unt
 $\Gamma\Delta$ add. $\gamma^m\omega$ 8 possum χ Amafinius ε -fanius $\Gamma\Delta$
11 physicam Δ 12 cum om. ω 13 etiam Γ enim Δ
14 quam Γ quoniam Δ 17 illi enim simpl. pec. et Δ
18 autem Lb. enim $\Gamma\Delta$ 23 add. Lb. 24 ne Dur. nec $\Gamma\Delta$
add. Dur. 25 persequamur $\pi_1\omega$ -quimur μ suspicamur ν
nos $\gamma^m\varepsilon$ non $\Gamma\Delta$ 26 erunt Ern. 28 igitur illud $\Delta\nu$ illud
igitur Γ 29 quantam Δ

et ad delectationem animi, nec ullum arbitror, ut apud
 Platonem est, maius aut melius a diis datum munus
 8 homini; sed meos amicos in quibus est studium in
 Graeciam mitto id est ad Graecos ire iubeo, ut ex [a]
 fontibus potius hauriant quam rivulos consecentur. 5
 quae autem nemo adhuc docuerat nec erat unde stu-
 diosi scire possent, ea quantum potui (nihil enim
 magnopere meorum miror) feci ut essent nota nostris;
 a Graecis enim peti non poterant ac post L. Aelii
 nostri occasum ne a Latinis quidem. et tamen in illis 10
 veteribus nostris, quae Menippum imitati non inter-
 pretati quadam hilaritate conspersimus, multa ad-
 mixta ex intima philosophia, multa dicta dialectice,
 quae quo facilius minus docti intellegerent, iucundi-
 tate quadam ad legendum invitati; in laudationibus, 15
 in his ipsis antiquitatum proemiis philosophiae
 <more> scribere volumus, si modo consecuti sumus.
 3 Tum ego 'Sunt' inquam 'ista Varro. nam nos in
 9 nostra urbe peregrinantis errantisque tamquam hospites
 tui libri quasi domum deduxerunt, ut possemus 20
 aliquando qui et ubi essemus agnoscere. tu aetatem
 patriae tu descriptiones temporum, tu sacrorum iura
 tu sacerdotum, tu domesticam tu bellicam discipli-
 nam, tu sedum regionum locorum tu omnium divi-
 narum humanarumque rerum nomina genera officia 25
 causas aperuisti; plurimum quidem poetis nostris
 omninoque Latinis et litteris luminis et verbis attulisti
 atque ipse varium et elegans omni fere numero poema
 fecisti, philosophiamque multis locis inchoasti, ad im-

deest σ] 2 Plat. Tim. 47 B 4 id est om. γ id . . . iubeo
 del. Lb. ex [a] Ha. ea a ΓΔ 5 haur. riu. quam (hoc in
 ras.) sectentur π 9 L. Aelii Camer. Laelii ΓΔ 16 prohe-
 miis Δ praemiis Γ 17 add. Pl. uolumus π 18 sunt
 <uera> Γ. an s. vero? 18-26 nos . . . aperuisti Aug. civ.
 6, 2 20 reduxerunt ε Aug. 22 discr. cod. Aug. l Mue.
 23 sacerdotem πμ'νφ bellicam] publicam Aug. 24 sedum
 vel -lum codd. Aug. plerique sedem ΓΔ 26 plurimumque
 p. ε Ald. -que idem p. Gr. <a> poetis Δ

pellendum satis, ad edocendum parum. Causam autem 10
 probabilem tu quidem affers: aut enim Graeca legere
 malent qui erunt eruditi, aut ne haec quidem qui
 illa nescient. sed eam mihi non sane probas; immo
 5 vero et haec qui illa non poterunt, et qui Graeca
 poterunt non contemnent sua. quid enim causae est
 cur poetas Latinos Graecis litteris eruditi legant, phi-
 losophos non legant? an quia delectat Ennius Pacu-
 vius Accius multi alii, qui non verba sed vim Graeco-
 10 rum expresserunt poetarum — quanto magis philo-
 sophi delectabunt, si ut illi Aeschylum Sophoclem
 Euripidem sic hi Platonem imitatur Aristotelem Theophrastum.
 oratores quidem laudari video si qui e
 nostris Hyperidem sint aut Demosthenem imitati. Ego 11
 15 autem Varro (dicam enim ut res est), dum me am-
 bitio dum honores dum causae, dum rei publicae non
 solum cura sed quaedam etiam procuratio multis offi-
 ciis implicatum et constrictum tenebat, animo haec
 inclusa habebam et ne obsolescerent renovabam cum
 20 licebat legendo; nunc vero et fortunae gravissimo per-
 cussus vulnere et administratione rei publicae libera-
 tus doloris medicinam a philosophia peto et otii oblec-
 tationem hanc honestissimam iudico. aut enim huic
 aetati hoc maxime aptum est, aut his rebus si quas
 25 dignas laude gessimus hoc in primis consentaneum,
 aut etiam ad nostros cives erudiendos nihil utilius,
 aut si haec ita non sunt nihil aliud video quod agere
 possimus. Brutus quidem noster excellens omni genere 12
 laudis sic philosophiam Latinis litteris persequitur ni-

deest σ] 3 malent ν mallent ΓΔ haec πχ, hoc ωγφ am-
 bigue μν 4 nesciunt Δ ea m. n. sane Γ da mihi nunc
 (non π'?) satisne Δ eam Turn. 5 poterunt ε potuerunt
 ΓΔ 6 potuerunt Γχ contempnent φ -nant ΓΔ 9 Actus
 ΓQ 11 ut illi Δ (si ut . . . euripidem in ras. π) fuerint Γ
 (-runt μ) Aeschinem Δ 12 mirentur Γ 14 sunt Ha.
 15 a. V. Pl. autem Δ uarro Γ 18 animo om. Δ 20 per-
 cussus χ Lb. 21 et om. Γ

hil ut isdem de rebus Graeca desideres; et eandem quidem sententiam sequitur quam tu, nam Aristum Athenis audivit aliquamdiu, cuius tu fratrem Antiochum. quam ob rem da quaeso te huic etiam generi litterarum.

4 Tum ille: 'Istuc quidem considerabo, nec vero sine
13 te. sed de te ipso quid est' inquit 'quod audio?'

'Quanam' inquam 'de re?'

VA. 'Relictam a te veterem Academiam' inquit, 'tractari autem novam.'

'Quid ergo' inquam 'Antiocho id magis licuerit nostro familiari, remigrare in domum veterem e nova, quam nobis in novam e vetere? certe enim recentissima quaeque sunt correctae et emendatae maxime. quamquam Antiochi magister Philo, magnus vir ut tu existimas ipse, †negaret in libris, quod coram etiam ex ipso audiebamus, duas Academias esse, erroremque eorum qui ita putarent coarguit.'

VA. 'Est' inquit 'ut dicis; sed ignorare te non arbitror quae contra Philonis Antiochus scripserit.'

14 CIC. 'Immo vero et ista et totam veterem Academiam, a qua absum tam diu, renovari a te nisi molestum est velim', et simul 'adsidamus' inquam 'si videtur.'

VA. 'Sane istuc quidem' inquit, 'sum enim admodum infirmus. sed videamus idemne Attico placeat fieri a me quod te velle video.'

'Mihi vero' ille; quid est enim quod malim quam ex Antiocho iam pridem audita recordari et simul videre satisne ea commode dici possint Latine?'

Quae cum essent dicta, in conspectu consedimus omnes.

deest σ] 1 ut] in Γ (ut nihil in γ) Graecia Δ desideres
Ald. nep. -et $\Gamma\Delta$ 3 athetus π fratrem tu Γ 9 Academiam Bentl. iam $\Gamma\Delta$ 15 pholo Γ estimas vel ex(s)t- Γ
16 negat Dav. negare solet Pl. 20 scripsit $\gamma\varphi$ 21 ista ξ -am $\Gamma\Delta$ 22 absum tam χ -iam γ^2 absuntam ν assumptam $\pi\mu\nu$, ass- $\omega\gamma^1\varphi$ 24 istud $\Delta\nu$ quid est $\pi\chi$ 30 essent γ^2 sint $\Gamma\Delta$ sunt ξ del. Gul.

Tum Varro ita exorsus est: 'Socrates mihi videtur, id quod constat inter omnes, primus a rebus occultis et ab ipsa natura involutis, in quibus omnes ante eum philosophi occupati fuerunt, avocavisse philosophiam et ad vitam communem adduxisse, ut de virtutibus et de vitiis omninoque de bonis rebus et malis quaereret, caelestia autem vel procul esse a nostra cognitione censeret vel, si maxime cognita essent, nihil tamen ad bene vivendum. hic in omnibus fere sermonibus, qui ab is qui illum audierunt perscripti varie copioseque sunt, ita disputat ut nihil affirmet ipse refellat alios, nihil se scire dicat nisi id ipsum, eoque praestare ceteris, quod illi quae nesciant scire se putent, ipse se nihil scire id unum sciat, ob eamque rem se arbitrari ab Apolline omnium sapientissimum esse dictum, quod haec esset una hominis sapientia, non arbitrari sese scire quod nesciat. quae cum diceret constanter et in ea sententia permaneret, omnis eius oratio tantum in virtute laudanda et in hominibus ad virtutis studium cohortandis consumebatur, ut e Socraticorum libris maximeque Platonis intellegi potest. Platonis autem auctoritate, qui varius et multiplex et copiosus fuit, una et consentiens duobus vocabulis philosophiae forma instituta est Academicorum et Peripateticorum, qui rebus congruentes nominibus differebant. nam cum Speusippum sororis filium Plato philosophiae quasi heredem reliquisset, duo autem praestantissimo studio atque doctrina, Xenocratem Calchedonium et Aristotelem Stagiritem, qui erant cum Aristotele Peripatetici dicti sunt, quia disputabant inambulantes in Lycio, illi

deest σ] 3 omnibus Δ 6 de¹ om. Δ 11 que om. $\pi\chi$
13 pr. <se> μ ; praestarem π^1 (ceteris in ras.) 14 putent
 $\Delta\nu$ -ant Γ 15 se rem Γ 17 omnis Δ . cf. Plato apol.
23 A Lact. ira 1,6 s. epit. 35,5 se $\gamma\varphi$ 19 tantum Dav. ad
Lact. epit. 37 tam $\Gamma\Delta$ tamen vel tum ξ 20 hom. <omnibus>
 Δ <o.> h. ξ 24 constituta Γ 28 duos $\pi^2\pi_1\pi_2\varrho\gamma^2\varphi^c$
praestantissimos $\mu\nu$

autem, quia Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasium, coetus erant et sermones habere soliti, e loci vocabulo nomen habuerunt. sed utrique Platonis ubertate completi certam quandam disciplinae formulam composuerunt et eam quidem plenam ac referentam, illam autem Socraticam dubitanter de omnibus rebus et nulla affirmatione adhibita consuetudinem disserendi reliquerunt. ita facta est, quod minime Socrates probabat, ars quaedam philosophiae et rerum ordo et descriptio disciplinae. Quae quidem erat primo duobus ut dixi nominibus una; nihil enim inter Peripateticos et illam veterem Academiam differebat. abundantia quadam ingenii praestabat, ut mihi quidem videtur, Aristoteles, sed idem fons erat utrisque et eadem rerum expetendarum fugiendarumque partitio. Sed quid ago? inquit 'aut sumne sanus qui haec vos doceo? nam etsi non sus Minervam ut aiunt, tamen inepte quisquis Minervam docet.'

Tum Atticus 'Tu vero' inquit 'perge Varro; valde enim amo nostra atque nostros, meque ista delectant cum Latine dicuntur et isto modo.'

'Quid me' inquam 'putas, qui philosophiam iam professus sim populo nostro me exhibiturum.'

VA. 'Pergamus igitur' inquit, 'quoniam placet. Fuit ergo iam accepta a Platone philosophandi ratio triplex, una de vita et moribus, altera de natura et rebus occultis, tertia de disserendo et quid verum quid falsum quid rectum in oratione pravumve quid consentiens quid repugnet iudicando.'

deest σ] 1 quia Γπ qui ων 6 dubitanter Bai. -tantem Γ-tationem Δ (tionem in ras. π) 7 consuetudine μν; adh. cons. in ras. π 8 est <disserendi> Δ (diss. in ras. π) 13 mihi uid. quidem ΓΔ transposuit μ^o (q. in ras. π) 15 fugiendarumque om. π 17 sus] sum ν, γ¹ φ (Minerva γ¹) sum sus π¹? 22 prof. iam Γ 23 sim Δν sum Γ me om. Δ 24 inquit om. Γχ 25 rat. phil. π¹ 27 uerum <et> Δ

28 prauumue accedit σ 29 consentiens <sit> Goer. repugnat σ -ans ε -ans esset Mue.

Ac primum illam partem bene vivendi a natura petebant eique parendum esse dicebant, neque ulla alia in re nisi in natura quaerendum esse illud summum bonum quo omnia referrentur, constituebantque extremum esse rerum expetendarum et finem bonorum adeptum esse omnia e natura et animo et corpore et vita. corporis autem alia ponebant esse in toto alia in partibus, valetudinem vires pulchritudinem in toto, in partibus autem sensus integros et praestantiam aliquam partium singularum, ut in pedibus celeritatem, vim in manibus, claritatem in voce, in lingua etiam explanatam vocum impressionem; animi autem quae essent ad comprehendendam ingenii virtutem idonea, eaque ab his in naturam et mores dividebantur. naturae celeritatem ad discendum et memoriam dabant, quorum utrumque mentis esset proprium et ingenii; morum autem putabant studia esse et quasi consuetudinem, quam partim assiduitate exercitationis partim ratione formabant, in quibus erat ipsa philosophia; in qua quod inchoatum est neque <absolutum> progressio quaedam ad virtutem appellatur, quod autem absolutum, id est virtus, quasi perfectio naturae omniumque rerum quas in animis ponunt una res optima. ergo haec animorum; vitae autem (id enim erat tertium) adiuncta esse dicebant quae ad virtutis usum valent. iam virtus in animi bonis et in corporis cernitur et in quibusdam quae non tam naturae quam beatae vitae adiuncta sunt. hominem enim esse censebant quasi partem quandam civitatis et universi generis humani, eumque esse coniunctum cum hominibus humana quadam societate. ac de summo quidem

1 primam Δ 3 summum illud πσμν 4 referrentur Δγ -ere- Γ 6 omn. e nat. om. Γ anima Γ 13 ingenii Γ del. Man. 18 exerc. ass. Δ 19 phil. ipsa Δ 20 add. χ <perfectum> alii 22 abs., virtus, id est q. Chr. 26 nam Goer. in¹ et² om. Δ 27 et om. Δ 28 enim om. Δ autem Mue. 28—29 esse post quandam σμν 31 hum.] communi IFGronovius observ. 3, 6

atque naturali bono sic agunt; cetera autem pertinere ad id putant aut adaugendum aut [ad] tenendum, ut divitias ut opes ut gloriam ut gratiam. Ita tripertita ab his inducitur ratio bonorum, atque haec illa sunt tria genera quae putant plerique Peripateticos dicere. id quidem non falso; est enim haec partitio illorum; illud imprudenter, si alios esse Academicos qui tum appellarentur alios Peripateticos arbitrantur. communis haec ratio, et utrisque hic bonorum finis videbatur, adipisci quae essent prima in natura quaeque ipsa per sese expetenda aut omnia aut maxima; ea sunt autem maxima, quae in ipso animo atque in ipsa virtute versantur. itaque omnis illa antiqua philosophia sensit in una virtute esse positam beatam vitam, nec tamen beatissimam nisi adiungerentur etiam corporis et cetera quae supra dicta sunt ad virtutis usum idonea. Ex hac descriptione agendi quoque aliquid in vita et officii ipsius initium reperiebatur, quod erat in conservatione (sui et in appetitione) earum rerum quas natura praescriberet. hinc gignebatur fuga desideratae voluptatumque contemptio, ex quo laborum dolorumque susceptio multorum magnorum (que) recti honestique causa et earum rerum quae erant congruentes cum praescriptione naturae; unde et amicitia exsistebat et iustitia atque aequitas, eaque et voluptatibus et multis vitae commodis anteponebantur. Haec quidem fuit apud eos morum institutio et eius partis quam primam posui forma atque descriptio.

24 De natura autem (id enim sequebatur) ita dicebant ut eam dividerent in res duas, ut altera esset

2 aut ad agendum $\Delta\nu$ om. s. tuendum s. 7 tum Asc. dum $\Gamma\Delta$ 9 videbatur Asc. uideatur $\Gamma\Delta$ uidetur $\gamma\varphi$ 10 prima in $\Gamma\chi$ in prima Δ in del. Dav. 13 illa ant. $\Delta\nu, \varphi_2$ ant. illa Γ om. ν 15 etiam $\Gamma\pi$ et ω 17 discr. Mue. 19 add. Pl. 22 add. ω ; an (et) magn.? 24 descriptioe Δ 28 partis Wa. artis $\Gamma\Delta$ 30—p. 11, 4 cf. Lact. inst. 7, 3, 1 30 docebant Γ

efficiens, altera autem quasi huic se praebens, eaque efficeretur aliquid. in eo quod efficeret vim esse censebant, in eo autem quod efficeretur tantum modo materiam quandam; in utroque tamen utrumque: neque enim materiam ipsam cohaerere potuisse si nulla vi contineretur, neque vim sine aliqua materia; nihil est enim quod non alicubi esse cogatur. sed quod ex utroque, id iam corpus et quasi qualitatem quandam nominabant — dabitur enim profecto ut in rebus inusitatis, quod Graeci ipsi faciunt a quibus haec iam diu tractantur, utamur verbis interdum inauditis. 'Nos vero' inquit Atticus; 'quin etiam Graecis licebit utare cum voles, si te Latina forte deficiat.' VA. 'Bene sane facis; sed enitar ut Latine loquar, nisi in huiusce modi verbis ut philosophiam aut rhetoricam aut physicam aut dialecticam appellem, quibus ut aliis multis consuetudo iam utitur pro Latinis. qualitates igitur appellavi quas $\pi\omicron\iota\acute{\omicron}\tau\eta\tau\alpha\varsigma$ Graeci vocant, quod ipsum apud Graecos non est vulgi verbum sed philosophorum, atque id in multis; dialecticorum vero verba nulla sunt publica, suis utuntur. et id quidem commune omnium fere est artium; aut enim nova sunt rerum novarum facienda nomina aut ex aliis transferenda. quod si Graeci faciunt qui in his rebus tot iam saecula versantur, quanto id nobis magis concedendum est, qui haec nunc primum tractare conamur.' 'Tu vero' inquam 'Varro bene etiam meriturus mihi videris de tuis civibus, si eos non modo copia rerum auxeris, ut effecisti, sed etiam verborum.' VA. 'Audebimus ergo' inquit 'novis verbis uti te auctore, si necesse erit. — earum igitur qualitatum sunt aliae principes

1 ea qua Man. ex qua Turn. ex eaque Mue. ea nominati-
ous 2 efficerentur $\Gamma\varrho^1$ 3 tantum modo om. Δ 9 habitis
 Γ 14 (ut) in π^1 eiusce $\Gamma\chi$ 17 s. cf. Mart. Cap. 5, 510
22 s. cf. fin. 3, 3 nat. deor. 1, 44 frg. inc. K 10 Hier. in Gal. 3, 26
25 m. n. Δ n. maius $\pi\sigma\mu\nu$ 29 ut fecisti s. uti f. Rkl.
31 erit $\Gamma\pi\chi$ est ω

aliae ex his ortae. principes sunt unius modi et simplices; ex his autem ortae variae sunt et quasi multiformes. itaque aer (hoc quoque utimur enim pro Latino) et ignis et aqua et terra prima sunt; ex his autem ortae animantium formae earumque rerum quae gignantur e terra. ergo illa initia et ut e Graeco vertam elementa dicuntur; e quibus aer et ignis movendi vim habent et efficiendi, reliquae partes accipiendi et quasi patiendi, aquam dico et terram. quintum genus, e quo essent astra mentesque, singulare eorumque quatuor quae supra dixi dissimile Aristoteles quoddam esse rebatur. Sed subiectam putant omnibus sine ulla specie atque carentem omni illa qualitate (faciamus enim tractando usitatius hoc verbum et tritius) materiam quandam, ex qua omnia expressa atque effecta sint, quae tota omnia accipere possit omnibusque modis mutari atque ex omni parte eoque etiam interire, non in nihilum sed in suas partes, quae infinite secari ac dividi possint, cum sit nihil omnino in rerum natura minimum quod dividi nequeat. quae autem moveantur omnia intervallis moveri, quae intervalla item infinite dividi possint. et cum ita moveatur illa vis quam qualitatem esse diximus, et cum sic ultro citroque versetur, et materiam ipsam totam penitus commutari putant et illa effici quae appellant qualia; e quibus in omni natura cohaerente et continuata cum omnibus suis partibus unum effectum esse mundum, extra quem nulla pars materiae sit nullumque corpus. Partis autem esse mundi omnia quae insint in eo, quae natura sentiente teneantur, in qua

3 inde ab hoc rursus deest σ hoc om. Δ enim] iam Ha. 4 et¹ om. Δ primae ς 10 singulares $\Gamma\omega$ 11 Arist. cf. *AKail diss. phil. Vind. 11, 90* 12 putant χ -at Δ -abant Γ 15 efficta *Turn.* 16 possit χ -sunt Γ -sint $\Delta\gamma$ 17 mutari ς ? *Dav.* -re $\Gamma\Delta$ eque Γ eamque *Chr.* 24 introque π in utroque ω totam ipsam Γ 26 in *del. Dav.* cohaerente $\Gamma\pi^m$ χ cohercente Δ 27 unum om. Δ 28 mat. pars Γ

ratio perfecta insit, quae sit eadem sempiterna (nihil enim valentius esse a quo intereat); quam vim animum esse dicunt mundi, eandemque esse mentem sapientiamque perfectam, quem deum appellant, omniumque rerum quae sunt ei subiectae quasi prudentiam quandam procurantem caelestia maxime, deinde in terris ea quae pertineant ad homines; quam interdum eandem necessitatem appellant, quia nihil aliter possit atque ab ea constitutum sit, inter(dum) ** quasi fatalem et immutabilem continuationem ordinis sempiterni, non numquam quidem eandem fortunam, quod efficiat multa improvisa et necopinata nobis propter obscuritatem ignorationemque causarum.

Tertia deinde philosophiae pars, quae erat in ratione et in disserendo, sic tractabatur ab utrisque. Quamquam oriretur a sensibus tamen non esse iudicium veritatis in sensibus. mentem volebant rerum esse iudicem, solam censebant idoneam cui crederetur, quia sola cerneret id quod semper esset simplex et unius modi et tale quale esset (hanc illi *ἰδέαν* appellabant, iam a Platone ita nominatam, nos recte speciem possumus dicere). sensus autem omnis hebetes et tardos esse arbitrabantur nec percipere ullo modo res eas quae subiectae sensibus viderentur, quod essent aut ita parvae ut sub sensum cadere non possent, aut ita mobiles et concitatae ut nihil umquam unum esset (et) constans, ne idem quidem, quia continenter laborerent et fluerent omnia. itaque hanc omnem partem

deest σ] 3 esse² om. Γ 5 sint *Mue.* providentiam *Lb.* 7 pertinent $q^1\omega\mu$ 9 interdum π , *idem et item* π^m inter $\Gamma\Delta$ <seriem causarum> *Pl.* 11 non] num π quidem om. Γ 11—13 fortunam — quod multa eif. inopinata nobis . . . causarum *Lact. inst. 3, 29, 3, cf. ibid. 18* (ign. rerum atque caus.) 12 et ς ? *Lb.* haec $\Gamma\Delta$ ac *Ha.* 16 non om. Γ ; tamen non in *ras.* π 17—18 esse rerum $\gamma\gamma\varphi$ 20 appellabant $\Gamma\omega$ -labantur μ^1 -lant $\pi\gamma$ 24 quod Γ quae Δ 27 *add. Ha.* (aut) *Reid* ne idem *Man.* eidem $\Gamma\Delta$ 28—p. 14, 1 itaque . . . appellabant *Non. p. 148* (opinabile) 28 artem *Non.*

32 rerum opinabilem appellabant; scientiam autem nusquam esse censebant nisi in animi notionibus atque rationibus. qua de causa definitiones rerum probabant et has ad omnia de quibus disceptabatur adhibebant; verborum etiam explicatio probabatur, id est qua de 5 causa quaeque essent ita nominata, quam *ἐννολογίαν* appellabant; post argumentis quibusdam et quasi rerum notis ducibus utebantur ad probandum et ad concludendum id quod explanari volebant. in qua tradebatur omnis dialecticae disciplina id est orationis 10 ratione conclusae; huic quasi ex altera parte oratoria vis dicendi adhibebatur, explicatrix orationis perpetuae ad persuadendum accommodatae.

33 Haec forma erat illis prima, a Platone tradita; cuius quas acceperim dissipationes si vultis exponam.' 15 'Nos vero volumus' inquam, 'ut pro Attico etiam respondeam.'

ATT. 'Et recte quidem' inquit 'respondes; praeclare enim explicatur Peripateticorum et Academiae veteris auctoritas.' 20

9 VA. 'Aristoteles igitur primus species quas paulo ante dixi labefactavit, quas mirifice Plato erat amplexatus, ut in iis quiddam divinum esse diceret. Theophrastus autem, vir et oratione suavis et ita moratus ut prae se probitatem quandam et ingenuitatem 25 ferat, vehementius etiam fregit quodam modo auctoritatem veteris disciplinae; spoliavit enim virtutem suo decore imbecillamque reddidit, quod negavit in 34 ea sola positum esse beate vivere. Nam Strato eius auditor quamquam fuit acri ingenio tamen ab ea 30

deest σ] 1 opinabilem Goer. appellabat Non.? 2 notionibus ε? Lb. mot- ΓΔ 5 explicari Γ probatur ω 6 esset μ^ν πχ 7 quibusdam om. Δ 7—8 et rer. not. quasi duc. Dav. 8 ad prob. rursus accedit σ 9 in quo Man. denique Mue. 10 dialectica ω 11 conclusa ρω 14 forma om. Δ 15 dissipationes Bai. disputat- ΓΔ 18 quidem om. Δ 21 igitur om. Δ 22 quas . . . erat <amplexatus> pars codicum Non. p. 470 26 ferret Ern.

disciplina omnino semovendus est; qui cum maxime necessariam partem philosophiae, quae posita est in virtute et in moribus, reliquisset totumque se ad investigationem naturae contulisset, in ea ipsa plurimum 5 dissedit a suis. Speusippus autem et Xenocrates, qui primi Platonis rationem auctoritatemque susceperant, et post eos Polemo et Crates unaque Crantor in Academia congregati diligenter ea quae a superioribus acceperant tuebantur. Iam Polemonem audiverant 10 assidue Zeno et Arcesilas. sed Zeno, cum Arcesilam 35 anteiret aetate valdeque subtiliter dissereret et peracute moveretur, corrigere conatus est disciplinam. eam quoque si videtur correctionem explicabo, sicut solebat Antiochus.'

15 'Mihi vero' inquam 'videtur, quod vides idem significare Pomponium.'

VA. 'Zeno igitur nullo modo is erat qui ut Theophrastus nervos virtutis inciderit, sed contra qui omnia quae[que] ad beatam vitam pertinerent in una 20 virtute poneret nec quicquam alium numeraret in bonis idque appellaret honestum quod esset simplex quoddam et solum et unum bonum. cetera autem 36 etsi nec bona nec mala essent tamen alia secundum naturam dicebat alia naturae esse contraria; his 25 ipsis alia interiecta et media numerabat. quae autem secundum naturam essent ea sumenda et quadam aestimatione dignanda docebat, contraque contraria; neutra autem in mediis relinquebat, in quibus ponebat nihil omnino esse momenti. sed quae essent sumenda, ex 37 30 iis alia plures esse aestimanda alia minoris. quae plures ea praeposita appellabat, reiecta autem quae minoris. Atque ut haec non tam rebus quam vocabulis com-

3 In om. μγφ 7 Polemon Γ Crantor π²ωγ² Cratero γ¹ Crator ΓΔ 8 eis πχ 9 utebantur Δ 10 Archesilaus χ Archesilaum π¹ω 18 neruis π incideret ε Lb. -rent ν 19 om. ε quaecumque Reid 22 omitta turpitudine 27 dignando π¹? Γ dicebat Lb.

mutaverat, sic inter recte factum atque peccatum officium et contra officium media locabat quaedam, recte facta sola in bonis actionibus ponens, prave id est peccata in malis; officia autem conservata praetermissaque media putabat ut dixi. cumque superiores non omnem virtutem in ratione esse dicerent sed quasdam virtutes quasi natura aut more perfectas, hic omnis in ratione ponebat. cumque illi ea genera virtutum quae supra dixi seiungi posse arbitrarentur, hic nec id ullo modo fieri posse disserebat, nec virtutis usum modo ut superiores sed ipsum habitum per se esse praeclarum, nec tamen virtutem cuiquam adesse quin ea semper uteretur. cumque perturbationem animi illi ex homine non tollerent naturaque et condolescere et concupiscere et extimescere et efferri laetitia dicerent, sed ea contraherent in angustumque deducerent, hic omnibus his quasi morbis voluit carere sapientem. cumque eas perturbationes antiqui naturales esse dicerent et rationis expertes aliaque in parte animi cupiditatem alia rationem collocarent, ne his quidem assentiebatur; nam et perturbationes voluntarias esse putabat opinionisque iudicio suscipi et omnium perturbationum matrem esse arbitratur immoderatam quandam intemperantiam. Haec fere de moribus.

11 De naturis autem sic sentiebat, primum ut in quatuor initiis rerum illis quintam hanc naturam, ex qua superiores sensus et mentem effici rebantur, non adhiberet; statuebat enim ignem esse ipsam naturam quae quidque gigneret et mentem atque sensus. discrepabat etiam ab isdem, quod nullo modo arbitratur quicquam effici posse ab ea quae expertus esset cor-

4 conservata *Pl.* et serv- *ΓΔ* serv- *Lb.* 6 diceret *πχ*
7 quasi *Γ* que *π¹* *om.* *π²ω* 9 *cf. p. 9, 26 s.* 10 hic . . .
disserebat *om.* *ω* 14 et] eum *Dav.* 20 <in> alia *Lb.*
23 arb. matr. esse *qω* 26 ut in] ut *ε?* *Asc.* uti *Bai.*
30 et] etiam *Reid* 31 arbitrabantur *Γ*

poris, cuius generis Xenocrates et superiores etiam animum esse dixerant, nec vero aut quod efficeret aliquid aut quod efficeretur posse esse non corpus.

Plurima autem in illa tertia philosophiae parte multavit. in qua primum de sensibus ipsis quaedam dixit nova, quos iunctos esse censuit e quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quam ille *φαντασίαν*, nos visum appellemus licet, et teramus hoc quidem verbum, erit enim utendum in reliquo sermone saepius — sed ad haec quae visa sunt et quasi accepta sensibus assensionem adiungit animorum, quam esse vult in nobis positam et voluntariam. visis non omnibus adiungebat fidem sed is solum quae propriam quandam haberent declarationem earum rerum quae videntur; id autem visum cum ipsum per se cerneretur, comprehendibile — feretis haec? *ATT.* 'nos vero' inquit; 'quonam enim alio modo *καταληπτόν* diceret?' — *VA.* 'sed cum acceptum iam et approbatum esset, comprehensionem appellabat, similem is rebus quae manu prenderentur; ex quo etiam nomen hoc duxerat [at], cum eo verbo antea nemo tali in re usus esset, plurimisque idem novis verbis (nova enim dicebat) usus est. Quod autem erat sensu comprehensum id ipsum sensum appellabat, et si ita erat comprehensum ut concelli ratione non posset scientiam, sin aliter inscientiam nominabat; ex qua existebat etiam opinio, quae esset imbecilla et cum falso incognitoque communis. sed inter scientiam et inscientiam comprehensionem illam quam dixi collocabat, eamque neque in rectis neque in pravis numerabat, sed soli credendum

4 autem] aut *μ¹ν* etiam *γφ* 6 unctos *πφ* inuictos *σ*
7 *cf. p. 36, 10 Cael. Aur. acut. 3, 13 (Gell. 19, 1, 15)* 8 appellemus *π²* -amus *ΓΔ* teramus *ν* -anus *σ* teneamus *Δ* hoc quidem verbum *σ* h. u. q. *ΓΔ* 11 ascensionem *Γ* 16 hoc *Dav.* inquam *Ald.* 17 quoniam *νγ¹* quam *π₁*; (quo)nam . . . sed in *ras.* *π* alio *om.* *Δν* 18 probatum *Γ* 20 *del. Man.* ac *γφ* 21 in re] iure *μω* 26 existebat *Pl.* -erat *π* -eret *qω* extiterat *Γ* 27 imb. <adsensio> *Pl.* 30 paruis *Γ*

esse dicebat. E quo sensibus etiam fidem tribuebat, quod ut supra dixi comprehensio facta sensibus et vera esse illi et fidelis videbatur, non quod omnia quae essent in re comprehenderet, sed quia nihil quod cadere in eam posset relinqueret, quodque natura 5 quasi normam scientiae et principium sui dedisset unde postea notiones rerum in animis imprimerentur; e quibus non principia solum sed latiores quaedam ad rationem inveniendam viae reperiuntur. errorem autem et temeritatem et ignorantiam et opinionem et suspicionem et uno nomine omnia quae essent aliena firmae et constantis assensionis a virtute sapientiaque removebat.

Atque in his fere commutatio constitit omnis dissensioque Zenonis a superioribus.' 15

12 Quae cum dixisset [et], 'Breviter sane minimeque
43 obscure exposita est' inquam 'a te Varro et veteris Academiae ratio et Stoicorum. horum esse autem arbitror, ut Antiocho nostro familiari placebat, correctionem veteris Academiae potius quam aliquam 20 novam diciplinam putandam.'

Tum Varro 'Tuae sunt nunc partes' inquit 'qui ab antiquorum ratione desciscis et ea quae ab Arcesila novata sunt probas, docere quod et qua de causa discidium factum sit, ut videamus satisne ista sit iusta 25 defectio.'

44 Tum ego 'Cum Zenone' inquam 'ut accepimus Arcesilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia aut studio vincendi ut quidem mihi videtur, sed earum

3 quod om. Γ, in ras. π 5 <eam> nat. Man. n. <eam> Fab. 9 aperiuntur Man. -rirentur Dav. reperirentur Gr. 10 ignoratorem ε 16 del. ε? Man. 18 horum Goer. ue- rum ΓΔ 19 ut σμ et ν ut ab π₁ ab χ at γ²φχ at ab Δ om. γ¹ 22 tum ε tunc ΓΔ duae Δ 23 ratione <nunc> Δ desciscis μ^νφ deciscis π₁ desiscis γ 24 doce π²π₁φω 25 dissidium μγφ desidium σν 29 quidem mihi Γπ

rerum obscuritate, quae ad confessionem ignorationis adduxerant Socratem et [uel ut] iam ante Socratem Democritum Anaxagoram Empedoclem omnes paene veteres, qui nihil cognosci nihil percipi nihil sciri posse 5 dixerunt, angustos sensus imbecillos animos brevia curricula vitae et ut Democritus in profundo veritatem esse demersam, opinionibus et institutis omnia teneri, nihil veritati relinqui, deinceps omnia tenebris circumfusa esse dixerunt. itaque Arcesilas negabat esse quic- 45 quam quod sciri posset, ne illud quidem ipsum quod Socrates sibi reliquisset, ut nihil scire se sciret; sic omnia latere censebat in occulto neque esse quicquam quod cerni aut intellegi posset; quibus de causis nihil oportere neque profiteri neque affirmare quemquam 15 neque assensione approbare, cohibereque semper et ab omni lapsu continere temeritatem, quae tum esset insignis cum aut falsa aut incognita res approbaretur, neque hoc quicquam esse turpius quam cognitioni et perceptioni assensionem approbationemque praecur- 20 rere. huic rationi quod erat consentaneum faciebat, ut contra omnium sententias disserens de sua plerisque deduceret, ut cum in eadem re paria contrariis in partibus momenta rationum invenirentur facilius ab utraque parte assensio sustineretur. Hanc Academiam 46 novam appellant, quae mihi vetus videtur, si quidem Platonem ex illa vetere numeramus, cuius in libris nihil affirmatur et in utramque partem multa disserun-

2 et iam ante Dav. ad Lact. epit. 32 et uelut amantes ΓΔ 2—9 cf. Lact. inst. 3, 4, 11. 28, 12 s. 30, 6 Democr. fr. 117 Diels Emped. fr. 2 D. (Kranz Herm. 47, 29 n. 2) 5 imbecilles π₁ σγφ 6 et om. σγφ cf. p. 43, 13 7 demersam γφχ dim- σμνπ^m diuersam Δ 8 ueritate Γ deinceps] denique Bentl. densis IACuHeusde 'Cic. φιλοπλάτων' (1836) 236 n. 1 11 ut... sciret om. Δν, cf. p. 7, 12 12 censebat ε -bant ΓΔ 13 possit Δ 14 quamquam π¹φσμ 15 assertionem Δ 16 tum π²ε cum ΓΔ 17 tum σγ^mχ 18 esse ε esset ΓΔ (in ras. π) 19 assertionem Δ assensionem φ 21 disserens de sua Γ dies iam Δ plerumque ν plerisque γφ pleros Δ 22 deduceret <et efficeret> Pl. 24 ascensio μνφ assertio Δ

tur, de omnibus quaeritur nihil certi dicitur — sed tamen illa quam exposuisti vetus, haec nova nominetur. quae usque ad Carneadem perducta, qui quartus ab Arcesila fuit, in eadem Arcesilae ratione mansit. Carneades autem nullius philosophiae partis ignarus et, ut cognovi ex is qui illum audierant maximeque ex Epicureo Zenone, qui cum ab eo plurimum dissentiret unum tamen praeter ceteros mirabatur, incredibili quadam fuit facultate et to

quid autem stomachatur Mnesarchus, quid Antipater digladiatur cum Carneade tot voluminibus?

LIBER SECUNDUS

atqui si id crederemus, non egeremus perpendiculis non normis non regulis

quid lunae quae liniamenta sint potesne dicere [ne], 15 cuius et nascentis et insenscentis alias hebetiora alias acutiora videntur cornua.

quid tam planum videtur quam mare; e quo etiam aequor illud poetae vocant

** in aqua remum integrum quasi fractum videmus 20

2 exposuisti *Dur.* exposui *ΓΔ*; an a Cicerone neglegenter scriptum? 3 producta *μν* (per in ras. *π*) 7 Epicureo *μξ* -ro *ΓΔ* 9 fuit *το* facultate et do *μ¹*, *το del.* et do *(ctrina)* *μ²*; et *το om.* *Δν* et co *(pia dicendi)* *Chr.*

10, 11 *Non. p. 65* (digladiari) 10 stomachetur *Stg.* 11 digladiatur *F¹* -etur *ceff.* 13, 14 *Non. p. 162 s.* (perpendiculi et normae) 13 non *eg. om. L* 15—17 *Non. p. 121 s.* (hebes) 15 sint *lun.* sunt *codd. del. lun.* 16 et *ins. om. L* et *sen-lun.* 18, 19 *Non. p. 65* (aequor) e quo etiam *om. C^AD^A*; *(ab)* aequo *Quich.* 20 *Serv. ecl. 2, 27* nulla — res ita decipit quem ad modum imago; nam et in speculo contraria

1 quid mare nonne caeruleum? at eius unda cum est pulsa remis, purpurascit, et quidem aquae tinctum quodam modo et infectum

4 alius adultis, alius valentibus alius aegris, alius siccis alius vinulentis

6 si quando enim nos demersimus ut qui urinantur, aut nihil superum aut obscure admodum cernimus

8 quibus etiam alabaster plenus unguenti putre esse videtur

10 nihil ab homine percipi posse, nihilque remanere sapienti nisi diligentissimam inquisitionem veritatis propterea quia si incertis rebus esset assensus etiam si fortasse verae forent liberari errore non posset, quae maxima est culpa sapientis.

15 quae cum similitudine veri concinere maxime sibi videtur

17 probabile vel veri simile . . . , quod nos ad agendum *

ostendit universa, et in . . . videmus, quod etiam Cicero in Tusculanis plenius docet. *cf. index v. remus*

1—3 *Non. p. 162* (purpurascit) 1 at eius] adius *L¹* 2 aqui etinctum quod ad modo *L¹* 3 *inf.* <esse colorem videmus> *Pl.*

4. 5 *Non. p. 395* (siccum) 4 <alius pueris> *Muell.* allus ad. B alios ad. *ceff.* valentibus *Quich.* lent. *codd.* aegris B eugris *ceff.* 6. 7 *Non. p. 474* (urinantur) 8. 9 *Non. p. 545* (alabaster) 8 putre esse *LA^AB^A* putrer (-ret *Paris. 7666*) esse *C^A* putere *Pius* putris esse *Gerlach* puter esse *Ha.* 10—14 *Aug. c. Acad. 1, 3, 7* (*Licentius*) placuit — — Ciceroni nostro beatum esse qui veritatem investigat etiam si ad eius inventionem non valeat pervenire. — — quis ignorat eum affirmasse vehementer nihil *eqs.* 15. 16 *Non. p. 43* (concinnare sic); lib. II *L* lib. I *B^A* 15 qui cum *G* quicum *Ha.* veri *Linds.* verbi *codd.* concinere *GH²* -cinnere *L* -cinnare *H¹* maxime *F²B^A* *om. L* 17—p. 22, 9 *Aug. c. Acad. 2, 11, 26* (*Aug. ipse*)

sine adensione potest invitare; sine adensione autem dico ut id quod agimus non opinemur verum esse aut nos id scire arbitremur, agamus tamen. . . . talia mihi videntur omnia quae probabilia vel veri similia putavi nominanda; quae tu si alio nomine vis vocare, nihil repugno; satis enim mihi est te iam bene accepisse quid dicam, id est quibus rebus haec nomina imponam; non enim vocabulorum opificem sed rerum inquisitorem decet esse sapientem.

frangere avaritiam, scelera ponere, vitam suam exponere ad imitandum iuventuti

qui enim serius honores adamaverunt, vix admittuntur ad eos nec satis commendati multitudini possunt esse.

Academico sapienti ab omnibus ceterarum sectarum qui sibi sapientes videntur secundas partes dari, cum

probabile vel v. s. Academicus vocant quod . . . agamus tamen. — 'talia' inquit Academicus 'mihi videntur . . . sapientem.' — quid putatis inquam Ciceronem, cuius haec verba sunt, inopem fuisse Latinae linguae, ut minus apta rebus quas sentiebat nomina imponeret? *ibid.* 10, 24 (*Allypius*) videamus quaeso prius ne per hanc quaestionem — in verbi controversiam decidamus, quod te ipso insinuante et (ex *edd.*) auctoritate illa Tulliana turpissimum esse saepe confessi sumus. *cf. ibid.* 7, 16. 11, 25

10. 11 *Non. p. 104* (exponere) 10 poni L¹ -ire L² poenire *Guy.* 11 mitandum L¹ 12. 13 *Non. p. 69* (adamare)

14—p. 24, 4 *Aug. c. Acad. 3, 7, 15* (*Aug. ipse*) est in libris Ciceronis quos in huius causae patrocinium scripsit locus quidam, ut mihi videtur mira urbanitate conditus, ut non nullis autem etiam firmitate roboratus. difficile est prorsus ut quemquam non moveat quod ibi dictum est, Academicus . . . . . Epicuro? ita peraeque prope de omnibus sectis copiosissime Cicero iucundissimum legentibus quasi spectaculum praebet, velut ostendens nullum illorum esse qui non, cum sibi primas partes dederit, quod necesse est, secundas ei dicat dare quem non repugnare sed dubitare conspexerit. In quo ego nihil adversabor nec eis ullam auferam gloriam. videatur sane quibus libet Cicero hic non iocatus, sed inania et ventosa quaedam, quod ab ipsorum Grae-

primas sibi quemque vindicare necesse sit; ex quo posse probabiliter confici eum recte primum esse iudicio suo qui omnium ceterorum iudicio sit secundus. fac enim verbi causa Stoicum adesse sapientem; nam contra eos potissimum Academicorum exarsit ingenium. ergo Zeno vel Chrysippus si interrogetur qui sit sapiens, respondebit eum esse quem ipse descriperit; contra Epicurus vel quis alius adversariorum negabit suumque potius peritissimum voluptatum aucupem sapientem esse contendet. inde ad iurgium. clamat Zeno et tota illa porticus tumultuatur, hominem natum ad nihil aliud esse quam honestatem, ipsam suo splendore ad se animos ducere nullo prorsus commodo extrinsecus posito et quasi lenocinante mercede, voluptatemque illam Epicuri solis inter se pecoribus esse communem, in quorum societatem et hominem et sapientem trudere nefas esse. contra ille convocata de hortulis in auxilium quasi Liber turba temulentorum quaerentium tamen quem incomptis unguibus bacchantes asperoque ore discerpant, voluptatis nomen suavitatem quietem teste populo exaggerans instat acriter ut nisi ea beatus nemo esse posse videatur. in quorum rixam si Academicus incurrerit, utrosque audiet trahentes se ad suas partes, sed si in illos aut in istos concesserit, ab eis quos deseret insanus imperitus temerariusque clamabitur. itaque cum et hac et illac aurem diligenter admoverit, interrogatus quid ei videatur dubitare se dicet. roga nunc Stoicum qui sit melior. Epicurusne qui delirare illum clamat, an Academicus qui sibi adhuc de re tanta deliberandum esse pronuntiat: nemo dubitat Academicum praelatum iri. rursus te ad illum converte et quaere quem magis amet, Zenonem a quo bestia vocatur, an Arcesilan

colorum levitate abhorreret, sequi et colligere voluisse. in *ipsis verbis multa sunt non Tulliana. libro II adscripsit Reid*

6 interrogetur *Cas.* -entur *Fris. Par.* 19 tantum *Patr.*

a quo audit 'tu fortasse verum dicis sed requiram diligentius': nonne apertum est totam illam porticum insanam, Academicos autem prae illis modestos cautosque homines videri Epicuro?

* (Academicis) morem fuisse occultandi sententiam suam, 5 nec eam cuiquam nisi qui secum ad senectutem usque vixissent aperire consuesse.

LIBER TERTIUS

PROOEMIUM

in tanta animantium varietate homini ut soli cupiditas 10 ingeneraretur cognitionis et scientiae

quod si liceret ut iis qui in itinere deerravissent sic 12 vitam deviam secutos corrigere errorem paenitendo, facilius esset emendatio temeritatis

5—7 Aug. c. Acad. 3, 20, 43 quisquis autem putat hoc sensisse Academicos (non posse ab homine inveniri veritatem), ipsum Ciceronem audiat. ait enim illis morem ... consuesse. libro II adscriptit Reid, III Krische 186 (60) 9 Cic. Att. 16, 6, 4 VIII K. Sext. a. 710/44 Vibone nunc neglegentiam meam cognosce. de gloria libram ad te misi. at in eo prohoemium id (idem Wesenberg) est quod in Academico tertio. id eventit ob eam rem quod habeo volumen prohoemiorum; ex eo eligere soleo, cum allquod *συγγραμματα* institui. itaque iam in Tusculano, qui non meminisses me abusum isto prohoemio, conieci id in eum librum quem tibi misi. cum autem in navi legerem Academicos, adgnovi erratum meum. prooemii esse videntur quae secuntur usque ad p. 25, 7, quae Varronis in III disputationi tribuit Krische 186 (60) 10. 11 Non. p. 123 (ingeneraretur) 12—14 Lact. inst. 6, 24, 1 nec tamen deficiat aliquis —, si — ad iniustitiae viam lapsus est; potest enim reduci ac liberari, si eum paeniteat actorum —. 2 quod fieri posse Cicero non putavit, culus haec in Academico tertio verba sunt: 'quod si ... temeritatis' 13 secutos vel -tus codd. -tis edd. Lact. Patr.

1 digladiari autem semper, depugnare in facinorosis et audacibus quis non cum miserrimum tum etiam stultissimum dixerit?

4 aliqua potestas sit, vindicet se in libertatem

5 mihi autem non modo ad sapientiam caeci videmur ** sed ad ea ipsa quae aliqua ex parte cerni videantur hebetes et obtunsi

8 disputationem se habuisse cum M. Varrone homine omnium facile acutissimo et sine ulla dubitatione doctissimo

11 fixus

[Reliqua librorum III et IV fragmenta suo quodque loco Lucullo subscribentur.]

1—3 Non. p. 65 (digladiari) 1 semper <et> Quich. in] cum Iun. 4 Non. p. 419 (vindicare) <si> sit Aldina Nonii 5—7 Lact. inst. 3, 14, 15 M. Tullium increpans cedo igitur quid didiceris aut in qua secta veritatem deprehenderit. in Academia scilicet, quam secutus es quam probasti. at haec nihil docet nisi ut scias te nihil scire. tui ergo te libri arguunt quam nihil a philosophia disci possit ad vitam. haec tua verba sunt: 'mihi ... obtunsi'. Academicis adscriptit Sig., libro II Krische 183 (57), III Pl. 8—10 Aug. civ. 6, 2 denique et ipse Tullius huic (M. Varroni) tale testimonium perhibet, ut in libris Academicis dicat eam quae ibi versatur disputationem se habuisse cum M. Varrone 'homine' inquit 'omnium ... doctissimo'. non ait eloquentissimo —, sed 'omn.' inquit 'fac. ac.', et in eis libris id est Academicis, ubi cuncta dubitanda esse contendit, addidit 'sine u. d. doct.' 11 Diom. GK. 1, 377 figor ambigue declinatur apud veteres tempore perfecto; reperimus enim fictus et fixus: — Varro ad Ciceronem tertio 'fixum' et Cicero Academicorum (sic codd. -micorum Keil) tertio 'malcho in opera adfixa' et Vergilius (Aen. 4, 15) 'si mihi non animo fixum'. illa malcho in o. a. alteri scriptori tribuens et ante ea lacunam statuens Keil testimonium refert ad p. 40, 30 Verba haec sine nomine scriptoris apud Non. p. 433 (sensus) servata nam primum manifestum est et sapere nos cum incitatio sit vel sensus Ciceronis esse Roth coniecit, Academicorum Pl.

M. TULLI CICERONIS
LUCULLUS

1 Magnum ingenium L. Luculli magnumque optima-
1 rum artium studium, tum omnis liberalis et digna
homine nobili ab eo percepta doctrina quibus tempori-
bus florere in foro maxime potuit caruit omnino
rebus urbanis. ut enim [urbanis] admodum adulescens 5
cum fratre pari pietate et industria praedito paternas
inimicitias magna cum gloria est persecutus, in Asiam
quaestor profectus ibi permultos annos admirabili qua-
dam laude provinciae praefuit; deinde absens factus
aedilis, continuo praetor (licebat enim celerius legis 10
praemio), post in Africam, inde ad consulatum; quem
ita gessit ut diligentiam admirarentur omnes ingenium
agnoscerent. post ad Mithridaticum bellum missus a
senatu non modo opinionem vicit omnium quae de
virtute eius erat sed etiam gloriam superiorum; 15
2 idque eo fuit mirabilius quod ab eo laus impera-
toria non admodum expectabatur, qui adulescentiam
in forensi opera, quaesturae diuturnum tempus Murena
bellum in Ponto gerente in Asiae pace consumpserat.
sed incredibilis quaedam ingenii magnitudo non desi- 20
deravit indocilem usus disciplinam. itaque cum totum
iter et navigationem consumpsisset partim in percon-
tando a peritis partim in rebus gestis legendis, in
Asiam factus imperator venit, cum esset Roma pro-
fectus rei militaris rudis. habuit enim divinam quan- 25
dam memoriam rerum — verborum maiorem Horten-

AVB] 1-28, 14 *cf. testim.* 3 per accepta V cepta B¹
claruit A²B² 5 urbanis Ven.² humanis AVB urbanis A¹B¹
-nus A² om. V 9 profuit A¹B¹ 13 <prudentes> agn.
Reitz. missis A¹V¹B¹ 17 expectabatur *dett. Rom.* spect-
AVB adulescentia A¹V¹B¹ 22 percontando V² -tendo A²
-tenda A¹V¹ -tanda B *cf. schol. Cic. Gron. D p. 320, 14 St.*

sius; sed quo plus in negotiis gerendis res quam verba
prosunt, hoc erat memoria illa praestantior. quam
fuisse in Themistocle, quem facile Graeciae principem
ponimus, singularem ferunt; qui quidem etiam polli-
5 centi cuidam se artem ei memoriae, quae tum primum
proferebatur, traditurum respondisse dicitur oblivisci
se malle discere, credo quod haerebant in memoria
quaecumque audierat et viderat. tali ingenio prae-
ditus Lucullus adiunxerat etiam illam quam Themis-
10 tocles spreverat disciplinam; itaque ut litteris con-
signamus quae monumentis mandare volumus sic
ille in animo res insculptas habebat. tantus ergo im- 3
perator in omni genere belli fuit, proeliis oppugna-
tionibus navalibus pugnis totiusque belli instrumento
35 et apparatu, ut ille rex post Alexandrum maxumus
hunc a se maiorem ducem cognitum quam quemquam
eorum quos legisset fateretur. in eodem tanta prudentia
fuit in constituendis temperandisque civitatibus,
tanta aequitas, ut hodie stet Asia Luculli institutis ser-
20 vandis et quasi vestigiis persequendis. Sed etsi magna
cum utilitate rei publicae, tamen diutius quam vellem
tanta vis virtutis atque ingenii peregrinata a fuit ab
oculis et fori et curiae. quin etiam cum victor a
Mithridatico bello revertisset, inimicorum calumnia
25 triennio tardius quam debuerat triumphavit; nos
enim consules introduximus paene in urbem currum
clarissimi viri. cuius mihi consilium et auctoritas quid
tum in maximis rebus profuisset dicerem, nisi de me
ipso dicendum esset, quod hoc tempore non est ne-
30 cesse; ita privabo potius illum debito testimonio quam
id cum mea laude communicem.

Sed quae populari gloria decorari in Lucullo de- 2
buerunt, ea fere sunt et Graecis litteris celebrata et 4
Latinis. nos autem illa externa cum multis, haec

AVB] 5 et V¹B¹[A¹] 8 aut A²B 19 estet A¹V¹B¹
26 urbe A¹V¹B¹ 31 cumea A¹V¹B¹

interiora cum paucis ex ipso saepe cognovimus. maiore enim studio Lucullus cum omni litterarum generi tum philosophiae deditus fuit quam qui illum ignorabant arbitrabantur, nec vero ineunte aetate solum sed et pro quaestore aliquot annos et in ipso bello, in quo ita magna rei militaris esse occupatio solet ut non multum imperatori sub ipsis pellibus otii relinquatur. Cum autem e philosophis ingenio scientiaque putaretur Antiochus Philonis auditor excellere, eum secum et quaestor habuit et post aliquot annos imperator, quique esset ea memoria quam ante dixi ea saepe audiendo facile cognovit quae vel semel audita meminisse potuisset. delectabatur autem mirifice lectione librorum de quibus audiebat.

5 Ac vereor interdum ne talium personarum cum 15 amplificare velim minuam etiam gloriam. sunt enim multi qui omnino Graecas non ament litteras, plures qui philosophiam, reliqui qui etiam si haec non improbent tamen earum rerum disputationem principibus civitatis non ita decoram putent. Ego autem cum 20 Graecas litteras M. Catonem in senectute didicisse acceperim, P. autem Africani historiae loquantur in legatione illa nobili, quam ante censuram obiit, Panaetium unum omnino comitem fuisse, nec litterarum Graecarum nec philosophiae iam ullum auctorem 25 requiro. Restat ut iis respondeam qui sermonibus eius modi nolint personas tam graves inligari. quasi vero clarorum virorum aut tacitos congressus esse oporteat aut ludicros sermones aut rerum conloquia leviorum. etenim si quodam in libro vere est a nobis 30 philosophia laudata, profecto eius tractatio optimo atque amplissimo quoque dignissima est, nec quic-

AVB] 2 generi *deff. Ven.* -re AVB 5 et¹ om. B¹
 11 quicque A¹V¹ cumque A²V² cuique B² esse A¹V¹B²
 eam memoriam B² qua Bentl. eam B² 14 audierat *Err.*
 18 qui om. A¹ 23 ante] immo post 28 congressos
 AB^p 30 *Hortensium dicit*

quam aliud [ut] videndum est nobis, quos populus Romanus hoc in gradu conlocavit, nisi ne quid privatis studiis de opera publica detrahamus. quod si cum fungi munere debebamus non modo operam nostram 5 umquam a populari coetu removimus sed ne litteram quidem ullam fecimus nisi forensem, quis reprehendit otium nostrum, qui in eo non modo nosmet ipsos hebescere et languere nolumus sed etiam ut plurimis prosimus enitimur. Gloriam vero non modo non minui 10 sed etiam augeri arbitramur eorum quorum ad populares inlustrisque laudes has etiam minus notas minusque pervolgatas adiungimus.

Sunt etiam, qui negent in is qui <in> nostris libris 7 disputent fuisse earum rerum de quibus disputatur 15 scientiam. qui mihi videntur non solum vivis sed etiam mortuis invidere.

Restat unum genus reprehensorum, quibus Aca- 3 demiae ratio non probatur. quod gravius ferremus, si quisquam ullam disciplinam philosophiae probaret 20 praeter eam quam ipse sequeretur; nos autem quoniam contra omnes qui ** dicere quae videntur solemus, non possumus quin alii a nobis dissentiant recusare. Quamquam nostra quidem causa facilis est, qui verum invenire sine ulla contentione volumus idque 25 summa cura studioque conquirimus. etsi enim omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus eaque est et in ipsis rebus obscuritas et in iudiciis nostris infirmitas, ut non sine causa antiquissimi et doctissimi invenire se posse quod cuperent diffisi sint, tamen nec 30 illi defecerunt neque nos studium exquirendi defatigati relinquemus. neque nostrae disputationes quicquam aliud agunt nisi ut in utramque partem dicendo et

AVB] 1 *del. A²V²* 5 numquam *deff. Ven.* 6 facimus
 A¹VB 13 *add. Asc.* 21 omnes dicere quae uid. A²V²
 o. d. qui scire sibi uid. V^m; <se scire arbitrantur> *Ha.* <docere se profitentur> *Pl.* 23 nostram V¹B¹[A¹] 32 uti
 in B

audiendo eliciant et tamquam exprimant aliquid quod
 8 aut verum sit aut ad id quam proxime accedat; nec
 inter nos et eos qui se scire arbitrantur quicquam
 interest nisi quod illi non dubitant quin ea vera sint
 quae defendunt, nos probabilia multa habemus, quae 5
 sequi facile, adfirmare vix possumus. hoc autem
 liberiores et solutiores sumus, quod integra nobis est
 iudicandi potestas nec ut omnia quae praescripta [et
 quibus] et quasi imperata sint defendamus necessitate
 10 ulla cogimur. Nam ceteri primum ante tenentur ad-
 stricti quam quid esset optimum iudicare potuerunt;
 deinde infirmissimo tempore aetatis aut obsecuti amico
 cuidam aut una aliquoius quem primum audierunt
 oratione capti de rebus incognitis iudicant et ad quam-
 cumque sunt disciplinam quasi tempestate delati ad 15
 9 eam tamquam ad saxum adhaerescunt. nam quod
 dicunt omnia se credere ei quem iudicent fuisse sapien-
 tem, probarem, si id ipsum rudes et indocti iudicare
 potuissent (statuere enim qui sit sapiens vel maxime
 videtur esse sapientis). sed ut potuerint, <aut> omni- 20
 bus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum sententiis
 iudicaverunt, aut re semel audita ad unius se auctori-
 tatem contulerunt; sed nescio quo modo plerique errare
 malunt eamque sententiam quam adamaverunt pugna-
 cissime defendere quam sine pertinacia quid constan- 25
 tissime dicatur exquirere.

Quibus de rebus et alias saepe nobis multa quae-
 sita et disputata sunt et quondam in Hortensi villa
 quae est ad Baulos, cum eo Catulus et Lucullus
 nosque ipsi postridie venissemus quam apud Catulum 30
 fuissemus, quo quidem etiam maturius venimus, quod
 erat constitutum si ventus esset Lucullo in Neapoli-
 tanum mihi in Pompeianum navigare. cum igitur

AVB] 1 eliciant M eliceant AVB 8. 9 om. Rom. 9 et
 del. B² hec A²[A¹] 13 cuiquam Lb. 20 potuerint Lb.
 -runt AVB; <aut> (an potue(r)int, aut, ut debue(r)unt) Pl.

pauca in xysto locuti essemus, tum eodem in spatio
 consedimus.

Hic Catulus 'Etsi heri' inquit 'id quod quaerebatur 4
 paene explicatum est, ut tota fere quaestio tractata 10
 5 videatur, tamen expecto ea quae te pollicitus es Luculle
 ab Antiocho audita dicturum.'

'Equidem' inquit Hortensius 'feci plus quam vellem;
 totam enim rem Catule Lucullo integram servatam
 oportuit. et tamen fortasse servata est; a me enim
 10 ea quae in promptu erant dicta sunt, a Lucullo autem
 reconditiora desidero.'

Tum ille 'Non sane' inquit 'Hortensi conturbat me
 expectatio tua, etsi nihil est iis qui placere volunt tam
 adversarium; sed quia non laboro quam [quam] valde
 15 ea quae dico probaturus sim, eo minus conturbor.
 dicam enim nec mea nec ea, in quibus non si non
 fuerint vinci me malim quam vincere. sed mehercule,
 ut quidem nunc se causa habet, etsi hesterno sermone
 labefacta est, mihi tamen videtur esse verissima. agam
 20 igitur sicut Antiochus agebat. nota enim mihi res
 est; nam et vacuo animo illum audiebam et magno
 studio, eadem de re etiam saepius: ut etiam maiorem
 expectationem mei faciam quam modo fecit Hor-
 tensius.'

25 Cum ita esset exorsus, ad audiendum animos erexi-
 mus.

LUC. At ille 'Cum Alexandriae pro quaestore' inquit 11
 'essem, fuit Antiochus mecum, et erat iam antea
 Alexandriae familiaris Antiochi Heraclitus Tyrius, qui
 30 et Clitomachum multos annos et Philonem audierat,
 homo sane in ista philosophia, quae nunc prope di-
 missa revocatur, probatus et nobilis; cum quo et An-

AVB] 8 Catule Lucullo Pl. catulo AVB Lucullo dett.
 Ven.² 14 del. Rom. 16 nec ea om. VB¹ non si non Pl.
 non si B¹ si non AVB² 19 labefactata V²B² 29 essem
 Rom. issem AVB 32 et² om. A¹V

Contra
 auctorem
 tutem

tiochum saepe disputantem audiebam — sed utrum-
 que leniter; et quidem isti libri duo Philonis, de quibus
 heri dictum a Catulo est, tum erant allati Alexan-
 driam tumque primum in Antiochi manus venerant;
 et homo natura lenissimus (nihil enim poterat fieri 5
 illo mitius) stomachari tamen coepit. mirabar; nec
 enim unquam ante videram. at ille Heracliti me-
 moriam inplorans quaerere ex eo viderentur illa
 Philonis aut ea num vel e Philone vel ex ullo
 Academico audivisset aliquando. negabat, Philonis 10
 tamen scriptum agnoscebat; nec id quidem dubitari
 poterat, nam aderant mei familiares docti homines
 P. et C. Selii et Tetrilius Rogus, qui se illa audivisse
 Romae de Philone et ab eo ipso duo illos libros
 12 dicerent descripsisse. tum et illi dixit Antiochus 15
 quae heri Catulus commemoravit a patre suo dicta
 Philoni et alia plura; nec se tenuit quin contra suum
 doctorem librum etiam ederet, qui Sosus inscribitur.
 tum igitur et cum Heraclitum studiose audirem contra
 Antiochum disserentem et item Antiochum contra Aca- 20
 demicos, dedi Antiocho operam diligentius, ut causam
 ex eo totam cognoscerem. itaque conplures dies ad-
 hibito Heraclito doctisque conpluribus et in is An-
 tiochi fratre Aristo et praeterea Aristone et Dione,
 quibus ille secundum fratrem plurimum tribuebat, 25
 multum temporis in ista una disputatione consump-
 simus. sed ea pars quae contra Philonem erat
 praetermittenda est; minus enim acer est adversarius
 is qui ista quae sunt heri defensa negat Academicos
 omnino dicere; etsi enim mentitur, tamen est adver- 30
 sarius lenior. ad Arcesilan Carneademque veniamus.
 5
 13 Quae cum dixisset, sic rursus exorsus est: 'Pri-
 mum mihi videmini' (me autem nomine appellabat)
 'cum veteres physicos nominatis facere idem quod

AVB] 9 vel e] uelle AV¹B 11 dubitare A¹B² 12 ho-
 mines V^m omnes AV¹B 13 tetrilius V 15 ille B¹ illa
 A²V²B² 19 cum et Goer.

seditiosi cives solent cum aliquos ex antiquis claros
 viros proferunt quos dicant fuisse populares, ut eorum
 ipsi similes esse videantur. repetunt i a P. Valerio
 qui exactis regibus primo anno consul fuit, comme- 5
 morant reliquos qui leges populares de provocationi-
 bus tulerint cum consules essent; tum ad hos notiores,
 C. Flaminium qui legem agrariam aliquot annis ante
 secundum Punicum bellum tribunus plebis tulerit in-
 vito senatu et postea bis consul factus sit, L. Cassium
 10 Q. Pompeium. illi quidem etiam P. Africanum referre
 in eundem numerum solent; duo vero sapientissimos
 et clarissimos fratres P. Crassum et P. Scaevolam
 aiunt Tib. Graccho legum auctores fuisse, alterum
 quidem ut videmus palam, alterum ut suspicantur
 15 obscurius. addunt etiam C. Marium; et de hoc
 quidem nihil mentiuntur. horum nominibus tot vi-
 rorum atque tantorum expositis eorum se institutum
 sequi dicunt. similiter vos cum perturbare ut illi 14
 rem publicam sic vos philosophiam bene iam con-
 20 stitutam velitis, Empedoclen Anaxagoran Democri-
 tum Parmeniden Xenophanen, Platonem etiam et So-
 cratem profertis. Sed neque Saturninus, ut nostrum
 inimicum potissimum nominem, simile quicquam ha-
 buit veterum illorum, nec Arcesilae calumnia con-
 25 ferenda est cum Democriti verecundia. Et tamen isti
 physici raro admodum, cum haerent aliquo loco,
 exclamant quasi mente incitati, Empedocles quidem
 ut interdum mihi furere videatur, abstrusa esse omnia,
 nihil nos sentire nihil cernere nihil omnino quale
 30 sit posse reperire; maiorem autem partem mihi quid-
 em omnes isti videntur nimis etiam quaedam adfir-
 mare plusque profiteri se scire quam sciunt. Quod si 15

AVB] 3 ii a Dav. iam AVB iam a dett. Lb. 13 aiunt
 tib; B -.tib. A² aiuntib; V¹ aiuntque V²[A¹] gracchum A²B²
 -os A²V²B² 18 similiter A¹ dett. Ven.² -le A²VB 21 Xe-
 nophanem Vict. -phontem V² xeno AV¹B 24 ueterem A¹V¹B¹
 32—p. 34, 3 cf. p. 64, 6—9

illi tum in novis rebus quasi modo nascentes haesita-
verunt, nihilne tot saeculis summis ingeniis maxumis
studiis explicatum putamus? nonne cum iam philo-
sophorum disciplinae gravissimae constitissent tum
exortus est (ut) in optuma re publica Tib. Grachus 5
qui otium perturbaret sic Arcesilas qui constitutam
philosophiam everteret et in eorum auctoritate deli-
tisceret qui negavissent quicquam sciri aut percipi
posse. Quorum e numero tollendus est et Plato et
Socrates, alter quia reliquit perfectissimam discipli- 10
nam, Peripateticos et Academicos nominibus diffe-
rentes re congruentes, a quibus Stoici ipsi verbis
magis quam sententiis dissenserunt, — Socrates autem
de se ipse detrahens in disputatione plus tribuebat is
quos volebat refellere; ita cum aliud diceret atque 15
sentiret, libenter uti solitus est ea dissimulatione
quam Graeci *εἰρωνείαν* vocant; quam ait etiam in
Africano fuisse Fannius, idque propterea vitiosum in
illo non putandum quod idem fuerit in Socrate.

6 Sed fuerint illa vetera si voltis incognita: nihilne 20
16 est igitur actum, quod investigata sunt, postea quam
Arcesilas Zenoni ut putatur obtrectans nihil novi
reperienti sed emendanti superiores inmutatione ver-
borum, dum huius definitiones labefactare volt, cona-
tus est clarissimis rebus tenebras obducere. cuius 25
primo non admodum probata ratio (quamquam floruit
cum acumine ingeni tum admirabili quodam lepore
dicendi) proxime a Lacyde solo retenta est, post autem
confecta a Carneade. qui est quartus ab Arcesila;
audivit enim Hegesinum, qui Euandrum audierat La- 30
cydi discipulum, cum Arcesilae Lacydes fuisset. sed

AC. III 16 dissim. cf. Quint. inst. 9, 2, 44

AVB] 5 exortus dett. Rom. exorsus AVB add. dett. Ven.²
(post tum V²) tib. A²B² tib; B¹ tibi A¹V 16 est dett.
Rom. esset AVB 18 <p.> fannius B². cf. de orat. 2, 270
Brut. 299 29 confecta dett. Man. -ficta AVB

ipse Carneades diu tenuit, nam nonaginta vixit annos,
et qui illum audierant admodum floruerunt. e quibus
industriae plurimum in Clitomacho fuit (declarat mul-
titudino librorum), ingenii non minus in Hagnone, in
5 Charmada eloquentiae, in Melanthio Rhodio suavita-
tis; bene autem nosse Carneaden Stratoniceus Metro-
dorus putabatur. iam Clitomacho Philo vester operam 17
multos annos dedit. Philone autem vivo patrocinium
Academiae non defuit.

10 Sed, quod nos facere nunc ingredimur, ut contra
Academicos disseramus, id quidam e philosophis et
i quidem non mediocres faciendum omnino non puta-
bant, nec vero esse ullam rationem disputare cum is
qui nihil probarent, Antipatrumque Stoicum qui
15 multus in eo fuisset reprehendebant; nec definiri
aiebant necesse esse quid esset cognitio aut perceptio
aut, si verbum e verbo volumus, comprehensio, quam
κατάληψιν illi vocant; eosque qui persuadere vellent
esse aliquid quod comprehendendi et percipi posset in-
20 scienter facere dicebant, propterea quod nihil esset
clarius *ἐναργεῖα* — ut Graeci, perspicuitatem aut evi-
dentiam nos si placet nominemus fabricemurque si
opus erit verba, nec hic sibi' (me appellabat iocans)
'hoc licere soli putet — sed tamen orationem nullam
25 putabant inlustriorem ipsa evidentia reperiri posse,
nec ea quae tam clara essent definienda censebant.
Alii autem negabant se pro hac evidentia quicquam
priors fuisse dicturos, sed ad ea quae contra diceren-
tur dici oportere putabant, ne qui fallerentur. Plerique 18
30 tamen et definitiones ipsarum etiam evidentium rerum

21 evid. cf. Quint. inst. 6, 2, 32

AC. III

AVB] 4 Hagnone Chr. hac nonne A¹VB¹ hoc quam
A²B² 10 ingredimur A¹V¹B¹ aggr- V² 13 uerum A¹VB
19 aliquid F² -quod AVB 21 enargia Budaeus in Crat.
senergea A¹V¹B¹ 23 ne dett. Rom. Ven. 26 censebant
V² censerant A¹V¹B¹ censuerant A²B²

non inprobant et rem idoneam de qua quaeratur et homines dignos quibuscum disseratur putant.

Philo autem dum nova quaedam commovet, quod ea sustinere vix poterat quae contra Academicorum pertinaciam dicebantur, et aperte mentitur ut est reprehensus a patre Catulo, et ut docuit Antiochus in id ipsum se induit quod timebat. cum enim ita negaret quicquam esse quod comprehendi posset (id enim volumus esse *ἀκατάληπτον*), si illud esset, sicut Zeno definiret, tale visum (iam enim hoc pro *φαντασία* verbum satis hesterno sermone trivimus) — visum igitur impressum effectumque ex eo unde esset quale esse non posset ex eo unde non esset (id nos a Zenone definitum rectissime dicimus; qui enim potest quicquam comprehendi, ut plane confidas perceptum id cognitumque esse, quod est tale quale vel falsum esse possit?) — hoc cum infirmat tollitque Philo, iudicium tollit incogniti et cogniti; ex quo efficitur nihil posse comprehendi. ita inprudens eo quo minime volt revolvitur. Quare omnis oratio contra 20 Academiam suscipitur a nobis, ut retineamus eam definitionem quam Philo voluit evertere; quam nisi optinemus, percipi nihil posse concedimus.

7 Ordiamur igitur a sensibus. quorum ita clara
19 iudicia et certa sunt, ut, si optio naturae nostrae 25 detur et ab ea deus aliqui requirat contentane sit suis integris incorruptisque sensibus an postulet melius aliquid, non videam quid quaerat amplius. nec vero hoc loco expectandum est dum de remo inflexo aut de collo columbae respondeam; non enim 30

AC. III 11—13 cf. Aug. c. Acad. 2, 5, 11 qui (Zenon) ait id verum (immo visum) percipi posse quod ita esset animo impressum ex eo unde . . . unde non esset

AVB] 8 Catuli ex 'antiquo libro' Man. 10 cf. p. 17, 8
12 s. cf. p. 64, 21 ss. Diog. L. 7, 50 12 effectumque dett.
Ven.² -fec- A¹V¹B¹ esset A²V² esse A¹V¹B 21 retineamus
A¹V¹ recten- B¹

is sum qui quidquid videtur tale dicam esse quale videatur; Epicurus hoc viderit et alia multa. meo autem iudicio ita est maxima in sensibus veritas, si et sani sunt ac valentes et omnia removentur quae 5 obstant et impediunt. itaque et lumen mutari saepe volumus et situs earum rerum quas intuemur, et intervalla aut contrahimus aut diducimus, multaque facimus usque eo dum aspectus ipse fidem faciat sui iudicii. quod idem fit in vocibus in odore in 10 sapore, ut nemo sit nostrum qui in sensibus sui cuiusque generis iudicium requirat acrius. Adhibita 20 vero exercitatione et arte, ut oculi pictura teneantur aures cantibus, quis est quin cernat quanta vis sit in sensibus. quam multa vident pictores in umbris 15 et in eminentia quae nos non videmus; quam multa quae nos fugiunt in cantu exaudiunt in eo genere exercitati, qui primo inflatu tibicinis Antiocham esse aiunt aut Andromacham, cum id nos ne suspicemur quidem. nihil necesse est de gustatu et odoratu loqui, 20 in quibus intellegentia etsi vitiosa est quaedam tamen. quid de tactu et eo quidem quem philosophi interiorum vocant aut doloris aut voluptatis, in quo Cyrenaei solo putant veri esse iudicium, quia sentiatur — potestne igitur quisquam dicere inter 21 eum qui doleat et inter eum qui in voluptate sit nihil interesse, aut ita qui sentiet non apertissime insaniat?

Atqui qualia sunt haec quae sensibus percipi dicimus (21) talia secuntur ea quae non sensibus ipsis percipi dicuntur sed quodam modo sensibus, ut haec: 'illud est album, hoc dulce, canorum illud, hoc bene olens, hoc asperum': animo iam haec tenemus comprehensa non sensibus. 'ille' deinceps 'equus est, ille canis'.

AVB] 1 videatur A²B 12 ut V² et AV¹B 14 multi
VB¹[A¹] 23 cui adsentiantur Guy. -atur (passive) Mdv.
26 quis A¹V¹B¹ sentiet B¹ -at dett. Ald.

Sentidos

Sentidos = fuente de verdad absoluta

cetera series deinde sequitur maiora nectens, ut haec quae quasi expletam rerum comprehensionem amplectuntur: 'si homo est, animal est mortale rationis particeps'. Quo e genere nobis notitiae rerum inprimuntur, sine quibus nec intellegi quicquam nec quaeri 5
 22 <nec> disputari potest. quod si essent falsae notitiae (*ἔννολας* enim notitias appellare tu videbare) — si igitur essent eae falsae aut eius modi visis inpressae qualia visa a falsis discerni non possent, quo tandem his modo uteremur, quo modo autem quid cuique rei 10 consentaneum esset quid repugnaret videremus? Memoriae quidem certe, quae non modo philosophiam sed omnis vitae usum omnesque artes una maxime continet, nihil omnino loci relinquitur. quae potest enim esse memoria falsorum, aut quid quisquam me- 15 minit quod non animo comprehendit et tenet? Ars vero quae potest esse nisi quae non ex una aut duabus sed ex multis animi perceptionibus constat? quam si subtraxeris, qui distingues artificem ab inscio: non enim fortuito hunc artificem dicemus esse illum nega- 20 bimus, sed cum alterum percepta et comprehensa tenere videmus alterum non item. cumque artium aliud eius modi genus sit ut tantum modo animo rem cernat, aliud ut moliatu aliud et faciat, quo modo aut geometres cernere ea potest quae aut nulla sunt aut 25 internosci a falsis non possunt, aut is qui fidibus utitur explere numeros et conficere versus; quod idem in similibus quoque artibus continget, quarum omne opus est in faciendo atque agendo. quid enim est quod arte effici possit nisi is qui artem tractabit multa 30 perceperit?

8
 23 Maxime vero virtutum cognitio confirmat percipi

AVB] 6 *add. Pl.* disputari<ue> A²B² <aut> disp. V²
 9 discerne B¹[A¹] 11 uidemus A¹VB¹ 13 omnem Wa.
 omnes qui A¹B¹ omnis qui V¹ 17 aut A²B et A¹V 18 quas
 Wa. 20 negauimus A¹V¹B¹ 22 uidebimus Lb. 24 aut
 A² autem A¹VB 25 geometris AV¹B 30 posset AV¹B

et conprendi multa posse. in quibus solis inesse etiam scientiam dicimus, quam nos non comprehensionem modo rerum sed eam stabilem quoque et immutabilem esse censemus, itemque sapientiam 5 artem vivendi, quae ipsa ex sese habeat constantiam; ea autem constantia si nihil habeat percepti et cogniti, quaero unde nata sit aut quo modo. quaero etiam, ille vir bonus, qui statuit omnem cruciatum perferre, intolerabili dolore lacerari potius quam aut officium 10 prodat aut fidem, cur has sibi tam graves leges inposuerit, cum quam ob rem ita oporteret nihil haberet comprehensi percepti cogniti constituti. nullo igitur modo fieri potest ut quisquam tanti aestimet aequitatem et fidem ut eius conservandae causa nul- 15 lum supplicium recuset, nisi is rebus adsensus sit quae falsae esse non possint. Ipsa vero sapientia si se ignorabit sapientia sit necne, quo modo primum obtinebit nomen sapientiae? deinde quo modo susci- 20 pere aliquam rem aut agere fidenter audebit, cum quid sit extremum et ultimum bonorum, ignorans quo omnia referantur, qui poterit esse sapientia? Atque etiam illud perspicuum est, constitui necesse esse initium quod sapientia cum quid agere incipiat sequatur, idque 25 initium esse naturae accommodatum. nam aliter adpetitio (eam enim volumus esse *ὁρμήν* qua ad agendum impellimur et id adpetimus quod est visum) moveri non potest. illud autem quod movet prius 25 oportet videri eique credi; quod fieri non potest, si id quod visum erit discerni non poterit a falso. quo modo autem moveri animus ad adpetendum potest, si id quod videtur non percipitur admodatumne naturae sit an alienum? itemque, si quid officii sui sit non occurrit animo, nihil umquam omnino aget,

AVB] 1 quibus *percipiendo et comprehendendo* 7 nacta
 AB necta V¹ 13 aestimat A¹VB¹ 15 ni B¹ 18 dein B
 20 dubitavit A¹VB¹

determinatio

ad nullam rem umquam impelletur, numquam movebitur. quod si aliquid aliquando acturus est, necesse est id ei verum quod occurrit videri.

26 Quid quod, si ista vera sunt, ratio omnis tollitur quasi quaedam lux lumenque vitae: tamenne in ista 5 pravitate perstabitis? nam quaerendi initium ratio attulit, quae perfecit virtutem, cum esset ipsa ratio confirmata quaerendo; quaestio autem est adpetitio cognitionis quaestionisque finis inventio; at nemo invenit falsa, nec ea quae incerta permanent inventa 10 esse possunt, sed cum ea quae quasi involuta ante fuerunt aperta sunt, tum inventa dicuntur: sic et initium quaerendi et exitus percipiendi et comprehendendi tenet. itaque argumenti conclusio, quae est Graecè ἀπόδειξις, ita definitur: 'ratio quae ex rebus perceptis 15 ad id quod non percipiebatur adducit'. quod si omnia visa eius modi essent qualia isti dicunt, ut ea vel falsa esse possent neque ea posset ulla notio discernere, quo modo quemquam aut conclusisse aliquid aut invenisse dicemus, aut quae esset conclusi argumenti 20 fides? ipsa autem philosophia, quae rationibus progredi debet, quem habebit exitum? sapientiae vero quid futurum est, quae neque de se ipsa dubitare debet neque de suis decretis (quae philosophi vocant δόγματα), quorum nullum sine scelere prodi poterit; 25 cum enim decretum proditur, lex veri rectique proditur, quo e vitio et amicitiarum prodiones et rerum publicarum nasci solent; non potest igitur dubitari quin decretum nullum falsum possit esse sapientis neque satis sit non esse falsum sed etiam stabile fixum 30

AC. III 30 cf. p. 25, 11

AVB] 6 peraestabitis A¹B¹ 7 perficit V¹ est Chr. ratio del. Reitz. 9 <est> finis A¹VB²[B¹] 11 involuta ante Ha. inuoluptate ante B¹ inuoluptate A¹V¹ involuta A²B² in uoluntate V^m 12 fuerant B² sic <ratio> Wa. 13 exitum Lb. conpraedendi A¹V¹ praed-B¹ conpraehend-A²V²B² 14 tenetur Bentl. itaque om. A¹V 17 ista A¹VB¹ 20 diceremus dett. Rom. 30 neque A³ que VB² quae B¹[A¹]

ratum esse debeat, quod movere nulla ratio queat; talia autem neque esse neque videri possunt eorum ratione qui illa visa e quibus omnia decreta sunt nata negant quicquam a falsis interesse.

5 Ex hoc illud est natum, quod postulabat Hortensius, 28 ut id ipsum saltem perceptum a sapiente diceretis, nihil posse percipi. Sed Antipatro hoc idem postulanti, cum diceret ei qui adfirmaret nihil posse percipi [consentaneum esse] unum tamen illud dicere percipi posse 10 consentaneum esse ut alia non possent, Carneades acutius resistebat. nam tantum abesse dicebat ut id consentaneum esset, ut maxime etiam repugnaret. qui enim negaret quicquam esse quod perciperetur, eum nihil excipere; ita necesse esse ne id ipsum quidem 15 quod exceptum non esset comprehendere et percipi ullo modo posse. Antiochus ad istum locum pressius videbatur accedere. quoniam enim id haberent Academici decretum (sentitis enim iam hoc me δόγμα dicere), nihil posse percipi, non debere eos in suo decreto 20 sicut in ceteris rebus fluctuari, praesertim cum in eo summa consisteret: hanc enim esse regulam totius philosophiae, constitutionem veri falsi cogniti incogniti; quam rationem quoniam susciperent docereque vellent quae visa accipi oporteret quae repudiari, certe hoc 25 ipsum, ex quo omne veri falsique iudicium esset, percipere eos debuisse; etenim duo esse haec maxima in philosophia, iudicium veri et finem bonorum, nec sapientem posse esse qui aut cognoscendi esse initium ignoret aut extremum expetendi, ut aut unde proficiscatur aut quo perveniendum sit nesciat; haec autem 30 habere dubia nec is ita confidere ut moveri non possint abhorre a sapientia plurimum. hoc igitur modo potius erat ab his postulandum ut hoc unum saltem,

AVB] 8 pos | posse (om. percipi) B 8—9 om. M
10 cons. esse del. Man. 11 id] ei V 20 fluctuare V²
24 visa Ha. uis AVB 25 exinquo B¹ 28 esse del. A²

percipi nihil posse, perceptum esse dicerent. Sed de inconstantia totius illorum sententiae — si ulla sententia cuiusquam esse potest nihil adprobantis — sit ut opinor dictum satis.

10 Sequitur disputatio copiosa illa quidem sed paulo 5
30 abstrusior — habet enim aliquantum a physicis, ut verear ne maiorem largiar ei qui contra dicturus est libertatem et licentiam; nam quid eum facturum putem de abditis rebus et obscuris, qui lucem eripere conetur? — sed disputari poterat subtiliter quanto 10
quasi artificio natura fabricata esset primum animal omne deinde hominem maxime, quae vis esset in sensibus, quem ad modum prima visa nos pellerent, deinde adpetitio ab his pulsa sequeretur, tum ut sensus ad res percipiendas intenderemus. Mens enim 15
ipsa, quae sensuum fons est atque etiam ipsa sensus est, naturalem vim habet, quam intendit ad ea quibus movetur. itaque alia visa sic arripit ut iis statim utatur, alia quasi recondit, e quibus memoria oritur; cetera autem similitudinibus construit, ex quibus effi- 20
ciuntur notitiae rerum, quas Graeci tum *ἐννοίας* tum *προλήψεις* vocant; eo cum accessit ratio argumentique conclusio rerumque innumerabilium multitudo, tum et perceptio eorum omnium apparet et eadem ratio per- 25
31 fecta is gradibus ad sapientiam pervenit. ad rerum 25
igitur scientiam vitaeque constantiam aptissima cum sit mens hominis amplectitur maxime cognitionem et istam *κατάληψιν*, quam ut dixi verbum e verbo experimentes comprehensionem dicemus, cum ipsam per se amat (nihil enim est ei veritatis luce dulcius) tum 30
etiam propter usum. quocirca et sensibus utitur et artes efficit quasi sensus alteros et usque eo philosophiam ipsam corroborat ut virtutem efficiat, ex qua

AVB] 7 largiar ei] -are A¹ -aret B¹ 13 primo Lb. -mum del. Ha. 16 ipse Ern. 19 alia quasi Fab. aliqua sic AVB 28 cf. p. 35, 18

re una vita omnis apta sit. Ergo i qui negant quicquam posse comprehendi haec ipsa eripiunt vel instrumenta vel ornamenta vitae, vel potius etiam totam vitam evertunt funditus ipsumque animal orbant animo, 5
ut difficile sit de temeritate eorum perinde ut causa postulat dicere.

Nec vero satis constituere possum quod sit eorum 32
consilium aut quid velint. interdum enim cum adhibemus ad eos orationem eius modi, si ea quae 10
disputentur vera sint tum omnia fore incerta, respondent: 'quid ergo istud ad nos? num nostra culpa est? naturam accusa, quae in profundo veritatem ut ait Democritus penitus abstruserit'. alii autem elegantius, qui etiam queruntur quod eos insimulemus 15
omnia incerta dicere, quantumque intersit inter incertum et id quod percipi non possit docere conantur eaque distinguere. Cum his igitur agamus, qui haec distinguunt, illos, qui omnia sic incerta dicunt ut stellarum numerus par an impar sit, quasi desperatos 20
aliquos relinquamus. Volunt enim (et hoc quidem vel maxime vos animadvertendam moveri) probabile aliquid esse et quasi veri simile, eaque se uti regula et in agenda vita et in quaerendo ac disserendo. Quae 11
ista regula est veri et falsi, si notionem veri et falsi 33
25 propterea quod ea non possunt internosci nullam habemus? nam si habemus, interesse oportet ut inter rectum et pravum sic inter verum et falsum. si nihil interest, nulla regula est, nec potest is cui est visio veri falsique communis ullum habere iudicium aut 30
ullam omnino veritatis notam. Nam cum dicunt hoc se unum tollere, ut quicquam possit ita <verum> videri

21—22 cf. Aug. c. Acad. 2, 7, 16 probabile — — scisne ab AC. III
ipsis etiam veri simile nominari

AVB] 1 sit] est Ha. 13 cf. p. 19, 6 22 vèrè A¹V¹B¹
24 veri et falsi¹ del. Lb. 31 add. ex 'antiquo libro' ante
possit Man., hic Bai.

ut non eodem modo falsum etiam possit [ita] videri, cetera autem concedere, faciunt pueriliter. quo enim omnia iudicantur sublato reliqua se negant tollere; ut si quis quem oculis privaverit dicat ea quae cerni possent se ei non ademisse. ut enim illa oculis modo 5 agnoscuntur sic reliqua visis, sed propria veri non communi veri et falsi nota. quam ob rem sive tu probabilem visionem sive [in]probabilem et quae non inpediatur, ut Carneades volebat, sive aliud quid proferes quod sequare, ad visum illud de quo agimus 10 tibi erit revertendum. in eo autem si erit communitas cum falso, nullum erit iudicium, quia proprium in communi signo notari non potest. sin autem commune nihil erit, habeo quod volo; id enim quaero quod ita mihi videatur verum <ut> non possit item 15 falsum videri. Simili in errore versantur cum convicio veritatis coacti perspicua a perceptis volunt distinguere et conantur ostendere esse aliquid perspicui, verum illud quidem et inpressum in animo atque mente, neque tamen id percipi ac comprehendi posse. quo 20 enim modo perspicue dixeris album esse aliquid, cum possit accidere ut id quod nigrum sit album esse videatur, aut quo modo ista aut perspicua dicemus aut inpressa subtiliter, cum sit incertum vere inaniterne moveatur: ita neque color neque corpus nec veritas 25 nec argumentum nec sensus neque perspicuum ullum relinquitur. Ex hoc illud is usu venire solet, ut quicquid dixerint a quibusdam interrogentur 'ergo istuc quidem percipis?'. sed qui ita interrogant ab iis

AVB] 1 *del. Lb.* 2 *concidere A¹V¹B¹* 8 *del. Fab.*
 9 *proferens A²V¹B* 10 *quo] quod A¹B¹* 12 *in del. Man.*
 14 *abeo A¹V aueo B¹* 15 *add. V²; ne pro non A²B²*
 16 *convicio Mdv. -uincio V¹ -uinctio A¹ -uinctio B¹ iudicio V²;*
conuicti ac ueritate A² conuincti ac ueritatis B² 19 *et V si*
B¹[A¹] del. A²B² 24 *<menti> impr. Dav. <in animo>- Guy.*
inaniterne Ald. -ue AVB 25 *moveamur Fab. <animus>*
moveatur ex 'antiquo libro' Man. <mens>- Lb. 28 *dixerit*
VB¹ -runt A¹

inridentur. non enim urgunt ut coarguant neminem ulla de re posse contendere nec adseverare sine aliqua eius rei quam sibi quisque placere dicit certa et propria nota. Quod est igitur istuc vestrum probabile? 5 nam si quod cuique occurrit et primo quasi aspectu probabile videtur id confirmatur, quid eo levius; sin (36) ex circumspectione aliqua et accurata consideratione quod visum sit id se dicent sequi, tamen exitum non habebunt, primum quia is visis inter quae nihil interest 36 aequaliter omnibus abrogatur fides; deinde, cum dicant posse accidere sapienti ut cum omnia fecerit diligentissimeque circumspererit existat aliquid quod et veri simile videatur et absit longissime <a> vero, <ne> si magnam partem quidem, ut solent dicere, ad verum 15 ipsum aut quam proxime accedant confidere sibi poterunt. ut enim confidant, notum iis esse debet insigne veri; quo obscuro et oppresso quod tandem verum sibi videbuntur attingere? quid autem tam absurde dici potest quam cum ita locuntur: 'est hoc 20 quidem illius rei signum aut argumentum, et ea re id sequor, sed fieri potest ut id quod significatur aut falsum sit aut nihil sit omnino'.

Sed de perceptione hactenus; si quis enim ea quae dicta sunt labefactare volet, facile etiam absentibus 25 nobis veritas se ipsa defendet.

His satis cognititis quae iam explicata sunt nunc de 37 adensione atque adprobatione, quam Graeci *συγκατάθεσιν* vocant, pauca dicemus, non quo non latus locus sit, sed paulo ante iacta sunt fundamenta. nam cum 30 vim quae esset in sensibus explicabamus, simul illud aperiebatur, comprehendi multa et percipi sensibus, quod fieri sine adensione non potest. deinde cum inter inanimum et animal hoc maxime intersit, quod animal agit aliquid (nihil enim agens ne cogitari quidem potest

AVB] 13 *add. A²V²B²* *add. Mdv.* 17 *obscurato cum*
'vetere cod.' Lb. 29 *cf. p. 36, 24 ss.* 33 *inanimum Ven.²*
 animum AVB quod <inanimum nihil agit> Ven.²

quale sit), aut ei sensus adimendus est aut ea quae
 38 est in nostra potestate sita reddenda adsensio. et vero
 animus quodam modo eripitur iis quos neque sentire
 neque adsentiri volunt. ut enim necesse est lancem
 in libram ponderibus inpositis deprimi sic animus 5
 perspicuis cedere. nam quo modo non potest animal
 ullum non adpetere id quod adcommodatum ad naturam
 adpareat (Graeci id *ὀξεῖον* appellant), sic non potest
 obiectam rem perspicuam non adprobare. Quam-
 10 quam si illa de quibus disputatum est vera sunt, nihil
 attinet de adsensione omnino loqui; qui enim quid
 percipit adsentitur statim. Sed haec etiam secuntur,
 nec memoriam sine adsensione posse constare nec
 notitias rerum nec artes; idque quod maximum est,
 ut sit aliquid in nostra potestate, in eo qui rei nulli 15
 39 adsentietur non erit. ubi igitur virtus, si nihil situm
 est in ipsis nobis? maxime autem absurdum vitia in
 ipsorum esse potestate neque peccare quemquam nisi
 adsensione, hoc idem in virtute non esse, cuius omnis
 constantia et firmitas ex is rebus constat quibus ad-20
 sensa est et quas adprobavit. Omninoque ante videri
 aliquid quam agamus necesse est eique quod visum
 sit adsentiat. quare qui aut visum aut adsensum
 tollit is omnem actionem tollit e vita.
 13 Nunc ea videamus quae contra ab his disputari 25
 40 solent. sed prius potestis totius eorum rationis quasi
 fundamenta cognoscere. Conponunt igitur primum
 artem quandam de his quae visa dicimus, eorumque
 et vim et genera definiunt, in his quale sit id quod
 percipi et comprehendi possit, totidem verbis quot Stoici. 30

AVB] 2 et A¹V¹B¹ at A²V²B² 5 libra A²B² liberam
 V¹ 8 oecion V² oetion AB (* ut vid. superscr. B^c) [V¹]
 potest <animus> M 11 adtinent B¹ att- B² attinens V¹ at-
 tingens V^m omnino F² omni AVB 15 rei nulli A²B² re - V
 re inulla B¹[A¹] 23 assentiamur dett. Asc. -tiri Lb. 26 po-
 testis] oportebit vel opus erit Ha. oportet vos Mue. opus est
 vel oportet Sf. rationes V¹B¹ 30 et] ac B¹

Deinde illa exponunt duo, quae quasi contineant omnem
 hanc quaestionem: quae ita videantur ut etiam alia
 eodem modo videri possint nec in is quicquam intersit,
 non posse eorum alia percipi alia non percipi; nihil
 5 interesse autem non modo si omni ex parte eiusdem
 modi sint sed etiam si discerni non possint. Quibus
 positis unius argumenti conclusione tota ab his causa
 comprehenditur. composita autem ea conclusio sic est:
 'eorum quae videntur alia vera sunt alia falsa; et
 10 quod falsum est id percipi non potest, quod autem
 verum visum est, id omne tale est ut eiusdem modi
 falsum etiam possit videri'; et quae visa sint eius
 modi ut in is nihil intersit, non posse accidere ut
 eorum alia percipi possint alia non possint; 'nullum
 15 igitur est visum quod percipi possit'. Quae autem 41
 sumunt ut concludant id quod volunt, ex his duo sibi
 putant concedi (neque enim quisquam repugnat); ea
 sunt haec: quae visa falsa sint ea percipi non posse;
 et alterum: inter quae visa nihil intersit, ex is non
 20 posse alia talia esse ut percipi possint alia ut non
 possint. reliqua vero multa et varia oratione defen-
 dunt, quae sunt item duo: unum, quae videantur eorum
 alia vera esse alia falsa; alterum, omne visum quod
 sit a vero tale esse quale etiam a falso possit esse.
 25 haec duo proposita non praetervolant sed ita dilatant 42
 ut non mediocrem curam adhibeant et diligentiam.
 dividunt enim in partes et eas quidem magnas, pri-
 mum in sensus, deinde in ea quae ducuntur a sensibus
 et ab omni consuetudine, quam obscurari volunt; tum
 30 perveniunt ad eam partem ut ne ratione quidem et
 coniectura ulla res percipi possit. haec autem universa
 concidunt etiam minutius. ut enim de sensibus hesterno
 sermone vidistis item faciunt de reliquis, in singulis-
 que rebus, quas in minima dispertiunt, volunt efficere

AVB] 1 conteneant A¹B¹ 4 non¹ om. A¹V; non omnes
 posse A²B 12 sunt Rom. Ven. 13 potest Ald. 20 alia
 aut A¹V¹B¹ 28 dicuntur A¹V¹B¹ 29 quae Dav.

iis omnibus quae visa sint veris adiuncta esse falsa quae a veris nihil differant; ea cum talia sint non posse conprendi.

14 Hanc ego subtilitatem philosophia quidem dignis-
 43simam iudico sed ab eorum causa qui ita disserunt 5
 remotissimam. definitiones enim et partitiones et
 horum luminibus utens oratio, tum similitudines dis-
 similitudinesque et earum tenuis et acuta distinctio
 fidentium est hominum illa vera et firma et certa
 esse quae tutentur, non eorum qui clament nihilo 10
 magis vera illa esse quam falsa. quid enim agant, si
 cum aliquid definierint roget eos quispiam num illa
 definitio possit in aliam rem transferri quamlibet: si
 posse dixerint, quid [enim] dicere habeant cur illa vera
 definitio sit; si negaverint, fatendum sit, quoniam †vel 15
 illa vera† definitio transferri non possit in falsum,
 quod ea definitione explicetur id percipi posse; quod
 minime illi volunt. Eadem dici poterunt in omnibus
 44 partibus. si enim dicent ea de quibus disserent se
 dilucide perspicere nec ulla communione visorum in- 20
 pediri, conprendere ea se fatebuntur; sin autem nega-
 bunt vera visa a falsis posse distingui, qui poterunt
 longius progredi: occurreret enim, sicut occursum est.
 Nam concludi argumentum non potest nisi is quae
 ad concludendum sumpta erunt ita probatis ut falsa 25
 eiusdem modi nulla possint esse. ergo si rebus con-
 prensis et perceptis nisa et progressa ratio hoc efficiet,
 nihil posse conprendi, quid potest reperiri quod ip-
 sum sibi repugnet magis? cumque ipsa natura accu-
 ratae orationis hoc profiteatur, se aliquid patefacturam 30
 quod non appareat, et quo id facilius adsequatur ad-
 hibituram et sensus et ea quae perspicua sint, qualis

AVB] 7 harum Lb. 7—8 dissimilitudines om. AB, que del.
 A² 12 definiunt B 13 quam iubet A¹VB¹ 14 del. Asc.²
 * 15—16 vero V¹ a vero V²; vel om. dett. Dav. vel illa del. Kay.
 vera om. Ven. vel vera del. Ha. 18 poterunt M² -rint A²B
 potuerint A¹V 19 disserant Ern. 27 nisa dett. Man. uisa AVB

est istorum oratio qui omnia non tam esse quam
 videri volunt? Maxime autem convincuntur cum haec
 duo pro congruentibus stumunt tam vehementer repug-
 nantia, primum esse quaedam falsa visa (quod cum
 5 volunt, declarant quaedam esse vera), deinde ibidem,
 inter falsa visa et vera nihil interesse. at primum
 sumpseras tamquam interesset: ita priore posterius,
 posteriore superius vincitur.

Sed progrediamur longius et ita agamus ut nihil 45
 10 nobis adsentati esse videamur, quaeque ab iis dicun-
 tur sic persequamur ut nihil in praeteritis relinquamus.
 Primum igitur perspicuitas illa quam diximus satis
 magnam habet vim, ut ipsa per sese ea quae sint
 nobis ita ut sint indicet. sed tamen ut maneamus
 15 in perspicuis firmius et constantius, maiore quadam
 opus est vel arte vel diligentia, ne ab is quae clara
 sint ipsa per sese quasi praestigiis quibusdam et
 captionibus depellamur. nam qui voluit subvenire
 erroribus Epicurus iis qui videntur conturbare veri
 20 cognitionem dixitque sapientis esse opinionem a per-
 spicuitate seiungere nihil profecit; ipsius enim opinio-
 nis errorem nullo modo sustulit. Quam ob rem cum
 25 duae causae perspicuis et evidentibus rebus adver-
 sentur, auxilia totidem sunt contra comparanda. ad-
 versantur enim primum quod parum defigunt animos
 et intendunt in ea quae perspicua sunt, ut quanta
 luce ea circumfusa sint possint agnoscere; alterum
 est quod fallacibus et captiosis interrogationibus cir-
 30 cumscripti atque decepti quidam cum eas dissolvere
 non possunt desciscunt a veritate. oportet igitur et
 ea quae pro perspicuitate responderi possunt in
 promptu habere, de quibus iam diximus, et esse arma-
 tos ut occurrere possimus interrogationibus eorum

AVB] 7 priori A²VB² 8 posteriori A²V²B² conuinci-
 tur Pl. coniungitur AV¹B non i- V² 13 cf. p. 35, 21
 17 praestigiis A²V²B²[A¹V¹] 21 profecit A¹B¹ 24 adver-
 satur dett. Ald. 27 sint Dav. sunt AVB 30 possint Mue.

captionesque discutere, quod deinceps facere consti-
 47 tui. Exponam igitur generatim argumenta eorum,
 quoniam ipsi etiam illi solent non confuse loqui. Pri-
 mum conantur ostendere multa posse videri esse quae
 omnino nulla sint, cum animi inaniter moveantur, 5
 eodem modo rebus iis quae nullae sint ut is quae sint.
 'nam cum dicatis' inquit 'visa quaedam mitti a deo,
 velut ea quae in somnis videantur quaeque oraculis
 auspiciis extis declarentur' (haec enim aiunt probari
 a Stoicis, quos contra disputant) — quaerunt quonam 10
 modo falsa visa quae sint ea deus efficere possit
 probabilia, quae autem plane proxime ad verum
 accedant efficere non possit, aut si ea quoque possit
 cur illa non possit quae perdifficiliter internoscantur
 tamen, et si haec, cur non inter quae nihil sit omnino. 15
 48 'Deinde cum mens moveatur ipsa per sese, ut et ea
 declarant quae cogitatione depingimus et ea quae vel
 dormientibus vel furiosis videntur non inquam veri
 simile sit sic etiam mentem moveri, ut non modo non
 internoscat vera illa visa sint anne falsa, sed ut in 20
 is nihil intersit omnino', ut si qui tremerent et
 exalbescerent vel ipsi per se motu mentis aliquo vel
 obiecta terribili re extrinsecus, nihil ut esset qui
 distingueretur tremor ille et pallor, neque ut quicquam
 interesset <inter> intestinum et oblatum. 'Postremo 25
 si nulla visa sunt probabilia quae falsa sint, alia ratio
 est; sin autem sunt, cur non etiam quae non facile
 internoscantur, cur non ut plane nihil intersit, prae-
 sertim cum ipsi dicatis sapientem in furore sustinere
 se ab omni adsensu, quia nulla in visis distinctio 30
 appareat.'

16
 49 Ad has omnes visiones inanes Antiochus quidem

AVB] 3 illa B^o 10 a om. V quaerunt <ergo> Reid
 12 aut plane aut prox. del. Dur. 13 accedant Lb. -unt AVB
 15 <inter>sit Lb. 18—19 nonnumquam (A²), v. s. est Mdv.,
 non in<tellegitis> quam Pl. 22 motus B¹[A¹] 25 add.
 A² <in> B² 29 sapiente A¹V¹ -tis B¹

et permulta dicebat et erat de hac una re unius diei
 disputatio. mihi autem non idem faciendum puto sed
 ipsa capita dicenda. Et primum quidem hoc repre-
 hendendum, quod captiosissimo genere interrogatio-
 5 nis utuntur, quod genus minime in philosophia pro-
 bari solet, quom aliquid minutatim et gradatim additur
 aut demitur: soritas hoc vocant, qui acervum efficiunt
 uno addito grano, vitiosum sane et captiosum genus.
 sic enim ascenditis: 'si tale visum obiectum est a
 10 deo dormienti ut probabile sit, cur non etiam ut valde
 veri simile; cur deinde non ut difficiliter a vero inter-
 noscatur, deinde ut ne internoscatur quidem, postremo
 ut nihil inter hoc et illud intersit.' huc si perveneris
 me tibi primum quidque concedente, meum vitium
 15 fuerit, sin ipse tua sponte processeris, tuum. quis enim 50
 tibi dederit aut omnia deum posse aut ita facturum
 esse si possit? quo modo autem sumis ut si quid
 cui simile esse possit sequatur ut etiam difficiliter
 internosci possit, deinde ut ne internosci quidem,
 20 postremo ut eadem sit? et si lupi canibus similes,
 eosdem dices ad extremum? et quidem honestis simi-
 lia sunt quaedam non honesta et bonis non bona et
 artificiosis minime artificiosa: quid dubitamus igitur
 adfirmare nihil inter haec interesse? Ne repugnantia
 25 quidem videmus? nihil est enim quod e suo genere
 in aliud genus transferri possit; at si efficeretur ut
 inter visa differentium generum nihil interesset, re-
 perirentur quae et in suo genere essent et in alieno;
 quod fieri qui potest? Omnium deinde inanium vi- 51
 30 sorum una depulsio est, sive illa cogitatione informan-
 tur, quod fieri solere concedimus, sive in quiete sive
 per vinum sive per insaniam. nam ab omnibus eius-

AVB] 7 quia dett. Lb. 20 idem sit B² eadem sint
 dett. Asc. an intellegitur res? et] ut V²F²[A¹] 21 eodem
 AV¹B¹ 25 quod de A²B² 26 posset at A²B¹ posse dat
 A¹V¹

dem modi visis perspicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicemus. quis enim, cum sibi fingit aliquid et cogitatione depingit, non simul ac se ipse commovet atque ad se revocavit sentit quid intersit inter perspicua et inania? eadem ratio est somniorum. 5
num censes Ennium, cum in hortis cum Ser. Galba vicino suo ambulavisset, dixisse 'visus sum mihi cum Galba ambulare'? at cum somniavit ita narravit 'visus Homerus adesse poeta', idemque in Epicharmo 'nam videbar somniare me ego esse mortuum'. itaque simul 10
ut experrecti sumus visa illa contemnimus neque ita 17
habemus ut ea quae in foro gessimus. 'At enim dum 52
videntur, eadem est in somnis species eorum quae vigilantes videmus.' Primum interest, sed id omit-
tamus; illud enim dicimus, non eandem esse vim 15
neque integritatem dormientium et vigilantium nec mente nec sensu. ne vinulenti quidem quae faciunt eadem adprobatione faciunt qua sobrii: dubitant haesitant revocant se interdum iisque quae videntur in-
becillius adsentiantur, cumque edormierunt illa visa 20
quam levia fuerint intellegunt. quod idem contingit insanis, ut et incipientes furere sentiant et dicant aliquid quod non sit id videri sibi, et cum relaxentur sentiant atque illa dicant Alcmeonis 'sed mihi neuti-
quam cor consentit cum oculorum aspectu'. 'At enim 25
ipse sapiens sustinet se in furore ne adprobet falsa pro veris.' Et alias quidem saepe, si aut in sensibus ipsius est aliqua forte gravitas aut tarditas, aut obscuriora sunt quae videntur, aut a perspicendo temporis brevitate excluditur. Quamquam totum hoc, sa-
pientem aliquando sustinere adsensionem, contra vos 30
est. si enim inter visa <** nihil interesset>, aut semper

ac. III. 1. 2 perspicuitatem ... dicamus Non. p. 139 (mordicus)

AVB] 8 Enn. ann. 6 9 Enn. frg. var. 45 10 med
ego Man. me et ego AVB memet Gul. ego memet Leo Gesch.
d. röm. Lit. 1, 200 n. 7 13 eorum quae AV eorumque B <et>
eorum quae Lb. 20 edormiuerunt AV 24 Enn. scen. 34
26 cf. p. 50, 29 32 add. V²; <perspicua et inania n. i.>?

sustineret aut numquam. Sed ex hoc genere toto per-
spici potest levitas orationis eorum qui omnia cupiunt
confundere. quaerimus gravitatis constantiae firmitatis
sapientiae iudicium, utimur exemplis somniantium
5 furiosorum ebriosorum: illud adtendimus, in hoc omni
genere quam inconstanter loquamur? non enim pro-
ferremus vino aut somno oppressos aut mente captos
tam absurde, ut tum diceremus interesse inter vigi-
lantium visa et sobriorum et sanorum et eorum qui
10 essent aliter adfecti, tum nihil interesse. Ne hoc qui-
dem cernunt, omnia se reddere incerta, quod nolunt?
(ea dico incerta quae ἀδηλα Graeci.) si enim res se
ita habeat ut nihil intersit utrum ita cui videatur ut
insano in sano, cui possit exploratum esse de sua
15 sanitate? quod velle efficere non mediocris insania
est. Similitudines vero aut geminorum aut signorum
anulis inpressorum pueriliter consecretantur. quis enim
nostrum similitudines negat esse, cum eae plurimis
in rebus appareant. sed si satis est ad tollendam
20 cognitionem similia esse multa multorum, cur eo non
estis contenti, praesertim concedentibus nobis, et cur
id potius contenditis quod rerum natura non patitur,
ut non suo quidque genere sit tale quale est, nec sit
in duobus aut pluribus nulla re differens ulla com-
25 munitas? ut † sibi sint et ova ovorum et apes apium.
simillimae: quid pugnas igitur aut quid tibi vis in
geminis? conceditur enim similes esse, quo conten-
tus esse potueras; tu autem vis eosdem plane esse 55
non similes, quod fieri nullo modo potest. Dein con- (55)
30 fugis ad physicos eos qui maxime in Academia iri-
dentur, a quibus ne tu quidem iam te abstinebis, et
ais Democritum dicere innumerabiles esse mundos, et
quidem sic quosdam inter sese non solum similes sed

AVB] 6 proferremus Ven. -fere- AVB^o -fera- B^p 13 habeat
Goer. fin. 1, 25 -ant AVB 14 an <ut> Lb. 15 insaniae V²
23 <in> suo Ha. <in> gen. Lb. sit²] sic A¹V¹B¹ 25 sibi]
si vis Dav. 33 inter se B¹ interesse V¹ inter se esse V²

undique perfecte et absolute ita pares ut inter eos nihil prorsus intersit, et eo quidem innumerabiles ** itemque homines. deinde postulas ut, si mundus ita sit par alteri mundo ut inter eos ne minimum quidem intersit, concedatur tibi ut in hoc quoque nostro mundo aliquid alicui sic sit par ut nihil differat nihil intersit. 'cur enim' inquires 'ex illis individuis, unde omnia Democritus gigni adfirmat, in reliquis mundis et in iis quidem innumerabilibus innumerabiles Q. Lutatii Catuli non modo possint esse sed etiam sint, in hoc tanto mundo Catulus alter non possit effici?' Primum quidem me ad Democritum vocas; cui non adsentior potius quare fallar potest id quod dilucide docetur a politioribus physicis, singularum rerum singulas proprietates esse. fac enim antiquos illos Servilios, qui gemini fuerunt, tam similes quam dicuntur, num censes etiam eosdem fuisse? 'non cognoscebantur foris': at domi; 'non ab alienis': at a suis. an non videmus hoc usu venire, ut quos numquam putassemus a nobis internosci posse eos consuetudine adhibita tam facile internosceremus <ut> ne minimum quidem similes viderentur. Hic pugnes licet, non repugnabo, quin etiam concedam illum ipsum sapientem, de quo omnis hic sermo est, cum ei res similes occurrant quas non habeat dinotatas, retenturum adsensum nec umquam ulli viso adsensurum nisi quod tale fuerit quale falsum esse non possit. sed et ad ceteras res habet quandam artem qua vera a falsis possit distinguere, et ad similitudines istas usus adhibendus

AVB] 1 ita del. Chr. 2 <etiam soles lunas maria terras, singulas denique res,> Pl. 13 potius AVB²[B¹]; quale fallor B; potiusque refellam A² -refello V²; potest AV¹B propter V². potius quam re fallar <minime perspicua; inde autem quod efficit id ipsum redarguere atque refellere> potest Pl. 15 antiquo A¹V¹ -ico B¹ 18 at] ad B¹ a A¹V¹ 21 uti ne minimum dett. Ald. uti minimum A²B² ne minimum V² nimium A¹V¹B¹ 24 similis B¹ -lis esse B² -les esse A² 25 habeant A¹V¹B¹ 27 et ad V² et V¹ ad A²B¹[A¹]

est: ut mater geminos internoscit consuetudine oculorum, sic tu internosces si adsueveris. videsne ut in proverbio sit ovorum inter se similitudo: tamen hoc accepimus, Deli fuisse complures salvis rebus illis, qui gallinas alere permultas quaestus causa solerent; ii cum ovum inspexerant quae id gallina peperisset dicere solebant. Neque id est contra vos; nam vobis satis esset ova illa non internoscere; nihilo enim magis adsentiret hoc illud esse quam si inter illa omnino nihil interesset. habeo enim regulam, ut talia visa vera iudicem qualia falsa esse non possint; ab hac mihi non licet transversum ut aiunt digitum discedere, ne confundam omnia; veri enim et falsi non modo cognitio sed etiam natura tolletur, si nihil erit quod intersit. Ut etiam illud absurdum sit quod interdum soletis dicere, cum visa in animos inprimantur, non vos id dicere, inter ipsas impressiones nihil interesse, sed inter species et quasdam formas eorum. quasi vero non specie visa iudicentur; quae fidem nullam habebunt sublata veri et falsi nota. Illud vero perabsurdum quod dicitis, probabilia vos sequi si nulla re inpedi- mini. primum qui potestis non inpediri, cum a veris falsa non distent? deinde quod iudicium est veri, cum sit commune falsi? Ex his illa necessario nata est *ἐποχή* id est adsensionis retentio, in qua melius sibi constitit Arcesilas, si vera sunt quae de Carneade non nulli existimant. si enim percipi nihil potest,

5—7 qui ... solerent (idem add. B^A) libro II cum ovum ... AC. III quae (id om.) ... solebant Non. p. 117 (gallinas). cf. Plin. nat. 10, 155

AVB] 7 id est B² idem AVB¹ nos F nobis dett. Rom. Ven. 8 esset vel esse posset Pl. est ex A¹V¹B¹ est A²V²B² (ovo V¹) nihilo Lb. nihil AVB 9 adsentiret Pl. -rep AB² -rep V¹ -rep B¹ -ri potest V² 10 interesse A¹V¹B¹ 13 neconfundam B¹ nec conf- V¹ non conf- A¹ 16 animis dett. Lb. -mo Mue. 18 et quasi i. Wa. 25 epochei idem B -cheidem V¹ -cheidae V² cf. testim.

quod utrique visum est, tollendus adsensus est; quid enim est tam futtile quam quicquam adprobare non cognitum? Carneadem autem etiam heri audiebam solitum esse <eo> delabi interdum ut diceret opinaturum id est peccaturum esse sapientem. mihi porro non tam certum est esse aliquid quod comprehendi possit, de quo iam nimium etiam diu disputo, quam sapientem nihil opinari id est numquam adsentiri rei vel falsae vel incognitae. Restat illud quod dicunt veri inveniendi causa contra omnia dici oportere et pro omnibus. volo igitur videre quid invenerint. 'Non solemus' inquit 'ostendere'. Quae sunt tandem ista mysteria, aut cur celatis quasi turpe aliquid sententiam vestram? 'Ut qui audient' inquit 'ratione potius quam auctoritate ducantur'. Quid si utrumque, num peius est? Unum tamen illud non celant, nihil esse quod percipi possit. an in eo auctoritas nihil obest? mihi quidem videtur vel plurimum. quis enim ista tam aperte perspicueque et perversa et falsa secutus esset, nisi tanta in Arcesila, multo etiam maior in Carneade et copia rerum et dicendi vis fuisset?

19 Haec Antiochus fere et Alexandriae tum et multis
61 annis post multo etiam adseverantius, in Syria cum esset mecum paulo ante quam est mortuus. Sed iam confirmata causa te hominem amicissimum' (me autem appellabat) 'et aliquot annis minorem natu non dubitabo monere. Tunc, cum tantis laudibus philosophiam extuleris Hortensiumque nostrum dissentientem commoveris, eam philosophiam sequere quae confundit vera cum falsis, spoliat nos iudicio, privat adprobatione omni, orbat sensibus? et Cimmericis quidem, quibus aspectum solis sive deus aliquis sive na-

AVB] 4 *add. Ern.* (esse om., pro quo eo V^r) 5 id est AB² idem V¹B¹ item V² 7 quod A¹V¹B¹ 8 idem A¹V¹ item V² 11 inuenerint F² -nerit A²VB -nirit A¹ 15 utroque *deff. Dav.* 21 carneadem A¹V¹B¹ 28 in exitu *Hortensi dialogi* 29 sequere B¹ 31 omnibus V²

tura ademerat sive eius loci quem incolebant situs, ignes tamen aderant quorum illis uti lumine licebat: isti autem quos tu probas tantis offusis tenebris ne scintillam quidem ullam nobis ad dispiciendum reliquerunt; quos si sequamur iis vinclis simus astricti ut nos commovere nequeamus. sublata enim adsensione omnem et motum animorum et actionem rerum sustulerunt; quod non modo recte fieri sed omnino fieri non potest. Provide etiam ne uni tibi istam sententiam minime liceat defendere. an tu, cum res occultissimas aperueris in lucemque protuleris iuratusque dixeris ea te conperisse (quod mihi quoque licebat qui ex te illa cognoveram), negabis esse rem ullam quae cognosci comprehendi percipi possit? vide quae etiam atque etiam ne illarum quoque rerum pulcherrimarum a te ipso minuatur auctoritas.

Quae cum dixisset ille, finem fecit.¹ Hortensius autem vehementer admirans (quod quidem perpetuo Lucullo loquente fecerat, ut etiam manus saepe tolleret: nec mirum; nam numquam arbitror contra Academiam dictum esse subtilius) me quoque, iocansne an ita sentiens (non enim satis intellegebam), coepit hortari ut sententia desisterem.

Tum mihi Catulus 'Si te' inquit 'Luculli oratio flexit, quae est habita memoriter accurate copiose, taceo neque te quo minus si tibi ita videatur sententiam mutes deterrendum puto. illud vero non censuerim, ut eius auctoritate moveare. tantum enim te [non] modo monuit' inquit adridens, 'ut caveres ne quis inprobis tribunus plebis, quorum vides quanta copia semper futura sit, arriperet te et in contione quaereret

AVB] 1 adimerat A¹V¹ adhim- B¹ 4 addispiciendum V¹ ades- A¹B¹ adas- A²B² 6 adsessione V¹ ass- B² -nem V² adsdessione B¹; ads. . . actionem (rationem A²) om. A¹ 12 *cf. Catil. 1, 10 Att. 1, 14, 5 epist. 5, 5, 2* 28 *del. Ald.* 31 contentione B

qui tibi constares cum idem negares quicquam certi posse reperiri idem te conperisse dixisses. hoc quaeso cave ne te terreat. de causa autem ipsa malim quidem te ab hoc dissentire; sin cesseris, non magnopere mirabor: memini enim Antiochum ipsum, cum annos 5 multos alia sensisset, simul ac visum sit sententia destitisse.

20 Haec cum dixisset Catulus, me omnes intueri.¹ tum
64 ego non minus conmotus quam soleo in causis maiori-
bus huius modi quadam oratione sum exorsus. 10

Me Catule oratio Luculli de ipsa re ita movit ut docti hominis et copiosi et parati et nihil praetereuntis eorum quae pro illa causa dici possent, non tamen ut ei respondere posse diffiderem; auctoritas autem tanta plane me movebat, nisi tu opposuisses non, 15 minorem tuam. adgrediar igitur, si pauca ante quasi
65 de fama mea dixerō. Ego enim si aut ostentatione aliqua adductus aut studio certandi ad hanc potissimum philosophiam me adplicavi, non modo stultitiam meam sed etiam mores et naturam condemnan- 20 dam puto. nam si in minimis rebus pertinacia reprehenditur, calumnia etiam coerchetur, ego de omni statu consilioque totius vitae aut certare cum aliis pugniciter aut frustrari cum aliis tum etiam me ipsum velim? itaque nisi ineptum putarem in tali disputa- 25 tione id facere quod cum de re publica disceptatur fieri interdum solet, iurarem per Iovem deosque penates me et ardere studio veri reperiendi et ea sentire
66 quae dicerem. qui enim possum non cupere verum invenire, cum gaudeam si simile veri quid invenerim? 30 sed ut hoc pulcherrimum esse iudico, vera videre,

AVB] 3 ipsam A¹V¹B¹ equidem Lbm. 10 <ab> huius Reid. 12 homines V¹B¹ 14 responderi dett. Dav.
20 natura AVB 22 ego Ven.² ergo AVB 25 velim itaque dett. Rom. itaque velim AVB 30 invenirim A¹B
31 iudico Ern. -cem AVB

sic pro veris probare falsa turpissimum est. Nec tamen ego is sum qui nihil umquam falsi adprobem qui numquam adsentiar qui nihil opiner; sed quaerimus de sapiente. ego vero ipse et magnus quidam 5 sum opinator (non enim sum sapiens) et meas cogitationes sic dirigo, non ad illam parvulam Cynosuram, qua 'fidunt duce nocturna Phoenices in alto', ut ait Aratus, eoque directius gubernant quod eam tenent quae 'cursu interiore brevi convertitur orbe' — sed 10 Helicen et clarissimos Septentriones id est rationes has latiore specie non ad tenue limatas; eo fit ut errem et vager latius. Sed non de me, ut dixi, sed de sapiente quaeritur. visa enim ista cum acriter mentem sensumve pepulerunt accipio iisque interdum 15 etiam adsentior. nec percipio tamen: nihil enim arbitror posse percipi. non sum sapiens; itaque visis cedo nec possum resistere. sapientis autem hanc censet Arcesilas vim esse maximam Zenoni adsentiens, cavere ne capiatur, ne fallatur videre; nihil est enim 20 ab ea cogitatione, quam habemus de gravitate sapientis, errore levitate temeritate diiunctus. Quid [quid] igitur loquar de firmitate sapientis? quem quidem nihil opinari tu quoque Luculle concedis. quod quoniam a te probatur, ut praepostere tecum agam 25 iam (mox referam me ad ordinem), haec primum conclusio quam habeat vim considera: 'si ulli rei sapiens adsentietur umquam, aliquando etiam opinabitur; numquam autem opinabitur; nulli igitur rei adsentietur'. hanc conclusionem Arcesilas probabat; 21 67

4. 13 Aug. c. Acad. 3, 14, 31 clamat Cicero se ipsum magnum ac. 17 esse opinatorem sed de sapiente se quaerere

AVB] 4 quidam Man. -dem AVB 6 derigo Mue. cynosuram AV¹ cin- B² icn- vel ycn- B¹ 7 Cic. Arat. frg. 7 (nat. deor. 2, 106) 8 directus Mue. 9 Arat. ut v. 13 sed <ad> A²B² 11 latiores Reid elimatas A²B² 12 dixisset A¹-et B¹ 22 del. A²B² 25 iam <enim> A²B iam del. V² 26—29 cf. Sext. math. 7, 157

confirmabat enim et primum et secundum. Carne-
ades non numquam secundum illud dabat, adsentiri
aliquando; ita sequebatur etiam opinari, quod tu non
vis, et recte ut mihi videris. sed illud primum, sapien- 5
tem si adsensurus esset etiam opinaturum, falsum esse
Stoici dicunt et eorum adstipulator Antiochus; posse
enim eum falsa a veris et quae non possint percipi
68 ab iis quae possint distinguere. Nobis autem primum
etiam si quid percipi possit tamen ipsa consuetudo
adsentiendi periculosa esse videtur et lubrica. quam 10
ob rem cum tam vitiosum esse constet adsentiri quic-
quam aut falsum aut incognitum, sustinenda est potius
omnis adsensio, ne praecipitet si temere processerit.
ita enim finitima sunt falsa veris eaque quae percipi
non possunt <iis quae possunt> (si modo ea sunt 15
quaedam; iam enim videbimus), ut tam in praecipitem
locum non debeat se sapiens committere. Sin autem
omnino nihil esse quod percipi possit a me sumpsero
et quod tu mihi das accepero, sapientem nihil opinari,
effectum illud erit, sapientem adsensus omnes cohi- 20
biturum, ut videndum tibi sit idne malis an aliquid
opinaturum esse sapientem. 'Neutrum' inquit 'illo-
rum' [nitamur]. Nitamur igitur nihil posse percipi;
etenim de eo omnis est controversia.

22 Sed prius pauca cum Antiocho, qui haec ipsa quae 25
69 a me defenduntur et didicit apud Philonem tam diu
ut constaret diutius didicisse neminem, et scripsit de
iis rebus acutissime, et idem haec non acrius accusavit
in senectute quam antea defensitaverat. quamvis igitur
fuerit acutus, ut fuit, tamen inconstantia levatur 30
auctoritas. quis [quam] enim iste dies inluserit quaero,

AC. IV 5—6 falsum . . . Antiochus *Non. p. 69* (adstipulari)

AVB] 3 ita sequebatur *Man.* id adsequeb- AVB² id ad-
seb- B¹ 5 esse Stoici *Non.* esset st- A¹ esse et st- A²VB²
esset est- B¹ 15 *add. Lb.* 16 tam V² tamen AV¹B
23 *del. A²B²* 27 constet *Pl.* 30 inconstanta AB
31 *del. Lb.*

qui illi ostenderit eam quam [quam] multos annos
esse negitavisset veri et falsi notam. excogitavit ali-
quid? eadem dicit quae Stoici. paenituit illa sen-
sisse? cur non se transtulit ad alios, et maxime ad
5 Stoicos? eorum enim erat propria ista dissensio. quid
eum Mnesarchi paenitebat, quid Dardani; qui erant
Athenis tum principes Stoicorum. numquam a Phi-
lone discessit, nisi postea quam ipse coepit qui se
audirent habere. Unde autem subito vetus Academia 70
10 revocata est? nominis dignitatem videtur, cum a re
ipsa descisceret, retinere voluisse. quod erant qui
illum gloriae causa facere dicerent, sperare etiam fore
ut i qui se sequerentur Antiochii vocarentur; mihi
autem magis videtur non potuisse sustinere concur-
15 sum omnium philosophorum. etenim de ceteris sunt
inter illos non nulla communia; haec Academicorum
est una sententia quam reliquorum philosophorum
nemo probet. itaque cessit, et ut ii qui sub novis solem
non ferunt item ille cum aestuaret veterum ut mae- 71
20 nianorum sic Academicorum umbram secutus est. quo-
que solebat uti argumento tum cum ei placebat nihil
posse percipi, cum quaereret, Dionysius ille Heracleo-
tes utrum comprehendisset certa illa nota qua adsen-
tiri dicitis oportere, illudne quod multos annos tenuis-
25 set Zenonique magistro credidisset, honestum quod
esset id bonum solum esse, an quod postea defen-
sitavisset, honesti inane nomen esse, voluptatem esse
summum bonum — qui ex illius commutata sententia
docere vellet nihil ita signari in animis nostris a vero
30 posse quod non eodem modo possit a falso, is curavit
quod argumentum ex Dionysio ipse sumpsisset ex eo

12 *cf. Plut. Cic. 4, 2 Aug. c. Acad. 2, 7, 15* 19—20 *inte- ac. iv*
rim ille . . . A. viam s. e. Non. p. 65 (maeniana)

AVB] 1 *del. A²V²B²* 6 Mnesarchi *dett. Rom.* innesarchi
B¹ -ci V¹ inesarci A¹ -chi A² nesarci V² 12 facere dicerent
Camer. facerent AB fecerunt V 13 Antiochii *Ald.* (-ei *Asc.*)
-chi AVB 18 novis *Fab.* nubes AVB 30 posset a *Mue.*

ceteri sumerent. Sed cum hoc alio loco plura; nunc ad ea quae a te Luculle dicta sunt.

23 Et primum quod initio dixisti videamus quale sit,
72 similiter a nobis de antiquis philosophis commemorari
atque seditiosi solerent claros viros sed tamen popu- 5
lares aliquos nominare. illi cum res <non> bonas
tractent similes bonorum videri volunt; nos autem ea
dicimus nobis videri quae vosmet ipsi nobilissimis
philosophis placuisse conceditis. Anaxagoras nivem
nigram dixit esse. ferres me si ego idem dicerem? 10
tu ne si dubitarem quidem. at quis est? num hic so-
phistes (sic enim appellabantur ii qui ostentationis
aut quaestus causa philosophantur)? maxima fuit et
73 gravitatis et ingeni gloria. Quid loquar de Demo-
crito? quem cum eo conferre possumus non modo 15
ingenii magnitudine sed etiam animi, qui ita sit ausus
ordiri 'haec loquor de universis': nihil excipit de quo
non profiteatur, quid enim esse potest extra universa;
quis hunc philosophum non anteponit Cleanthi Chry-
sippo reliquis inferioris aetatis, qui mihi cum illo col- 20
lati quintae classis videntur. atque is non hoc dicit
quod nos, qui veri esse aliquid non negamus, percipi
posse negamus; ille esse verum plane negat [esse];
sensus quidem non obscuros dicit sed tenebricosos (sic
enim appellat eos). Is qui hunc maxime est admiratus, 25
Chius Metrodorus initio libri qui est de natura 'nego'
inquit 'scire nos sciamusne aliquid an nihil sciamus,
ne id ipsum quidem nescire aut scire nos, nec omnino
74 sitne aliquid an nihil sit'. Furere tibi Empedocles vide-
tur: at mihi dignissimum rebus is de quibus loquitur 30

AC. IV 9 cf. *Lact. inst.* 3, 23, 11 *epit.* 34, 2

AVB] 1 cf. p. 83, 14, 95, 6 3 cf. p. 32, 32ss. 6 add. dett.
Asc.²; novas Faber 8 ipsis A¹V¹B¹ 9 cf. p. 76, 30
11 num Ha. nunc AVB 13 philosophabantur dett. Goer.
17 cf. *Sext. math.* 7, 265 24 del. Ha. [A¹] 24 sensusque
idem Dav. sed Guy. nec AVB 28 scire <scire> A²B²
29 cf. p. 33, 27

sonum fundere. num ergo is excaecat nos aut orbat
sensibus, si parum magnam vim censet in is esse ad
ea quae sub eos subiecta sunt iudicanda? Parmenides
Xenophanes minus bonis quamquam versibus sed
5 tamen illi versibus increpant eorum adrogantiam quasi
irati, qui cum sciri nihil possit audeant se scire di-
cere. / Et ab iis aiebat removendum Socratem et Pla-
tonem. cur, an de ullis certius possum dicere? vixisse
cum iis equidem videor, ita multi sermones perscripti
10 sunt e quibus dubitari non possit quin Socrati nihil
sit visum sciri posse; exceptit unum tantum, scire se
nihil se scire, nihil amplius. quid dicam de Platone,
qui certe tam multis libris haec persecutus non esset
nisi probavisset; ironeam enim alterius, perpetuam
15 praesertim, nulla fuit ratio persequi. Videor tibi 24
non ut Saturninus nominare modo inlustres homines,
75 sed etiam imitari numquam nisi clarum nisi nobilem?
atqui habebam molestos vobis sed minutos, Stilbonem
Diodorum Alexinum, quorum sunt contorta et aculeata
20 quaedam sophismata (sic enim appellantur fallaces
conclusiunculae). Sed quid eos colligam, cum habeam
Chrysippum, qui fulcire putatur porticum Stoicorum:
quam multa ille contra sensus, quam multa contra
omnia quae in consuetudine probantur. 'At dissolvit
25 idem.' Mihi quidem non videtur, sed dissolverit sane:
certe tam multa non collegisset quae nos fallerent
probabilitate magna, nisi videret is resisti non facile
posse. Quid Cyrenaei videntur, minime contempti 76

20 cavillationes Ciceronem vocasse sophismata scribit Sen. AC. IV
epist. 111, 1 22 *Lact. inst.* 7, 23, 3 Chrysippus quem Cicero
ait fulcire porticum Stoicorum

AVB] 6 dicere A¹B 7 aiebant B² -bas Ald. cf. p. 34, 9
14 ironiam A²B² iro eam V¹ 18 Stilbonem dett. Rom. sili-
bonem AVB² sibib- B¹ Stilponem Lbm. 24 at Dav. ad
A¹V¹B¹ del. A²B² (signum interrog. post diss.) 26 colligis-
set A¹V¹B¹ 27 niti A¹B¹; probabilitatemagnia V¹ -tatem
agni ni V² 28 Cyrenaei Lbm.

philosophi, qui negant esse quicquam quod percipi possit extrinsecus, ea se sola percipere quae tactu intumo sentiant, ut dolorem ut voluptatem; neque se quo quid colore aut quo sono sit scire, sed tantum sentire adfici se quodam modo.

Satis multa de auctoribus. quamquam ex me quaesieras, nonne putarem post illos veteres tot saeculis inveniri verum potuisse tot ingeniis tantisque studiis quaerentibus. quid inventum sit paulo post video, te ipso quidem iudice. Arcesilan vero non obtractandi causa cum Zenone pugnasse sed verum invenire voluisse sic intellegitur. nemo umquam superiorum non modo expresserat sed ne dixerat quidem posse hominem nihil opinari, nec solum posse sed ita necesse esse sapienti. visa est Arcesilae cum vera sententia tum honesta et digna sapienti; quaesivit de Zenone fortasse quid futurum esset si nec percipere quicquam posset sapiens nec opinari sapientis esset. ille credo nihil opinaturum, quoniam esset quod percipi posset. quid ergo id esset. 'visum' credo. 'quale igitur visum?' tum illum ita definisse: ex eo quod esset sicut esset inpressum et signatum et effectum. post requisitum etiamne si eius modi esset visum verum quale vel falsum. hic Zenonem vidisse acute nullum esse visum quod percipi posset, si id tale esset ab eo quod est cuius modi ab eo quod non est posset esse. recte consensus Arcesilas ad definitionem additum, neque enim falsum percipi posse neque verum si esset tale quale vel falsum; incubuit autem in eas disputationes ut doceret nullum

AVB] 4 colere A¹B¹ somno V¹B tantum] tamen B
5 adfici B¹[V¹] 6 cf. p. 34, 2 9 cf. p. 84, 25 ss. 10 cf.
p. 34, 22 12 umquam A³ inq- A¹VB 18 posset A^c -se
VB[A²] 19 opinaturum Asc.² -tur AVB 21 ss. cf. p. 36, 10 ss.
22 effectum Man. -fec- AVB 23 etiamne si F² etiam
nisi AVB eiusdem Dav. 26 cuius Pl. eius AV¹B ut eius
V² ut eiusdem Dav. ab eo A¹VB¹ del. A²B² 27 est om.
B¹[A¹] ut est A²B²

tale esse visum a vero ut non eiusdem modi etiam a falso possit esse. Haec est una contentio quae adhuc permanserit. nam illud, nulli rei adsensurum esse sapientem, nihil ad hanc controversiam pertinebat. licebat enim 'nihil percipere et tamen opinari'; quod a Carneade dicitur probatum: equidem Clitomacho plus quam Philoni aut Metrodoro credens hoc magis ab eo disputatum quam probatum puto.

Sed id omitteremus. illud certe opinacione et perceptioe sublata sequitur, omnium adsensionum retentio, ut si ostendero nihil posse percipi tu concedas numquam adsensurum esse.

Quid ergo est quod percipi possit, si ne sensus quidem vera nuntiant? quos tu Luculle communi loco defendis. quod ne id facere posses, idcirco heri non necessario loco contra sensus tam multa dixeram; tu autem te negas infracto remo neque columbae collo commoveri. primum cur? nam et in remo sentio non esse id quod videatur, et in columbae pluris videri colorem nec esse plus uno. deinde nihilne praeterea diximus? 'Maneant illa omnia; †lacerat ista causa: veracis suos esse sensus dicit <Epicurus>'. Igitur semper auctorem habes, et eum qui magno suo periculo causam agat; eo enim rem demittit Epicurus, si unus sensus semel in vita mentitus sit, nulli umquam esse credendum. hoc est verum esse, confidere suis testibus et †importata insistere; itaque Timagoras Epicureus negat sibi umquam cum oculum torsisset duas ex lucerna flammulas esse visas; opinionis enim esse mendacium non oculorum: quasi quaeratur quid

AVB] 2 posset Ern. 3 ss. cf. p. 59, 28 ss. 11 cf. p. 60, 20
15 cf. p. 36, 24 ss. id] ita Mue. 21 lecerat B laceratur Mdv.
apud Ha. p. 854 lacera est Ha. laborat Ern. iaceat dett. Mdv.
em. 175 iacet (sed manent) Reid 22 add. Reitz. (ante veracis
Or.) et adversarium loqui statuit 23 et om. V 24 demittit
Asc. dim- AVB² -ite B¹ cf. p. 77, 18 nat. deor. 1, 70
27 importune F² in re probata Bai.

sit, non quid videatur. Sic hic quidem, maiorum similis; tu vero, qui visa sensibus alia vera dicas esse alia falsa, qui ea distinguis? Et desine quaeso communibus locis; domi nobis ista nascuntur. 'Si' inquis 'deus te interroget "sanis modo et integris sensibus 5 num amplius quid desideras", quid respondeas?' Utinam quidem roget: audies quam nobiscum male [†]agerent. ut enim vera videamus, quam longe videmus? ego Catuli Cumanum ex hoc loco cerno; regionem video <Pompeiani, ipsum> Pompeianum non cerno, 10 neque quicquam interiectum est quod obstet, sed intendi acies longius non potest. o praeclarum prospectum: Puteolos videmus; at familiarem nostrum P. Avianium fortasse in porticu Neptuni ambulantem non 81 videmus. 'At ille nescio qui, qui in scholis nominari 15 solet, mille et octingenta stadia quod abesset videbat.' Quaedam volucres longius; responderem igitur audacter isti vestro deo me plane his oculis non esse contentum. dicit me acrius videre quam illos pisces fortasse, qui neque videntur a nobis (et nunc quidem 20 sub oculis sunt) neque ipsi nos suspicere possunt; ergo ut illis aqua sic nobis aer crassus offunditur. 'At amplius non desideramus.' Quid talpam num desiderare lumen putas? Neque tam quererem cum deo quod parum longe quam quod falsum viderem. vi- 25 desne navem illam: stare nobis videtur; at iis qui in nave sunt moveri haec villa. quaere rationem cur

AC. IV 3—4 desine (quaeso om.) ... nascuntur Hier. adv. Pelag. 1, 14, cf. idem epist. 84, 4, 1 Aug. util. cred. 1, 5

AVB] 1 sic] sit dett. Goer. sed dett. Ald. [B¹] 3 quie addistinguis B¹[A¹] 4 cf. p. 36, 25ss. 6 desideres B^oLbm. 7 audiet... egerit dett. Bai. audies... agi dicerem Pl. 8 videntur cod. Urs. Lall. uidebimus AVB 10 add. Pl. 13 P.] p A¹ o V om. BA² C. dett. (?) Goer. auianum B 16 octoginta M (cf. Plin. nat. 7, 85) 19 dicet dett. Asc. illos dett. Ven. ullos AVB²-us B¹ 24 tamen AV¹B quererem Ald. quereretur V²B² quaer- AV¹B¹ 25 viderem Ald. -ret AVB

ita videatur; quam ut maxime inveneris, quod haut scio an non possis, non tu verum testem habere, sed eum non sine causa falsum testimonium dicere ostenderis. Quid ego de nave; vidi enim a te remum con- 26
5 temni: maiora fortasse quaeris. Quid potest sole maius, 82 quem mathematici amplius duodeviginti partibus confirmant maiorem esse quam terram: quantulus nobis videtur; mihi quidem quasi pedalis; Epicurus autem posse putat etiam minorem esse eum quam videatur, 10 sed non multo; ne maiorem quidem multo putat esse. vel tantum esse quantus videatur, ut oculi aut nihil mentiantur [tamen] aut non multum — mentiantur <tamen>: ubi igitur illud est 'semel'? — sed ab hoc credulo, qui numquam sensus mentiri putat, disceda- 15 mus, qui ne nunc quidem, cum ille sol, qui tanta incitatione fertur ut celeritas eius quanta sit ne cogitari quidem possit, tamen nobis stare videatur. Sed ut 83 minuat controversiam, videte quaeso quam in parvo lis sit. Quattuor sunt capita quae concludant nihil 20 esse quod nosci percipi comprehendere possit, de quo haec tota quaestio est. e quibus primum est esse ali- quod visum falsum, secundum non posse id percipi, tertium inter quae visa nihil intersit fieri non posse ut eorum alia percipi possint alia non possint, quartum 25 nullum esse visum verum a sensu profectum cui non adpositum sit visum aliud quod ab eo nihil intersit quodque percipi non possit. horum quattuor capitum secundum et tertium omnes concedunt; primum Epicurus non dat, vos, quibuscum res est, id quoque

5—7 cf. Lact. inst. 3, 23, 12

AC. IV

AVB] 1 inueniris A¹V¹B¹ 2 tu] te Lb.; <te> testem Dav. 5 potest <esse> V² 8 Epic. ad Pythoclem Diog. L. 10, 91 9 putat Asc.²-ant AVB 12 tamen A¹B¹ del. A²B² (tamen... mentiantur om. V¹; aut non multum aut nihil mentiantur V²) 13 add. Pl. <si> semel Pl., cf. p. 65, 24 s. 15 qui ne A²VB[A¹] quin ne Ha. 18 paruulis A²V¹B 19 sit Dav. sitis AVB 20 cognosci Lbm.

84 conceditis; omnis pugna de quarto est. Qui igitur
 P. Servilium Geminum videbat, si Quintum se videre
 putabat, incidebat in eius modi visum quod percipi
 non posset, quia nulla nota verum distinguebatur a
 falso; qua distinctione sublata quam haberet in C. Cotta, 5
 qui bis cum Geminio consul fuit, agnoscendo eius modi
 notam quae falsa esse non possit? negas tantam si-
 militudinem in rerum natura esse; pugnans omnino,
 sed cum adversario facili. ne sit sane: videri certe
 potest; fallit igitur sensum. et si una fefellerit si-
 militudo, dubia omnia reddiderit; sublato enim iudicio
 illo quo oportet agnoscere, etiam si ipse erit quem videris
 qui tibi videbitur, tamen non ea nota iudicabis qua
 dicis oportere ut non possit esse eiusdem modi falsa.
 85 quando igitur potest tibi P. Geminus Quintus videri, 15
 quid habes explorati cur non possit tibi Cotta videri
 qui non sit, quoniam aliquid videtur esse quod non
 est? Omnia dicis sui generis esse, nihil esse idem
 quod sit aliud. Stoicum est id quidem nec admodum
 credibile, nullum esse pilum omnibus rebus talem 20
 qualis sit pilus alius, nullum granum. haec refelli
 possunt, sed pugnare nolo; ad id enim quod agitur
 nihil interest omnibusne partibus visa re nihil differat
 an intermosci non possit etiam si differat. Sed si homi-
 num similitudo tanta esse non potest, ne signorum 25
 quidem? dic mihi: Lysippus eodem aere eadem tem-
 peratione, eodem caelo aqua ceteris omnibus centum
 Alexandrus eiusdem modi facere non posset? qua
 86 igitur notione discerneres? quid si in eius modi cera
 centum sigilla hoc anulo inpressero, ecquae poterit 30
 in agnoscendo esse distinctio? an tibi erit quaerendus

AVB] 1 omnes A¹V¹B¹ 5 in] m. A²B²[A¹] C. om.
 VB² 6 cum <P.> dett. Dav. 7 posset dett. Dav. cf.
 p. 53, 23 18 cf. p. 51, 25. 53, 23 19 Stoicum est id Lb. stoicum
 sedem A¹V¹B¹ - sed est A²V²B² - est F² 21 quales A¹V¹
 -le B¹ 25 potes A¹B¹ 27 centum Ald. certum AVB
 28 alexandrum A²B² -driis V² -dros Ald. 29 eiusdem Lb.
 30 inpressero A¹V¹B¹ ecquae Rom. haec quae AVB² -que B¹

anularius aliqui, quoniam gallinarium invenisti Delia-
 cum illum, qui ova cognosceret? Sed adhibes artem 27
 advocatam etiam sensibus: 'pictor videt quae nos non
 videmus' et 'simul inflavit tibicen a perito carmen
 5 adnoscitur'. Quid hoc nonne videtur contra te valere,
 si sine magnis artificiis, ad quae pauci accedunt, nostri
 quidem generis admodum, nec videre nec audire pos-
 simus? Iam illa praeclara, quanto artificio esset sen-
 sus nostros mentemque et totam constructionem ho-
 10 minis fabricata natura — cur non extimescam opi-
 nandi temeritatem? etiamne hoc adfirmare potes Lu-
 culle, esse aliquam vim, cum prudentia et consilio
 scilicet, quae finxerit vel ut tuo verbo utar quae fabri-
 cata sit hominem? qualis ista fabrica est, ubi adhibita,
 15 quando cur quo modo? tractantur ista ingeniose, dis-
 putantur etiam eleganter; denique videantur sane, ne
 adfirmentur modo. Sed de physicis mox, et quidem
 ob eam causam, ne tu, qui id me facturum paulo ante
 dixeris, videare mentitus. Sed ut ad ea quae clariora
 20 sunt veniam, res iam universas profundam, de quibus
 volumina inpleta sunt non a nostris solum sed etiam
 a Chrysippo (de quo queri solent Stoici, dum studiose
 omnia conquisierit contra sensus et perspicuitatem
 contraque omnem consuetudinem contraque rationem,
 25 ipsum sibi respondentem inferiorem fuisse, itaque ab
 eo armatum esse Carneadem); ea sunt eius modi, quae 88
 a te diligentissime tractata sunt. Dormientium et vinu-
 lentorum et furiosorum visa inbecilliora esse dicebas
 quam vigilantium siccorum sanorum. quo modo? quia
 30 cum experrectus esset Ennius non diceret se vidisse
 Homerum sed visum esse, Alcmeo autem 'sed mihi

AVB] 1 cf. p. 55, 5 3 cf. p. 37, 11 ss. 8 cf. p. 42, 11 ss.
 11 cf. p. 43, 5 13 cf. p. 42, 12 17 cf. p. 85, 15 ss. qui id
 B² quid B¹ qui idem AV 18 cf. p. 53, 31. 54, 7 19 qua
 A¹V¹B¹ 22 cf. p. 63, 23 27 a] ad A¹B¹ tracta A¹B¹
 cf. p. 49, 24 ss. 28 cf. p. 52, 15 ss. 30 cf. p. 52, 8 31 esse
 <adesse> Pl. cf. p. 52, 24

neutiquam cor consentit'; similia de vinulentis. quasi quisquam neget et qui experrectus sit eum (non) somnare, et cuius furor conseriderit putare non fuisse ea vera quae essent sibi visa in furore. sed non id agitur; tum cum videbantur quo modo viderentur, id 5 quaeritur. nisi vero Ennius non putamus ita totum illud audivisse 'o pietas animi', si modo id somniavit, ut si vigilans audiret. experrectus enim potuit illa visa putare, ut erant, et somnia; dormienti vero aequae ac vigilantibus probabantur. quid Iliona somno illo 'mater 10 te appello' nonne ita credit filium locutum ut experrecta etiam crederet? unde enim illa 'age asta, mane audi; iteradum eadem istaec mihi': num videtur minorem habere visis quam vigilantis fidem? Quid loquar de insanis: qualis tandem fuit adfinis tuus Catule 15 Tuditanus, quisquam sanissimus tam certa putat quae videt quam is putabat quae videbantur? quid ille qui 'video video te; vive Ulixes dum licet' nonne etiam bis exclamavit se videre, cum omnino non videret; quid apud Euripidem Hercules, cum ut Eurysthei 20 filios ita suos configebat sagittis, cum uxorem interemebat, cum conabatur etiam patrem, non perinde movebatur falsis ut veris moveretur; quid ipse Alcmeo tuus, qui negat cor sibi cum oculis consentire, nonne ibidem incitato furore 'unde haec flamma oritur' et 25 illa deinceps 'incede incede, adsunt me expetunt'; quid cum virginis fidem implorat:

AC. IV 9 cf. *Macr. somn. 1, 3, 2 φάντασμα*, quod Cicero quotiens opus hoc nomine fuit visum vocavit

AVB] 2. 3 *add. dett. Man.*; somnia (sua visa puta)re Ha. 5 videbantur Dav. uideantur AVB 7 *Enn. ann. 8* 9 visa (falsa) Reitz. 10 *Pacuv. trag. 197* 11 ita Dav. illa AVB 12 *Pacuv. trag. 202* 13 istaec Man. et ista AVB (ista Cic. *Att. 14, 14, 1 Tusc. 2, 44*) 14 uigilantes V² 18 *trag. inc. 47* vive Goer. (cf. *de orat. 3, 162*) uluum AV²B[V¹] 23 cf. p. 52, 24 25—p. 71, 9 *Enn. scen. 27—32*

'fer mi auxilium, pestem abige a me, flammiferam hanc vim, quae me excruciat, caeruleae incinctae angui incedunt, circumstant cum ardentibus taedis', 5 num dubitas quin sibi haec videre videatur? itemque cetera
'intendit crinitus Apollo
arcum auratum, luna innixus,
Diana facem iacit a laeva':
10 qui magis haec crederet si essent quam credebat quia videbantur; apparet enim iam cor cum oculis consentire. Omnia autem haec proferuntur ut illud efficiatur, quo certius nihil potest esse, inter visa vera et falsa ad animi adsensum nihil interesse. vos autem 15 nihil agitis, cum illa falsa vel furiosorum vel somniantium recordatione ipsorum refellitis. non enim id quaeritur, qualis recordatio fieri soleat eorum qui experrecti sunt aut eorum qui furere destiterint, sed qualis visio fuerit aut furentium aut somniantium tum 20 cum movebantur.

Sed ab eo a sensibus;¹ quid est quod ratione percipi⁹¹ possit? dialecticam inventam esse dicitis veri et falsi quasi disceptatricem et iudicem. cuius veri et falsi, et in qua re? in geometricae quid sit verum aut falsum 25 dialecticus iudicabit an in litteris an in musicis? at ea non novit. in philosophia igitur: sol quantum sit quid ad illum? quod sit summum bonum quid habet ut queat iudicare? quid igitur iudicabit? quae coniunctio quae diiunctio vera sit, quid ambigue dictum sit, quid 30 sequatur quamque rem quid repugnet: si haec et

AVB] 3 caeruleo *Columna ad Enn. -a Goer.* angui *Columna igni AVB* 6 cetera] dextra *WZillinger Cic. u. die altröm. Dichter (Würzburg 1911) 109 n. 3* cet. (dextra) Pl. 15 falsa (visa) Reid 18 sint V² 20 cum movebantur M^c commou- AVB cum commou- F² 24 geomeo metria A¹B¹-tri V¹ 25 lectis cus AV¹B¹ dial- V² 27 si A¹VB¹ 29 quae diiunctio B⁷ quid eiunctio B¹ quadeconiunctio A¹V; quid coniunctione uerum V² q. ad coniunctionem u. V^m

horum similia iudicat, de se ipsa iudicat; plus autem pollicebatur. nam haec quidem iudicare ad ceteras res, quae sunt in philosophia multae atque magnae, non est satis. Sed quoniam tantum in ea arte ponitis, videte ne contra vos tota nata sit; quae primo progressa festive tradit elementa loquendi et ambiguo-
 92 rum intelligentiam concludendique rationem, tum paucis additis venit ad soritas, lubricum sane et periculosum locum, quod tu modo dicebas esse vitiosum
 29 interrogandi genus. quid ergo istius vitii num nostra culpa est? rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, ut ulla in re statuere possimus quatenus, nec hoc in acervo tritici solum, unde nomen est, sed nulla omnino in re minutatim interrogati, dives pauper
 15 clarus obscurus sit, multa pauca magna parva longa brevia lata angusta, quanto aut addito aut dempto
 93 certum respondeamus non habemus. 'At vitiosi sunt soritae.' Frangite igitur eos si potestis, ne molesti sint; erunt enim nisi cavetis. 'Cautum est' inquit; 'placet enim Chrysippo, cum gradatim interrogetur verbi causa
 20 tria pauca sint anne multa, aliquanto prius quam ad multa perveniat quiescere' (id est quod ab his dicitur ἡσυχάζειν). 'Per me vel stertas licet' inquit Carneades 'non modo quiescas. Sed quid proficit? sequitur enim qui te ex somno excitet et eodem modo interroget:
 25 'quo in numero conticuisti, si ad eum numerum unum addidero, multane erunt?' progrediendi rursus quoad videbitur. quid plura; hoc enim fateris, neque ultimum te paucorum neque primum multorum respondere posse. cuius generis error ita manat, ut non videam
 94 quo non possit accedere. 'Nihil me laedit' inquit; 'ego enim ut agitator callidus priusquam ad finem

AVB] 5 nata del. Ern. 6 progressu A²B² 9 cf. p. 51, 8 13 acerbo A¹VB¹ 18 frangite A¹V sa- B¹ a-A²B² 23 esicaziin AV esycha- B 23 quo usque pertineat Carneadis oratio dubium 26 quod AVB¹ 32 agitur A¹V¹B¹ cf. testim.

veniam equos sustinebo, eoque magis si locus is quo ferentur equi praeceptus erit. sic me' inquit 'ante sustineo nec diutius captiose interroganti respondeo.' Si habes quod liqueat neque respondes, superbe; si non habes, ne tu quidem percipis. si quia obscura, concedo; sed negas te usque ad obscura progredi; <in> industrius igitur rebus insistis. si id tantum modo ut taceas, nihil adsequeris; quid enim ad illum qui te captare vult, utrum tacentem inretiat te an loquentem? sin autem usque ad novem verbi gratia sine dubitatione respondes pauca esse, in decimo insistis, etiam a certis et inlustrioribus cohibes adsensum; hoc idem me in obscuris facere non sinis. nihil igitur te contra soritas ars ista adiuvat, quae nec augendi nec
 15 minuendi quid aut primum sit aut postremum docet. Quid quod eadem illa ars quasi Penelopae telam
 95 retexens tollit ad extremum superiora: utrum ea vestra an nostra culpa est? nempe fundamentum dialecticae est, quidquid enuntietur (id autem appellant
 20 ἀξίωτα, quod est quasi ecfatum) aut verum esse aut falsum. quid igitur haec vera an falsa sunt: 'si te mentiri dicis idque verum dicis, mentiris * verum dicis?' haec scilicet inexplicabilia esse dicitis; quod est odiosius quam illa quae nos non comprehensa et
 25 non percepta dicimus — sed hoc omitto, illud quaero: 30 si ista explicari non possunt nec eorum ullum iudicium invenitur, ut respondere possitis verane an falsa sint, ubi est illa definitio, ecfatum esse id quod aut verum

1 cf. Cic. Att. 13, 21, 3 (vide testimonia)

AC. IV

AVB] 4 respondes F² -de AVB 5 percipis M^c persipis A¹VB perspicis A³ 6 add. Bai. 16 Penelopae Lb. -pe A²VB[A¹] telam dett. Rom. -a A²VB[A¹] 20 ecfatum Ha. etf- A¹V¹B¹ eff- A²V²B² 22 vere A² (ut Hier. epist. 69, 2) <et> A³ <an> Ern. (cf. Gell. 18, 2, 10 ARüstow Der Lügner [diss. Erlang. 1910] 89) <et 'si te mentiri dicis idque mentiris,> Pl.; verum dicis del. Ern. (cf. Hier. epist. 69, 2) 23 scilicet A³VB²[A¹B¹] 25 dicitis A¹V¹B¹ 28 ecfatum Rom. ecf- Ha. effectum AVB

aut falsum sit? Rebus sumptis adiungam † ex iis sequendas esse alias inprobandas† quae sint in genere contrario. Quo modo igitur hoc conclusum esse iudicas: 'si dicis nunc lucere et verum dicis, <luceat; dicis autem nunc lucere et verum dicis;> luceat igitur?' 5 / probatis certe genus et rectissime conclusum dicitis, itaque in docendo eum primum concludendi modum traditis. aut quidquid igitur eodem modo concluditur probabitur, aut ars ista nulla est. vide ergo hanc conclusionem probaturusne sis: 'si dicis te mentiri verum- 10 que dicis, mentiris; dicis autem te mentiri verumque dicis; mentiris igitur'. qui potes hanc non probare, cum probaveris eiusdem generis superiorem? haec Chrysippea sunt, ne ab ipso quidem dissoluta. quid enim faceret huic conclusioni 'si luceat, <luceat;> luceat 15 autem; luceat igitur?' cederet scilicet; ipsa enim ratio conexas cum concesseris superius cogit inferius concedere. quid ergo haec ab illa conclusione differt 'si mentiris, mentiris; mentiris autem; mentiris igitur?' hoc negas te posse nec adprobare nec improbare; qui 20 igitur magis illud? si ars si ratio si via si vis denique conclusionis valet, eadem est in utroque. Sed hoc extremum eorum est: postulant ut excipiantur haec inexplicabilia. tribunum aliquem censeo videant; a me istam exceptionem numquam inpetrabunt. etenim cum 25 ab Epicuro, qui totam dialecticam et contemnit et inridet, non inpetret ut verum esse concedat quod ita effabimur 'aut vivet cras Hermarchus aut non vivet', cum dialectici sic statuunt, omne quod ita

AVB] 1—2 adiungam <alias, deinde concludam rationum summas, eodem in omnibus genere conclusionis; tamen alias vincam> ex iis sequendas esse alias inprobandas, <cum vos dicatis eas conclusiones omnes sequendas esse, in quibus id quod summae contrarium sit pugnet cum conexione sumptionum, eas autem inprobandas> quae sint in g. c. Pl.; tantum alias, <alias> Rom. 4—5 add. Man. (nunc add. Dav.) 9 vide Man. video AVB 11 mentiris] -ri A¹V¹B¹ 12 potest A¹V¹B¹ 15 add. A³V² 21 via] uita B¹[A¹]

disiunctum sit quasi 'aut etiam aut non' <non> modo verum esse sed etiam necessarium (vide quam sit cautus is quem isti tardum putant: 'si enim' inquit 'alterutrum concessero necessarium esse, necesse erit 5 cras Hermarchum aut vivere aut non vivere; nulla autem est in natura rerum talis necessitas') — cum hoc igitur dialectici pugnent, id est Antiochus et Stoici; totam enim evertit dialecticam: nam si e contrariis disiunctio (contraria autem ea dico, cum alterum aiat alterum neget) — si talis disiunctio falsa 10 potest esse, nulla vera est. necum vero quid habent litium, qui ipsorum disciplinam sequor? cum aliquid huius modi inciderat, sic ludere Carneades solebat: 'si recte conclusi, teneo; sin vitiose, minam Diogenes 15 reddet'; ab eo enim Stoico dialectica didicerat, haec autem merces erat dialecticorum. sequor igitur eas vias quas didici ab Antiocho, nec reperio quo modo iudicem 'si luceat, <luceat>' verum esse ob eam causam quod ita didici, omne quod ipsum ex se conexum sit 20 verum esse, non iudicem 'si mentiris, mentiris' eodem modo esse conexum: aut igitur hoc ut illud, aut nisi hoc ne illud quidem iudicabo.

Sed ut omnes istos aculeos et totum tortuosum 31 genus disputandi relinquamus ostendamusque qui simus, iam explicata tota Carneadis sententia Antiochea ista congruent universa. nec vero quicquam ita dicam ut quisquam id fingi suspicetur; a Clitomacho sumam, qui usque ad senectutem cum Carneade fuit, homo et acutus ut Poenus et valde studiosus

23 ss. cf. Cic. nat. deor. 1, 12

AC. IV

AVB] 1 add. B² 3 catus Lb. bardum Reid 6 fatalis Pl. 10 aiat Ven.² ait A²VB[A¹] agit F¹ dilunctio B 12 discipuli nam B¹[A^p] 13 cludere VB² -ret B¹ eludere Pl. 14 minimam B¹, idem an -ma A¹V¹ diogeni AVB¹ Diogenes mihi Ha. 15 dialecticam AVB² 18 add. V² 21 esse] ex se Mue. ut Pl. ne A¹VB¹ et B²[A²] 25 Antiochea (-ia) dett. Dav. -che AVB -chi F²

ac diligens; et quattuor eius libri sunt de sustinendis
adsensionibus, haec autem quae iam dicam [quae] sunt
99 sumpta de primo. Duo placet esse Carneadi genera
visorum; in uno hanc divisionem, alia visa esse quae
percipi possint (alia quae non possint,) in altero 5
autem, alia visa esse probabilia alia non probabilia.
itaque quae contra sensus contraque perspicuitatem
dicantur ea pertinere ad superiorem divisionem, contra
posteriorem nihil dici oportere. quare ita placere, tale
visum nullum esse ut perceptio consequeretur, ut 10
autem probatio multa. Etenim contra naturam esset,
(si) probabile nihil esset; sequitur omnis vitae ea
quam tu Luculle commemorabas eversio. itaque et
sensus probanda multa sunt, teneatur modo illud,
non inesse in is quicquam tale quale non etiam fal- 15
sum nihil ab eo differens esse possit — sic quid-
quid acciderit specie probabile, si nihil se offeret quod
sit probabilitati illi contrarium, utetur eo sapiens, ac
sic omnis ratio vitae gubernabitur. Etenim is quoque
qui a vobis sapiens inducitur multa sequitur proba- 20
bilia non comprehensa neque percepta neque adsensa
sed similia veri, quae nisi probet omnis vita tollatur.
100 quid enim conscendens navem sapiens num con-
prehensum animo habet atque perceptum se ex sen-
tentia navigaturum? qui potest? sed si iam ex hoc 25
loco proficiscatur Puteolos stadia triginta probo na-
vigio bono gubernatore hac tranquillitate, probabile
videatur se illuc venturum esse salvum. Huius modi
igitur visis consilia capiet et agendi et non agendi
faciliorque erit ut albam esse nivem probet quam 30

AVB] 2 del. V² 4—6 lacunosa A¹V, suppleta ab A²A³
et V², ut haec esse quae ... non probabilia in A, alia visa (4)
... alia non in V correctorum tantum fide stent; alia quae
non possint (sic V², a. q. percipi n. p. A²B²) om. etiam B¹
12 add. F²; n. est pr. n. esse; et s. Chr. sequetur Ha. se-
queretur (enim) Lb. 13 cf. p. 43, 4 17 offerret A¹V¹B¹
18 uteretur A¹V¹B¹ 23 num A³ non A¹VB 27 ac
AVB² 28 (ei) vid. Lb. 30 cf. p. 62, 9

erat Anaxagoras, qui id non modo ita esse negabat,
sed sibi, quia sciret aquam nigram esse unde illa
concreta esset, albam ipsam esse ne videri quidem,
et quaecumque res eum sic attinget ut sit visum illud 101
5 probabile neque ulla re impeditum, movebitur. non
enim est e saxo sculptus aut e robore dolatus, habet
corpus habet animum, movetur mente movetur sen-
sibus, ut ei vera multa videantur neque tamen habere
insignem illam et propriam percipiendi notam. eoque
10 sapientem non adsentiri, quia possit eiusdem modi
existere falsum aliquod cuius modi hoc verum. Neque
nos contra sensus aliter dicimus ac Stoici, qui multa
falsa esse dicunt longeque aliter se habere ac sensibus
videantur. hoc autem si ita sit, ut unum modo sensibus 32
15 falsum videatur, praesto est qui neget rem ullam per-
cipi posse sensibus. ita nobis tacentibus ex uno Epicuri
capite altero vestro perceptio et comprehensio tollitur.
quod est caput Epicuri? 'si ullum sensus visum falsum
est, nihil potest percipi.' quod vestrum? 'sunt falsa
20 sensus visa.' quid sequitur? ut taceam, conclusio ipsa
loquitur: 'nihil posse percipi'. 'Non concedo' inquit
'Epicuro'. Certa igitur cum illo, qui a te totus diversus
est, noli mecum, qui hoc quidem certe, falsi esse ali-
quid in sensibus, tibi adsentior. Quamquam nihil mihi 102
25 tam mirum videtur quam ista dici, ab Antiocho quidem
maxime, cui erant ea quae paulo ante dixi notissima.
licet enim haec quivis arbitrato suo reprehendat quod
negemus rem ullam percipi posse, certe levior repre-
hensio est, quod tamen dicimus esse quaedam proba-
30 bilia. non videtur hoc satis esse vobis. ne sit; illa
certe debemus effugere, quae a te vel maxime agitata

5—6 non ... saxo aut cultus e robore dolatus Non. p. 99 ac. iv
(dolatum)

AVB] 3 concreta Man. congregata AV²B -tam V¹ 4 sit
V² sic AV¹B 6 e robore Craf. ex Non. (cf. Odyss. 19, 163)
ebore AVB 15 percipio A¹B¹ 19 potest om. A¹V
26 erunt A¹V¹B¹

sunt: 'nihil igitur cernis, nihil audis, nihil tibi est perspicuum'. Explicavi paulo ante Clitomacho auctore quo modo ista Carneades diceret; accipe quem ad modum eadem dicantur a Clitomacho in eo libro quem ad C. Lucilium scripsit poetam, cum scripsisset isdem 5 de rebus ad L. Censorinum eum qui consul cum M. Manilio fuit. scripsit igitur his fere verbis (sunt enim mihi nota propterea quod earum ipsarum rerum de quibus agimus prima institutio et quasi disciplina illo 103 libro continetur) — sed scriptum est ita:¹ Academicis 10 placere esse rerum eius modi dissimilitudines ut aliae probabiles videantur aliae contra. id autem non esse satis cur alia posse percipi dicas alia non posse, propterea quod multa falsa probabilia sint, nihil autem falsi perceptum et cognitum possit esse. itaque ait 15 vehementer errare eos qui dicant ab Academia sensus eripi, a quibus numquam dictum sit aut colorem aut saporem aut sonum nullum esse, illud sit disputatum, non inesse in iis propriam quae nusquam alibi esset 104 veri et certi notam. quae cum exposuisset, adiungit 20 dupliciter dici adsensus sustinere sapientem, uno modo cum hoc intellegatur, omnino eum rei nulli adsentiri, altero cum se a respondendo ut aut adprobet quid aut inprobet sustineat, ut neque neget aliquid neque aiat. id cum ita sit, alterum placere ut numquam adsentiatur, alterum tenere ut sequens probabilitatem, ubi- 25 cumque haec aut occurrat aut deficiat, aut 'etiam' aut 'non' respondere possit. †nec ut¹ placeat eum qui de omnibus rebus contineat se ab adsentiendo moveri tamen et agere aliquid, reliquit eius modi visa quibus 30 ad actionem excitemur, item ea quae interrogati in

AVB] 1 cernes A¹V¹ -nas B¹ 2 cf. p. 75, 25ss. 6 m. VB² men vel man B¹ 11 similitudines Ven.² diss. <et sim.> Pl. 24 ait A²B[A¹]

A(N)B] 28 possit NF² -set AB nam cum Lbm. et cum Dav. sed cum Ha. hoc cum Pl. 30 relinqu Dav. an relinquit? 31 interroganti Ven.

utramque partem respondere possimus sequentes tantum modo quod ita visum sit, dum sine adsensu; neque tamen omnia eius modi visa adprobari sed ea quae nulla re inpedirentur. Haec si vobis non pro- 105 bamus, sint falsa sane, invidiosa certe non sunt. non enim lucem eripimus sed ea quae vos percipi comprehendique eadem nos, si modo probabilia sint, videri dicimus.

Sic igitur inducto et constituto probabili, et eo qui- 33 dem expedito soluto libero nulla re implicato, vides profecto Luculle iacere iam illud tuum perspicuitatis patrocini-um. isdem enim hic sapiens de quo loquor oculis quibus iste vester caelum terram mare intuebitur, isdem sensibus reliqua quae sub quemque sensum 15 cadunt sentiet. mare illud, quod nunc favonio nascente purpureum videtur, idem huic nostro videbitur, nec tamen adsentietur, quia nobismet ipsis modo caeruleum videbatur mane ravum, quodque nunc qua a sole conlucet albescit et vibrat dissimileque est proximo 20 ei continenti, ut etiam si possis rationem reddere cur id eveniat tamen non possis id verum esse quod videbatur oculis defendere. 'Unde memoria, si nihil per- 106 cipimus?' sic enim quaerebas. quid meminisse visa nisi comprehensa non possumus? quid Polyaenus, qui 25 magnus mathematicus fuisse dicitur, is postea quam Epicuro adsentiens totam geometriam falsam esse credidit, num illa etiam quae sciebat oblitus est? atqui falsum quod est id percipi non potest, ut vobismet ipsis placet. si igitur memoria perceptarum compren- 30 sarumque rerum est, omnia quae quisque meminit

17—19 quia n. i. tum caeruleum tum ravum videtur ac. iv quodque nunc a sole conlucet Non. p. 164 (ravum)

A(N)B] 3 approbat dett. Man. -bavit Ha. 6 cf. p. 42, 10 9 inducto et constituto probabili Ald. -ta bis et -lia AN²B (om. N¹) 15 sentient A¹B¹ 20 ei] et Lb. 23 cf. p. 38, 12 quid A¹NB¹ quod B² quasi A³ 24 polienus N -nius AB² polsaemus B¹

habet ea comprehensa atque percepta; falsi autem con-
prendi nihil potest; et omnia meminit Seiron Epicuri
dogmata; vera igitur illa sunt nunc omnia. hoc per
me licet; sed tibi aut concedendum est ita esse, quod
minime vis, aut memoriam mihi remittas oportet et fa-
teare esse ei locum etiam si comprehensio perceptio-
107 que nulla sit. ¹ 'Quid fiet artibus?' Quibus? iisne quae
ipsae fatentur coniectura se plus uti quam scientia,
an iis quae tantum id quod videtur secuntur nec
habent istam artem vestram qua vera et falsa di-
10 iudicent?

Sed illa sunt lumina duo quae maxime causam
istam continent. Primum enim negatis fieri posse ut
quisquam nulli rei adsentiatur. at id quidem perspi-
cum est, cum Panaetius, princeps prope meo quidem
15 iudicio Stoicorum, ea de re dubitare se dicat quam
omnes praeter eum Stoici certissimam putant, vera
esse <responsa> haruspicum auspicia oracula somnia
vaticinationes, seque ab adsensu sustineat — quod
is potest facere vel de iis rebus quas illi a quibus
20 ipse didicit certas habuerint, cur id sapiens de reli-
quis rebus facere non possit? an est aliquid quod
positum vel improbare vel adprobare possit, dubitare
non possit? an tu in soritis poteris hoc cum voles,
ille in reliquis rebus non poterit eodem modo insi-
25 tere, praesertim cum possit sine adsensione ipsam veri
108 similitudinem non inpeditam sequi. Alterum est
quod negatis actionem ullius rei posse in eo esse
qui nullam rem adsensu suo conprobet. Primum enim

A(N)B] 2 meminit . . . omnia (3) om. A¹ seiron A²NB
(om. A¹) Siron Mue. 5 fateare Dav. facere A¹N (esse om. N)
-rem B¹ facile A²B² 7 cf. p. 38, 16 ss. quibus om. A²B
his ne quae N iis neque B iis quae A²[A¹] 9 an his N
audis A¹ aut iis A² 10 habet A¹B¹ (om. N) 16 quam
A²B² quem A¹B¹ quod N 17 certissimum A¹NB¹ 18 add.
Pl. (post har. Ern.) 20 vel Goer. ut A¹NB¹ del. A²B²
23 posito A²B¹ (om. post quo N) dubitare Dav. -ri ANB
28 negantis A¹B¹

videri oportet, in quo sit etiam adsensus (dicunt enim
Stoici sensus ipsos adsensus esse, quos quoniam ad-
petitio consequatur actionem sequi) — tolli autem
omnia si visa tollantur. hac de re in utramque partem 34
5 et dicta sunt et scripta multa [†]vide superiore[†], sed
brevi res potest tota confici. ego enim etsi maximam
actionem puto repugnare visis obistere opinionibus
adsensus lubricos sustinere, credoque Clitomacho ita
scribenti, Herculi quendam laborem exanclatum a Car-
10 neade, quod ut feram et inmanem beluam sic ex
animis nostris adsensionem id est opinionationem et te-
meritatem extraxisset, tamen, ut ea pars defensionis
relinquatur, quid impedit actionem eius qui proba-
bilia sequitur nulla re inpediente? 'Hoc' inquit 'ipsum 109
15 inpediet, quod statuet ne id quidem quod probet posse
percipi'. Iam istuc te quoque impedit in navigando
et in conserendo, in uxore ducenda in liberis pro-
creandis, plurimumque in rebus, in quibus nihil sequere
praeter probabile. Et tamen illud usitatum et saepe
20 repudiatum refers, non ut Antipater, sed ut ais pres-
sius; nam Antipatrum repensum quod diceret con-
sentaneum esse ei qui adfirmaret nihil posse con-
prendi id ipsum saltem dicere posse comprehendere. quod
ipsi Antiocho pingue videbatur et sibi ipsum con-
25 trarium; non enim potest convenienter dici nihil con-
prendi posse, <si quicquam comprehendere posse> dicatur.
illo modo potius putat arguendum fuisse Carneadem,
cum sapientis nullum decretum esse possit nisi con-
prehensum perceptum cognitum, ut hoc ipsum decre-

8—9 credoque . . . scribenti ut H. . . exanclatum Non. p. 107 AC. IV
(exanclare) 23—25 quod ipse . . . videtur . . . contrarium
Non. p. 163 (pingue)

A(N)B] 1 oportere Bai. sit] est Rejd 5 sint A¹ superiora
A²NB²; vide sup. del. Dav.; multa, <et oratione quidem multo
ut> vides uberiore Pl. 17 et del. Ald. 21 cf. p. 41, 16
responsum N[A¹] 24 ipsum del. B² ip A² del. A²; cf. Non.
26 add. N 28 posset Ha.

tum qui sapientis esse <diceret>, nihil posse percipi, fateretur esse perceptum. proinde quasi sapiens nullum aliud decretum habeat et sine decretis vitam agere
 110 possit. sed ut illa habet probabilia non percepta, sic hoc ipsum nihil posse percipi. nam si in hoc haberet cognitionis notam, eadem uteretur in ceteris; quam quoniam non habet, utitur probabilibus. itaque non metuit ne confundere omnia videatur et incerta reddere. non enim quem ad modum si quaesitum ex eo sit stellarum numerus par an impar sit, item si de officio multisque aliis de rebus, in quibus versatus exercitatus <que sit>, nescire se dicat. in incertis enim nihil est probabile; in quibus autem est, in iis non deerit sapienti nec quid faciat nec quid respondeat.

111 Ne illam quidem praetermisisti Luculle reprehensionem Antiochi (nec mirum, in primis enim est nobilis), qua solebat dicere Antiochus Philonem maxime perturbatum. cum enim sumeretur unum esse quaedam falsa visa, alterum nihil ea differre a veris, non attendere superius illud ea re esse concessum quod videretur esse quaedam in visis differentia, eam tolli altero quo neget visa a falsis vera differre — nihil tam repugnare. id ita esset, si nos verum omnino tolleremus. non facimus; nam tam vera quam falsa cernimus. sed probandi species est, percipiendi signum nullum
 25 habemus.

35 Ac mihi videor nimis etiam nunc agere ieiune. cum
 112 sit enim campus in quo exultare possit oratio, cur eam tantas in angustias et Stoicorum dumeta compellimus? Si enim mihi cum Peripatetico res esset, 30 qui id percipi posse diceret quod inpressum esset

A(N)B] 1 *add. Pl.* 4 ille A non om. B 12 *add. N* 14 *quod utrobique Lb.* 15 *cf. p. 49, 2 ss.* 16 mirum A³ uirum A¹FNB 18 sumeretur unum bis A¹B¹ 20 ea re N aere B¹[A¹] a se A²B² ea re a se Rom. 21 altero N aliter A alter B 22 negetur Pl. 25 percipie (*an -iem*) disignum B¹[A¹] percipi. et id signum N 29 dum ecta B¹ dumetae *an -ta* A²[A¹] 31 qui id A²B² quid A¹ quia N qui B¹

e vero, neque adhaerere illam magnam accessionem 'quo modo inprimi non posset a falso', cum simplici homine simpliciter agerem nec magno opere contenderem atque etiam si, cum ego nihil dicerem posse
 5 comprehendere, diceret ille sapientem interdum opinari, non repugnarem, praesertim ne Carneade quidem huic loco valde repugnante. Nunc quid facere possum? quaero enim quid sit quod comprehendere possit. respondet
 10 mihi non Aristoteles aut Theophrastus, ne Xenocrates quidem aut Polemo, sed hi minores, tale verum quale falsum esse non possit. nihil eius modi invenio: itaque incognito nimirum adsentiar id est opinabor. hoc mihi et Peripatetici et vetus Academia concedit, vos negatis, Antiochus in primis. qui me valde movet,
 15 vel quod amavi hominem sicut ille me, vel quod ita iudico, politissimum et acutissimum omnium nostrae memoriae philosophorum. A quo primum quaero, quo tandem modo sit eius Academiae cuius esse se profiteatur. ut omittam alia, haec duo de quibus agitur
 20 quis umquam dixit aut veteris Academiae aut Peripateticorum, vel id solum percipi posse quod esset verum tale quale falsum esse non posset, vel sapientem nihil opinari: certo nemo. horum neutrum ante Zenonem magno opere defensum est; ego tamen
 25 utrumque verum puto, nec dico temporis causa, sed ita plane probo.

Illud ferre non possum: tu cum me incognito adsentiri vetes idque turpissimum esse dicas et plenissimum temeritatis, tantum tibi adroges ut exponas disciplinam sapientiae, naturam rerum omnium evolvas, mores fingas, fines bonorum malorumque constituas, officia describas, quam vitam ingrediar definias, idem-
 36 114

A(N)B] 1 e A²NB[A¹] a M adhiberet Ven.² adderet Ha. 6 carneadem A¹B¹ 9 ne *Ald.* nec ANB 10 hi *Pl.* mihi A¹NB *del.* A³ minores A² -rem NB minor est A¹ 12 incognito A² -tio A¹NB nimirum *Lb.* nem- A¹NB nec m- A³ 24 est A²NB om. A¹ 32 describas *Mue.*

que etiam disputandi et intellegendi iudicium dicas te et artificia traditurum — perficies ut ego ista innumerabilia conplectens nusquam labar nihil opiner? quae tandem ea est disciplina ad quam me deducas si ab hac abstraxeris? vereor ne subadroganter facias 5 si dixeris tuam; atqui ita dicas necesse est. Neque 115 vero tu solus, sed ad suam quisque rapiet. age restitero Peripateticis, qui sibi cum oratoribus cognitionem esse, qui claros viros a se instructos dicant rem publicam saepe rexisse, sustinuero Epicureos, tot meos 10 familiares, tam bonos tam inter se amantes viros: Diodoto quid faciam Stoico, quem a puero audivi, qui mecum vivit tot annos, qui habitat apud me, quem et admiror et diligo, qui ista Antiochea contemnit. 'Nostra' inquit 'sola vera sunt'. Certe sola, si vera; 15 plura enim vera discrepantia esse non possunt. utrum igitur nos inpudentes, qui labi nolumus, an illi adrogantes qui sibi persuaserint scire se solos omnia? 'Non me quidem' inquit 'sed sapientem dico scire.' Optime: nempe ista scire quae sunt in tua disciplina. 20 hoc primum quale est, a non sapiente explicari sapientiam? Sed discedamus a nobismet ipsis, de sapiente loquamur, de quo ut saepe iam dixi omnis haec quaestio est.

116 In tres igitur partes et a plerisque et a vobismet 25 ipsis distributa sapientia est. Primum ergo si placet quae de natura rerum sint quaesita videamus — vel, ut illud ante: estne quisquam tanto inflatus errore ut sibi se illa scire persuaserit? non quaero rationes eas quae ex coniectura pendent, quae disputationibus 30 huc et illuc trahuntur, nullam adhibent persuadendi necessitatem; geometrae provideant, qui se profiterentur non persuadere sed cogere, et qui omnia vobis quae describunt probant. non quaero ex his illa initia

A(N)B] 6 atqui NB² adq. B¹ atque A 17 uolumus A¹B¹ nolimus dett. Ha. 21 est A²B om. N[A¹] 23 cf. p. (54, 24.) 59, 4. 79, 12 omnes A¹B¹ 33 qui NB quia A

mathematicorum, quibus non concessis digitum progredi non possunt, punctum esse quod magnitudinem nullam habeat, extremitatem et quasi libramentum in quo nulla omnino crassitudo sit, liniamentum <longitudinem> sine ulla latitudine ** carentem. haec cum 5 vera esse concessero, si adigam ius iurandum sapientem, nec prius quam Archimedes eo inspectante rationes omnes descripserit eas quibus efficitur multis partibus solem maiorem esse quam terram, iuraturum 10 putas? si fecerit, solem ipsum, quem deum censet esse, contempserit. Quod si geometricis rationibus non est crediturus, quae vim adferunt in docendo vos 117 ipsi ut dicitis, ne ille longe aberit ut argumentis credat philosophorum — aut si est crediturus, quorum potissimum? omnia enim physicorum licet explicare, sed 15 longum est; quaero tamen quem sequatur. finge aliquem nunc fieri sapientem, nondum esse; quam potissimum sententiam [melius] eliget <et> disciplinam? etsi quamcumque eliget insipiens eliget; sed sit ingenio divino: quem unum e physicis potissimum probabit? nec plus uno poterit. Non persequor quaestiones infinitas; tantum de principiis rerum e quibus omnia constant videamus quem probet; est enim inter 20 magnos homines summa dissensio. Princeps Thales 37 unus e septem, cui sex reliquos concessisse primas 118 ferunt, ex aqua dixit constare omnia. at hoc Anaximandro populari et sodali suo non persuasit; is enim infinitatem naturae dixit esse e qua omnia gignerentur

24—p. 86, 17 cf. Aug. c. Iul. 5, 15, 75 (ex Iul.) 26—28 ad AC. IV hoc A. popularis ... his e. inf. Non. p. 122 (infinitatem)

A(N)B] 1 non concessis dett. Rom. Ven. non cecis FB[A¹] conc. A²N 4 liniamentum A¹NB -ta A² -to B² add. Urs. sed om. sine ulla 5 <atque omni altitudine> Pl. 6 adigam ius Man. adiciamus AB 17 quam] qua A²B² 18 sententia A²B del. Dav. add. Crat. <aut> N 20 probabimus AB² -bitis N 25 concessisse Io. Scala et Man. consensisse AB primas A¹NB¹ -mos A²B²

tur. post eius auditor Anaximenes infinitum aera, sed ea quae ex eo orerentur definita; gigni autem terram aquam ignem, tum ex iis omnia. Anaxagoras materiam infinitam, sed ex ea particulas similes inter se minutas, eas primum confusas postea in ordinem 5 adductas mente divina. Xenophanes paulo etiam antiquior unum esse omnia, neque id esse mutabile, et id esse deum neque natum umquam et sempiternum, conglobata figura. Parmenides ignem qui moveat, terram quae ab eo formetur. Leucippus plenum et inane. 10 Democritus huic in hoc similis, uberior in ceteris. Empedocles haec pervulgata et nota quattuor. Heraclitus ignem. Melissus hoc quod esset infinitum et immutabile et fuisse semper et fore. Plato ex materia in se omnia recipiente mundum factum esse 15 censet a deo sempiternum. Pythagorei e numeris et mathematicorum initiis proficisci volunt omnia. Ex his eliget vester sapiens unum aliquem credo quem sequatur, ceteri tot viri et tanti repudiati ab eo 119 demnatique discedent. quamcumque vero sententiam 20 probaverit eam sic animo comprehensam habebit ut ea quae sensibus, nec magis adprobabit nunc lucere quam, quoniam Stoicus est, hunc mundum esse sapientem, habere mentem quae et se et ipsum fabricata sit et omnia moderetur moveat regat; erit ei persuasum 25 etiam solem lunam stellas omnes terram mare deos esse, quod quaedam animalis intellegentia per omnia ea permanet et transeat; fore tamen aliquando ut omnis hic mundus ardore deflagret. sint ista vera (vides 38 enim iam me fateri aliquid esse veri), comprehendi ea 30 tamen et percipi nego. cum enim tuus iste Stoicus

A(N)B] 2 orientur A²NB²[B¹] 5 se <et> dett. Lb.
 primo Mue. 6 <a> mente Lb. 8 umquam dett. Ald. unquam quicquam N usquam AB 12 empedocles F² imp- AB
 13 hoc] omne Pl. 14 Plato Tim. 51 A 16 e A¹ ex N
 om. A²B 18 eleget A¹B 22 nunc Asc. num AB 24 et¹
 om. B 28 permanet A¹NB¹ -meet A²B²

sapiens syllabatim tibi ista dixerit, veniet flumen orationis aureum fundens Aristoteles qui illum desipere dicat; neque enim ortum esse umquam mundum, quod nulla fuerit novo consilio inito tam praeclari operis 5 inceptio, et ita esse eum undique aptum ut nulla vis tantos queat motus mutationemque moliri, nulla senectus diuturnitate temporum existere ut hic ornatus umquam dilapsus occidat. tibi hoc repudiare, illud autem superius sicut caput et famam tuam defendere 10 necesse erit: mihi ne ut dubitem quidem relinquatur? ut omittam levitatem temere adsentientium, quanti 120 libertas ipsa aestimanda est non mihi necesse esse quod tibi est. <quaero enim> cur deus, omnia nostra causa cum faceret (sic enim vultis), tantam vim natri- 15 cum viperarumque fecerit, cur mortifera tam multa <ac> pernicioso terra marique disperserit. negatis haec tam polite tamque subtiliter effici potuisse sine divina aliqua sollertia; cuius quidem vos maiestatem deducitis usque ad apium formicarumque perfectionem, ut 20 etiam inter deos Myrmecides aliquis minorum opusculorum fabricator fuisse videatur. Negas sine deo 121 posse quicquam: ecce tibi e transverso Lampsacenus Strato, qui det isti deo inmunitatem — magni quidem muneris; sed cum sacerdotes deorum vacationem ha- 25 beant, quanto est aequius habere ipsos deos —: negat

1 *Amm.* 27, 4, 8 Aristotelen ut Tullius ait fundentem aureum *ac. iv*
 flumen 13-16 cur ... faceret (sic e. v. om.) ... fecerit,
 cur tam multa pestifera t. m. disperserit *Lact. inst.* 7, 4, 11,
cf. ira 13, 9 (multa contraria et inimica <et> pestifera)
 14-15 sic ... fecerit *Non. p.* 65 (natrices)

A(N)B] 1 *cf. Plut. Cic.* 24, 5 2 *Aristot. de philosophia*
 (fr. 22 R.) 4 inito *Vict.* -tio AB 5 aptum *Rom.* apertum
 AB 6 moleri A¹B¹ 9 apud A^p -t B¹ capud N famam
 N flammam A¹B (e flamma tuum A²) 10 <cum> mihi dett.
Goer. quidem dett. *Ven.* quid AB relinquetur *Man.* 13 add.
Pl. <quaero> *Reid* <respondere> *Ha.* <dicere> *Mue.* 14 natri-
 tricium *Ven.*² (*cf. Non.*) ma- AB 16 add. *Reid* 20 aliquis
 A²N -qui A¹ -quid FB

opera deorum se uti ad fabricandum mundum, quae-
cumque sint docet omnia effecta esse natura, nec ut
ille qui asperis et levibus et hamatis uncinatisque cor-
poribus concreta haec esse dicat interiecto inani: som-
nia censet haec esse Democriti non docentis sed optan- 5
tis, ipse autem singulas mundi partes persequens quid-
quid aut sit aut fiat naturalibus fieri aut factum esse
docet ponderibus et motibus. ne ille et deum opere
magno liberat et me timore. quis enim potest, cum
existimet curari se a deo, non et dies et noctes divi- 10
num numen horrere et si quid adversi acciderit, quod
cui non accidit, extimescere ne id iure evenerit? nec
Stratoni tamen adsentire nec vero tibi; modo hoc modo
122 39 illud probabilius videtur. Latent ista omnia Luculle
123 122 crassis occultata et circumfusa tenebris, ut nulla acies 15
humani ingenii tanta sit, quae penetrare in caelum,
terram intrare possit. Corpora nostra non novimus,
qui sint situs partium, quam vim quaeque pars habeat
ignoramus; itaque medici ipsi, quorum intererat ea
nosse, aperuerunt ut viderentur, nec eo tamen aiunt 20
empirici notiora esse illa, quia possit fieri ut pate-
facta et detecta mutantur. sed ecquid nos eodem modo
rerum naturas persecare aperire dividere possumus,
ut videamus terra penitusne defixa sit et quasi radi-
cibus suis haerere an media pendeat. Habitari ait 25
Xenophanes in luna, eamque esse terram multarum
urbium et montium: portenta videntur; sed tamen nec
ille qui dixit iurare posset ita se rem habere, neque

AC. IV 2—4 nec ut... unc. corpusculis... dicat *Non. p. 189* (un-
cinatum). cf. *p. 3, 10* 14—15 latent i. o. Varro magnis
(magis *codd.*) obscurata et c. tenebris *Mart. Cap. 5, 517*
26 cf. *Lact. inst. 3, 23, 12*

A(N)B] 3 qui <ex> *Reid* 11 nomen B¹ 12 non acci-
derit A¹ non accedit B¹ 15 crassis... tenebris *poetae?*
22 detecta *detf. Rom.* detecta AB ecquid *Ven.* haec quid AB
24 sit A²N sint A¹B 26 immo *Anaxagoras*

ego non <ita. Vos> [enim] etiam dicitis esse e re-
gione nobis, e contraria parte terrae qui adversis vesti-
giis stent contra nostra vestigia, quos ἀντίποδας voca-
tis: cur mihi magis suscensetis qui ista non aspernor
5 quam is qui cum audiunt desipere vos arbitrantur?
Hicetas Syracosius, ut ait Theophrastus, caelum solem
lunam stellam supra denique omnia stare censet, ne-
que praeter terram rem ullam in mundo moveri; quae
cum circum axem se summa celeritate convertat et
10 torqueat, eadem effici omnia quasi stante terra caelum
moveretur. atque hoc etiam Platonem in Timaeo di-
cere quidam arbitrantur, sed paulo obscurius. Quid
tu Epicure, loquere: putas solem esse tantulum?
'Egone? nobis quidem ** tantum'. Et vos ab illo in-
15 ridemini et ipsi illum vicissim eluditis. liber igitur
a tali inrisione Socrates, liber Aristo Chius qui nihil
istorum sciri putat posse. Sed redeo ad animum et 124
corpus. satisne tandem ea nota sunt nobis, quae ner-
vorum natura sit quae venarum? tenemusne quid sit
20 animus ubi sit, denique sitne an ut Dicaearcho visum
est ne sit quidem ullus; si est, trisne partes habeat
ut Platoni placuit, rationis irae cupiditatis, an sim-
plex unusque sit; si simplex, utrum sit ignis an anima
an sanguis an ut Xenocrates numerus nullo corpore,
25 quod intellegi quale sit vix potest; et quidquid est,

p. 88, 28—3 nec ego non ita. vos etiam... nobis in c. ... AC. IV
stent ad contra vestigia *Non. p. 102* (e regione). cf. *Lact. inst.*
3, 24, 1 epit. 34, 2 Aug. civ. 16, 9 (a contraria parte terrae) *Isid.*
orig. 9, 2, 133 Serv. georg. 1, 235

A(N)B] 1 add. *Dav. ex Non. del. Dav. cf. Non. an au-*
tent? 2 e] in *Ha. cum Non.* 5 eis *detf. Rom. Ven. eos*
ANB² uis B¹ 6 theophrastum A¹B¹ 8 quae F²N qua
AB 10 <vel (t̄)> eadem B¹ 11 Plato *Tim. 40 B*
14 nobis *Faber uobis AB uos N* ne bis *Lb.* <tantulum, reapse
vel paulo maiorem quam videtur aut minorem vel> *Pl. cf. Epic.*
ad Pythoclem Diog. L. 10, 91 20 an *Lb.* aut AB *dicaearcho*
A²NB² dicet archo B¹ diceet - A¹ 22 *Plat. r. p. 4, 436 A ss.*
24 numerus *Bentl. mens AB merus* <numerus> *Pl.*

mortale sit an aeternum, nam utramque in partem multa dicuntur. horum aliquid vestro sapienti certum videtur, nostro ne quid maxime quidem probabile sit occurrit; ita sunt in plerisque contrariarum rationum paria momenta. Sin agis verecundius et me accusas non quod tuis rationibus non adsentiar sed quod nullis, vincam animum cuique adsentiar deligam — quem potissimum, quem? Democritum; semper enim ut scitis studiosus nobilitatis fui. urgebor iam omnium vestrum conuicio: 'tunc aut inane quicquam putes esse, cum ita completa et conferta sint omnia, <ut> et quod movebitur <corpus> ** corporum cedat et qua quidque cesserit aliud ilico subsequatur, aut atomos ulla, e quibus quidquid efficiatur illarum sit dissimillimum, aut sine aliqua mente rem ullam effici posse praeclaram; et, cum in uno mundo ornatus hic tam sit mirabilis, innumerabilis supra infra dextra sinistra ante post alios dissimiles alios eiusdem modi mundos esse; et ut nos nunc simus ad Baulos Puteolosque videamus sic innumerabiles paribus in locis esse isdem nominibus honoribus rebus gestis ingeniis formis aetatibus isdem de rebus disputantes; et, si nunc aut si etiam dormientes aliquid animo videre videamur, imagines extrinsecus in animos nostros per corpus intrinsecus. tu vero ista ne asciveris neve fueris commenticiis rebus adsensus; nihil sentire est melius quam tam prava sentire.' Non ergo id agitur ut aliquid adsensu meo comprobem, <sed ut eadem> quae tu

ac. iv 19 et ut nos nunc sedemus ad Lucrinum pisciculosque exultantes videamus *Non. p. 65* (exultare; libro III adscriptum)

A(N)B] 1 utramque in partem *dett. HStephanus in Sexti hypotyp. 1, 8* utraque in parte AB 4 exinplerisque B¹ imp- A¹ 8 quem<nam>? *Reid* 10 putas B 11 ut et *dett. Rom.* et AB ut F²N 12 *add. Lb.* <ei aliquid e numero vicinorum> *Pl.* quodque *Lb.* 20 eiusdem A¹NB¹ 28 *add. Pl.* <sed> q. tu, <quod> *Kay.* quae tu, vide *Mdv.*

vide ne inpudenter etiam postules non solum adroganter, praesertim cum ista tua mihi ne probabilia quidem videantur. nec enim divinationem quam probatis ullam esse arbitror, fatumque illud esse quod omnia contineri dicitis contemno; ne exaedificatum quidem hunc mundum divino consilio existimo. Atque haud scio an ita sit; sed cur rapior in invidiam? licetne per vos nescire quod nescio, an Stoicis ipsis inter se disceptare, cum is non licebit? Zenoni et reliquis fere Stoicis aether videtur summus deus, mente praeditus qua omnia regantur; Cleanthes, qui quasi maiorum est gentium Stoicus, Zenonis auditor, solem dominari et rerum potiri putat: ita cogimur disensione sapientium dominum nostrum ignorare, quippe qui nesciamus soli an aetheri serviamus. Solis autem magnitudinem (ipse enim hic radiatus me intueri videtur admonens ut crebro faciam mentionem sui) — vos ergo huius magnitudinem quasi decempeda permensi refertis; ego me, quasi malis architectis, mensurae vestrae nego credere: dubium est uter nostrum sit, leviter ut dicam, verecundior? Nec tamen istas quaestiones physicorum exterminandas puto. est enim animorum ingeniorumque naturale quoddam quasi pabulum consideratio contemplatioque naturae: erigimur, altiores fieri videmur, humana despiciamus cogitantesque supra atque caelestia haec nostra ut exigua et minima contemnimus. indagatio ipsa rerum cum maximarum tum etiam occultissimarum habet oblectationem; si vero aliquid occurrit quod veri simile vi-

A(N)B] 4 esse *del. Chr.* 6 <deum dicitis corporeum;> atque *vel aliquid simile Reitz.* 9 <nobis> non *Reid* 18—20 decempeda hinc (hic A hinc enī sic N) me q. m. a. m. u. n. hoc (hoc om. A¹) permensi r. (fertis A^p) ergo credere ANB. *constituit haec sicut supra scripta sunt Ha. ducibus Man. Mdv. Herm.* 19 mali architecti *Dav.* <in> malis architectis *Pl.* 21 inverecondior *CMorgenstern de litt. humanioribus (1800) 53 n.* 25 altiores *dett. Dav.* latiores AB el- N dispicimus B¹ [A¹ sed disp et mus certa] 29 occurrit N-ret AB

deatur, humanissima completer animus voluptate.
128 quaeret igitur haec et vester sapiens et hic noster, sed
vester ut adsentiatur credat adfirmet, noster ut vereatur
temere opinari praeclareque agi secum putet si in
eius modi rebus veri simile quod sit invenerit. 5

Veniamus nunc ad bonorum malorumque notionem;
et paulum ante dicendum est. Non mihi videntur
considerare cum physici ista valde adfirmant earum
etiam rerum auctoritatem si quae inlustriores videantur
amittere. non enim magis adsentiuntur nec ad-
10 probant lucere nunc quam cum cornix cecinerit tum
aliquid eam aut iubere aut vetare, nec magis adfirmabunt
signum illud si erunt mensi sex pedum esse,
quam solem, quem metiri non possunt, plus quam
duodeviginti partibus maiorem esse quam terram. ex 15
quo illa conclusio nascitur: 'si sol quantus sit percipi
non potest, qui ceteras res eodem modo <quo>
magnitudinem solis adprobat is eas res non percipit;
magnitudo autem solis percipi non potest; qui igitur
id adprobat quasi percipiat, nullam rem percipit'. re-
20 spondebunt posse percipi quantus sol sit: non repugnabo,
dum modo eodem pacto cetera percipi comprehendique dicant.
nec enim possunt dicere aliud alio magis minusve
comprehendi, quoniam omnium re-
42 rum una est definitio comprehendendi. Sed quod 25
129 coeperam: quid habemus in rebus bonis et malis explorati?
nempe fines constituendi sunt ad quos et bonorum et malorum
summa referatur. qua de re est igitur inter summos viros
maior dissensio? Et omitto illa quae relicta iam videntur,
Erillum qui in cognitione et scientia summum bonum ponit; qui cum

A(N)B] 1 humanissima A¹NB inman- A³ 7 sed Ald.
8 <se> cum Lb. physica Ald. istam A¹B¹ 9 se Dav.
10 assentientur neque approbabunt Ern. 11 nunc quam Ald.
nusquam AB 14 mentiri A¹NB¹ 15 cf. p. 67, 6 17 add.
A³F² 20 respondebunt Pl. -runt A¹NB¹ -rint A²B²
26 explorati A²N exploti A¹B

Zenonis auditor esset vides quantum ab eo dissenserit
et quam non multum a Platone. Megaricorum fuit
nobilis disciplina, cuius ut scriptum video princeps
Xenophanes quem modo nominavi, deinde eum secuti
5 Parmenides et Zeno (** itaque ab is Eleatici philosophi
nominabantur), post Euclides Socratis discipulus Me-
gareus, a quo idem illi Megarici dicti, qui id bonum
solum esse dicebant quod esset unum et simile
et idem semper; hi quoque multa a Platone. a Mene-
10 demo autem, quod is Eretria fuit, Eretriaci appellati,
quorum omne bonum in mente positum et mentis acie
qua verum cerneretur, Erilli similia, sed opinor explicata
uberius et ornatus. Hos si contemnimus et iam 130
abiectionis putamus, illos certe minus despiciere debemus:
15 Aristonem, qui cum Zenonis fuisset auditor re probavit
ea quae ille verbis, nihil esse bonum nisi virtutem
nec malum nisi quod virtuti esset contrarium; in
mediis ea momenta quae Zeno voluit nulla esse censuit.
huic summum bonum est in is rebus neutram
20 in partem moveri, quae ἀδιαφορία ab ipso dicitur.
Pyrrho autem ea ne sentire quidem sapientem, quae
ἀπάθεια nominatur. Has igitur tot sententias ut omit-
tamus, haec videamus, quae nunc diu multumque de-
fensa sunt. Alii voluptatem finem esse voluerunt, 131
25 quorum princeps Aristippus, qui Socratem audierat,
unde Cyrenaici, post Epicurus, cuius est disciplina nunc
[disciplina] notior nec tamen cum Cyrenaicis de ipsa

6—9 cf. Lact. inst. 3, 12, 9 Euclides qui fuit Megaricorum ac. 17
conditor disciplinae — id esse dixit summum bonum quod
simile sit et idem semper

A(N)B] 4 cf. p. 88, 26 5 <Eleatae ambo> Pl. Eleatici
Vict. var. lect. 10, 17 erettriaci AB 6 nominabantur A²NB
-nantur A¹ 11 et mentis F² ementis A²NB[A¹] 12 Herilli
Mdv. ulli AB 17 virtutis B 22 ἀπάθεια Asc.² apati
AB 23 haec nunc vid. quae Lb. nunc del. Ha. nunc <re-
manant et quae> Pl. 25 socraten AN 27 del. A²B²
(-nam B¹) om. N

voluptate consentiens. voluptatem autem et honestatem finis esse Callipho censuit, vacare omni molestia Hieronymus, hoc idem cum honestate Diodorus, ambo hi Peripatetici. honeste autem vivere fruentem rebus is quas primas homini natura conciliet et vetus Academia censuit, ut indicant scripta Polemonis quem Antiochus probat maxime, et Aristoteles eiusque amici huc proxime videntur accedere. introducebat etiam Carneades, non quo probaret sed ut opponeret Stoicis, summum bonum esse frui rebus is quas primas natura conciliavisset. honeste autem vivere, quod ducatur a conciliatione naturae, Zeno statuit finem esse bonorum, qui inventor et princeps Stoicorum fuit. iam illud perspicuum est, omnibus is finibus bonorum quos exposui malorum fines esse contrarios. Ad vos nunc refero quem sequar; modo ne quis illud tam ineruditum absurdumque respondeat 'quemlibet, modo aliquem': nihil potest dici inconsideratius. Cupio sequi Stoicos. licetne — omitto per Aristotelem, meo iudicio in philosophia prope singularem — per ipsum Antiochum, qui appellabatur Academicus, erat quidem si perpauca mutavisset germanissimus Stoicus. erit igitur res iam in discrimine; nam aut Stoicus constituatur sapiens aut veteris Academiae — utrumque non potest; est enim inter eos non de terminis sed de tota possessione contentio; nam omnis ratio vitae definitione summi boni continetur, de qua qui dissident de omni vitae ratione dissident; non potest igitur uterque esse sa-

AC. IV 20—22 cf. *Aug. civ. 19, 3 ex.*

A(N)B] 2 finem N callipho *Rom.* calippo AB uacari
 A¹B 4 uiuere A⁵ uidere A¹B 8 huc *dett. Urs.* nunc
 AB 9 opponeret A²N -pen- B² oppenere B¹ -pon- A¹
 11 honeste *dett. Dav.* -ta A¹B¹ -tum A²B² vivere *dett. Dav.*
 uidere NB¹ -etur AB² 14 est <in> AN 17 quemlibet
 B² -iubet B¹ -libet AN 23 constituetur *Lbm.* sapiens <ne-
 cesse est> *Mue.* 26 definitionis A¹ -nes B¹ 27 conto-
 inetur A¹ contion- B¹

piens, quoniam tanto opere dissentiunt, sed alter —: si Polemoneus, peccat Stoicus rei falsae adsentiens (vos quidem nihil esse dicitis a sapiente tam alienum[esse]); sin vera sunt Zenonis, eadem in veteres Academicos Peripateticosque dicenda. hic igitur neutri adsentiens ** si numquam, uter est prudentior? Quid cum ipse Antiochus dissentit quibusdam in rebus ab his quos amat Stoicis, nonne indicat non posse illa probanda esse sapienti? Placet Stoicis omnia peccata esse paria; at hoc Antiocho vehementissime displicet. liceat tandem mihi considerare utram sententiam sequar. 'Praecide' inquit, 'statue aliquando quidlibet.' Quid quae dicuntur quom et acuta mihi videntur in utramque partem et paria, nonne caveam ne scelus faciam? scelus enim dicebas esse Luculle dogma prodere; contineo igitur me, ne incognito adsentiar, quod mihi tecum est dogma commune. Ecce multo maior etiam dissensio. Zeno in una virtute positam beatam vitam putat. quid Antiochus? 'etiam' inquit 'beatam, sed non beatissimam'. deus ille qui nihil censuit deesse virtuti, homuncio hic qui multa putat praeter virtutem homini partim cara esse partim etiam necessaria. sed <et> ille vereor ne virtuti plus tribuat quam natura patiatur, praesertim Theophrasto multa diserte copioseque dicente, et hic metuo ne vix sibi constet, qui cum dicat esse quaedam et corporis et fortunae mala tamen eum qui in his omnibus sit beatum fore censeat si sapiens sit: distrahor, tum hoc mihi proba-

A(N)B] 1 alter N aliter AB 2 uos *cett. Ven.* nos N
 num AB² non B¹ nam vos *Dav.* 3 esse¹ *del. Vict.,² Asc.²*
 posse ... esse *Va.* 4 si non AN 5 neuter N 5, 6 adsen-
 tieris; <ego> si *Reitz.* adsentiens <turpitudinem effugies; ego>
 si *Pl.*; adsentiens, si numquam uter <sit sapiens adparebit,
 nonne utroque> est pr.? *Lb.* 8 indicat *dett. Ven.* 8, 9 pro-
 bante esse sapiente B¹; probata *Lb.* 13 quom *Pl. (duce*
Bentl.) quid AB quod *Ven.*² 15 cf. p. 40, 25 22 cara *Ald.*
 clara AB 23 *add. Pl.* 24 *Theophr. de beata vita (cf. fin.*
5, 85) 28 senseat A¹B¹

bilius tum illud videtur, et tamen nisi alterutrum sit virtutem iacere plane puto. Verum in his discrepant. 44
 quid illa in quibus consentiunt num pro veris probare 135
 possumus, sapientis animum numquam nec cupiditate moveri nec laetitia efferri? age haec probabilia sane 5
 sint; num etiam illa, numquam timere numquam dolere: sapiensne non timeat ne patria deleatur, non doleat si deleta sit? durum, sed Zenoni necessarium, cui praeter honestum nihil est in bonis, tibi vero Antioche minime, cui praeter honestatem multa bona, 10
 praeter turpitudinem multa mala videntur, quae et venientia metuat sapiens necesse est et venisse doleat. Sed quaero quando ista fuerint Academia veterē duntia, ut animum sapientis commoveri et conturbari negarent: mediocritates illi probabant et in omni 15
 permotione naturalem volebant esse quandam modum. legimus omnes Crantoris veteris Academici de luctu; est enim non magnus verum aureolus et ut Tuberoni Panaetius praecipit ad verbum ediscendus libellus. atque illi quidem etiam utiliter a natura dicebant per- 20
 motiones istas animis nostris datas, metum cavendi causa, misericordiam aegritudinemque clementiae; ipsam iracundiam fortitudinis quasi cotem esse dice- 136
 bant — recte secusne alias viderimus; atrocitas quidem ista tua quo modo in veterem Academiam in- 25
 ruperit nescio. Illa vero ferre non possum — non quo mihi displiceant, sunt enim Socratica pleraque mirabilia Stoicorum, quae *παράδοξα* nominantur; sed ubi Xenocrates, ubi Aristoteles ista tetigit (hos enim quasi eosdem esse vultis): illi umquam dicerent sapientes 30
 solos reges solos divites solos formosos; omnia quae ubique essent sapientis esse; neminem consulem prae-

A(N)B] 3 illa M^c illud AB 7 ne Dav. nec si AB
 8 doleant A¹B¹ si deleta sit V si del(a)etatis A¹B¹ si delet;
 satis B² satis A² 14 decreta F² dicta N dictata Ha.
 24 cf. Tusc. 4, 43 29 tetigit A²B² -tur B¹ te igitur A¹N
 hos M^c hoc AB

torem imperatorem, nescio an ne quinquevirum quidem quemquam nisi sapientem; postremo solum civem solum liberum, insipientes omnes peregrinos exules servos, furiosos denique; scripta Lycurgi Solonis, duodecim tabulas nostras non esse leges, ne urbis quidem aut civitatis nisi quae essent sapientium. haec tibi 137
 Luculle, si es adsensus Antiocho familiari tuo, tam sunt defendenda quam moenia, mihi autem bono modo tantum quantum videbitur. Legi apud Clitomachum, 45
 cum Carneades et Stoicus Diogenes ad senatum in Capitolio starent, A. Albinum, qui tum P. Scipione et M. Marcello cos. praetor esset, eum qui cum avo tuo Luculle consul fuit, doctum sane hominem ut indicat ipsius historia scripta Graece, iocantem dixisse Carneadi: 'ego tibi Carneade praetor esse non videor, quia sapiens non sum, nec haec urbs nec in ea civitas?'; tum ille: 'huic Stoico non videris'. Aristoteles aut Xenocrates, quos Antiochus sequi volebat, non dubitavisset quin et praetor ille esset et Roma urbs 20
 et eam civitas incoleret; sed ille noster est plane ut supra dixi Stoicus perpauca balbutiens. vos autem 138
 mihi verenti ne labar ad opinionem et aliquid adsciscam et conprobem incognitum, quod minime vultis, quid consilii datis? Testatur saepe Chrysippus 25
 tris solas esse sententias quae defendi possint de finibus bonorum; circumcidit et amputat multitudinem. aut enim honestatem esse finem aut voluptatem aut utrum(que). nam qui summum bonum dicant id esse, si vacemus omni molestia, eos invidiosum nomen vo-

20—21 plane ... dixi (dic L¹ dictus B¹) ... balbutiens Non. ac. iv p. 80 (balbutire)

A(N)B] 5 quidem Man. denique AB 11 et del. Bai.
 12 essetecum A¹B¹ 14 iudicantem B 17 an 'huic'
 (Stoico) 'non v.' 21 cf. p. 94, 22 22 verenti Chr. ueremi
 B¹ ueremni an uerenini A¹ ueremini A²NB² opinionem
 Bentl. 25 tris F²N ty A tis B quae F² qua AB finibus
 F²M² finitis AB fine Reid 28 add. A³N

luptatis fugere sed in vicinitate versari; quod facere
 eos etiam qui illud idem cum honestate coniungerent,
 nec multo secus eos qui ad honestatem prima naturae
 commoda adiungerent. ita tris relinquit sententias quas
 139 putet probabiliter posse defendi. Sit sane ita — quam- 5
 quam a Polemonis et Peripateticorum et Antiochi fini-
 bus non facile divellor nec quicquam habeo adhuc
 probabilius. verum tamen video quam suaviter vo-
 luptas sensibus nostris blandiatur; labor eo ut adsentiar
 Epicuro aut Aristippo: revocat virtus vel potius 10
 reprehendit manu, pecudum illos motus esse dicit, hominem
 iungit deo. possum esse medius, ut, quoniam
 Aristippus quasi animum nullum habeamus corpus
 solum tuetur, Zeno quasi corporis simus expertes animus
 solum solum conplectitur, ut Calliphontem sequar — 15
 cuius quidem sententiam Carneades ita studiose defendit
 abbat ut eam probare etiam videretur; quamquam
 Clitomachus adfirmabat numquam se intellegere potuisse
 quid Carneadi probaretur — sed si eum ipsum
 finem velim sequi, nonne ipsa severitas et gravitas 20
 et recta ratio mihi obversetur: 'tunc, cum honestas in
 voluptate contemnenda consistat, honestatem cum voluptate
 tamquam hominem cum belua copulabis?'
 46 Unum igitur par quod depugnet relicum est, voluptas
 140 cum honestate; de quo Chrysippo sunt, quantum ego 25
 sentio, non ** magna contentio. alteram si sequere,
 multa ruunt et maxime communitas cum hominum
 genere, caritas amicitia iustitia reliquae virtutes, quarum
 esse nulla potest nisi erit gratuita; nam quae voluptate
 quasi mercede aliqua ad officium impellitur, 30
 ea non est virtus sed fallax imitatio simulatioque vir-

A(N)B] 5 putat B² 9 labor eo Gr. labore A¹B¹ -ro
 A²B² 19 si eum Pl. sicut A¹B¹ si A²NB² 20 veritas
 dett. Ven. gravitas Pl. grauis ANB²[B¹] 21 tunc Reid
 (tun' Gul.) tum AB tu Ven.² 25 chrysippo sunt A¹ chris-
 sippu sunt N¹ chrysippus iuit B¹ chrysippo fuit A²B² chrisippi
 sunt N² 26 <paucā acute disputata estque inter illas> Pl.
 27 mame A¹B¹

tutis. audi contra illos qui nomen honestatis a se ne
 intellegi quidem dicant (nisi forte quod gloriosum sit
 in volgus id honestum velimus dicere), fontem om-
 nium bonorum in corpore esse, hanc normam hanc
 5 regulam hanc praescriptionem esse naturae, a qua qui
 aberravisset eum numquam quid in vita sequeretur
 habiturum. Nihil igitur me putatis, haec et alia in- 141
 numerabilia cum audiam, moveri? tam moveor quam
 tu Luculle, nec me minus hominem quam <te> puta-
 10 veris; tantum interest, quod tu cum es commotus ad-
 sciscis adsentiris adprobas, verum illud certum con-
 prehensum perceptum ratum firmum fixum fuisse vis
 deque eo nulla ratione neque pelli neque moveri potes,
 ego nihil eius modi esse arbitror cui si adsensus sim
 15 non adsentiar saepe falso, quoniam vera a falsis nullo
 visi discrimine separantur, praesertim cum iudicia ista
 dialecticae nulla sint.

Venio enim iam ad tertiam partem philosophiae. 142
 Aliud iudicium Protagorae est qui putet id cuique
 20 verum esse quod cuique videatur, aliud Cyrenaicorum,
 qui praeter permotiones intumas nihil putant esse iudicium,
 aliud Epicuri, qui omne iudicium in sensibus
 et in rerum notitiis et in voluptate constituit; Plato
 autem omne iudicium veritatis veritatemque ipsam ab-
 25 ductam ab opinionibus et a sensibus cogitationis ip-
 sius et mentis esse voluit. num quid horum probat
 noster Antiochus? ille vero ne maiorum quidem suorum.
 ubi enim [et] Xenocraten sequitur, cuius libri
 sunt de ratione loquendi multi et multum probati, aut
 30 ipsum Aristotelem, quo profecto nihil est acutius ni-

A(N)B] 1 illos Epicureos 7 putas Goer. 9 add.
 F²N 10 asciscis N adsciscis A¹B¹ adquiescis A²B²
 12 fuisse om. dett. Ha. esse Dur. 13 dequeo A¹ -quoeo
 NB¹ 14 cui sic ads. sim <ut> Pl. 15 falso dett. Crat.
 -so an -se A -s(a)e NB 16 visi Pl. insin A¹B¹ del. A²NB²
 19 putat B² 25 cogitationi B¹ cognitionis A¹N 26 uo-
 lunt A¹B 28 om. Ven. aut N

47 hil politius; a Chrysippo pedem nusquam. Qui ergo
Academici appellamur (an abutimur gloria nominis?)
aut cur cogimur eos sequi qui inter se dissident? In
hoc ipso quod in elementis dialectici docent, quo modo
iudicare oporteat verum falsumne sit si quid ita co- 5
nexus est ut hoc 'si dies est lucet', quanta contentio
est: aliter Diodoro, aliter Philoni, Chrysippo aliter
141 placet. Quid cum Cleanthē doctore suo quam multis
rebus Chrysippus dissidet; quid duo vel principes
dialecticorum Antipater et Archidemus spinosissimi 10
144 homines nonne multis in rebus dissentiunt? Quid me
igitur Luculle in invidiam et tamquam in contionem
vocas, et quidem ut seditiosi tribuni solent ocludi
tabernas iubes? quo enim spectat illud cum artificia
tolli quereris a nobis nisi ut opifices concitentur; qui 15
si undique omnes convenerint facile contra vos incita-
buntur. Expromam primum illa invidiosa, quod eos
omnes qui in contione stabunt exules servos insanos
esse dicatis. deinde ad illa veniam, quae iam non ad
multitudinem sed ad vosmet ipsos qui adestis per- 20
tinent. negat enim vos Zeno, negat Antiochus scire
quicquam. 'Quo modo?' inquires; 'nos enim defendi-
mus etiam insipientem multa comprehendere'. At scire
negatis quemquam rem ullam nisi sapientem. et hoc
quidem Zeno gestu conficiebat. nam cum extensis digi- 25
tis adversam manum ostenderat, 'visum' inquebat
'huius modi est'; dein cum paulum digitos contraxerat,
'adsensus huius modi'; tum cum plane compresserat
pugnumque fecerat, comprehensionem illam esse dicebat,
qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod ante non 30

A(N)B] 1 nusquam *dett. Dav.* numquam AB quid *Ald.*
4 inclementis A¹B¹ 7 dioro A¹B 10 dialecti eorum A¹B¹
spinosissimi *Herm.* opinosissimi A² -sisimi A¹ -sissimihī B
opinosissimi N 12 in invidiam A²NB² inuideam A¹ inui-
diam B^p -deam B^c *cf. p. 32, 32 ss. 57, 30* 14 *cf. p. 43, 2*
18 contione *Rom.* contentione A -tempt- B 25 gestum
A¹B¹ 27 contraxerat *dett. Vict.* contexerat A constrinxerat N
conxerat B

fuerat, *κατάληψιν* imposuit; cum autem laevam ma-
num admoverat et illum pugnum arte vehementerque
compresserat, scientiam talem esse dicebat, cuius com-
potem nisi sapientem esse neminem. sed qui sapiens
5 sit aut fuerit ne ipsi quidem solent dicere. ita tu nunc
Catule lucere nescis, nec tu Hortensi in tua villa nos
esse! num minus haec invidiose dicuntur? nec tamen 146
nimis eleganter; illa subtilius. Sed quo modo tu si
comprende nihil posset artificia concidere dicebas nec
10 mihi dabas id quod probabile esset satis magnam vim
habere ad artes, sic ego nunc tibi refero artem sine
scientia esse non posse. an pateretur hoc Zeuxis aut
Phidias aut Polyclitus, nihil se scire, cum in iis esset
tanta sollertia? quod si eos docuisset aliquis quam vim
15 habere diceretur scientia, desinerent irasci; ne nobis
quidem suscenserent, cum didicissent id tollere nos
quod nusquam esset, quod autem satis esset ipsis
relinquere. Quam rationem maiorum etiam conprobat
diligentia, qui primum iurare ex sui animi sententia
20 quemque voluerunt, deinde ita teneri si sciens falleret,
quod inscientia multa versaretur in vita; tum qui testi-
monium diceret ut arbitrari se diceret etiam quod ipse
vidisset, quaeque iurati iudices cognovissent ut ea non
aut esse (aut non esse) facta sed ut videri pronun- 25
tiarentur.

Verum quoniam non solum nauta significat sed 48
etiam favonius ipse insurrat navigandi nobis Luculle 147
tempus esse, et quoniam satis multa dixi, sit mihi
30 perorandum. posthac tamen cum haec [tamen] quae-
remus, potius de dissensionibus tantis summorum viro-
rum disseramus <de> obscuritate naturae, deque errore

A(N)B] 2 aduerat A¹B¹ 3 cum potest A¹B¹ 4. 5 sa-
pientes haut A¹ -aut B¹ 8 eliganter A¹B¹ illa *p. 100, 17 ss.*
9 *cf. p. 43, 2 ss.* 10 *cf. p. 38, 16 ss.* 17 numquam A¹
23 quaeque N quaque AB 24 *add. Pl.* 29 sit A¹NB¹
est A²B² 30 *del. A²NB² iterum Pl.* 32 *add. F²N*

tot philosophorum qui de [in] bonis contrariisque rebus tanto opere discrepant ut, cum plus uno verum esse non possit, iacere necesse sit tot tam nobiles disciplinas, quam de oculorum sensuumque reliquorum mendacis et de sorite aut pseudomeno, quas plagas ipsi 5 contra se Stoici texuerunt.'

148 Tum Lucullus 'Non moleste' inquit 'fero nos haec contulisse. saepius enim congregantes nos, et maxime in Tusculanis nostris, si quae videbuntur requiremus.' 10 'Optume' inquam, 'sed quid Catulus sentit, quid Hortensius?'

Tum Catulus 'Egone' inquit, 'ad patris revolvor sententiam, quam quidem ille Carneadeam esse dicebat, ut percipi nihil putem posse, adsensurum autem non 15 percepto id est opinaturum sapientem existumem, sed ita ut intellegat se opinari sciatque nihil esse quod comprehendi et percipi possit. † per epochen illam omnium rerum conprobans † illi alteri sententiae, nihil esse quod percipi possit, vehementer adsentior.' 20

'Habeo' inquam 'sententiam tuam nec eam admodum asperror. sed tibi quid tandem videtur Hortensi?'

Tum ille ridens 'Tollendum'.

'Teneo te' inquam; 'nam ista Academia est propria sententia'. 25

Ita sermone confecto Catulus remansit, nos ad naviculas nostras descendimus.

A(N)B] 1 del. B² 17 intelligat se N-gentes A¹B¹
-gentis A²B² 18 per AB quare Man. nec Turn. advers.
16, 18; [per] ep. enim illam Lb. per(spicuitatem igitur
contemnens nec) epochen Pl. epochen Rom. -em AB 19 pro-
bans A¹ non pr-Mdv. inpr-Dav. 22 quid tibi B 23 red-
dens B¹

INDEX FRAGMENTORUM

Ha. Bai.	Mue.		huius edit. pag.
1	1	Non. p. 65	20, 10
2	2	Non. p. 43	21, 15
3	3	Non. p. 65	20, 18
4	4	Non. p. 69	22, 12
5	5	Non. p. 104	22, 10
6	6	Non. p. 121	23, 15
7	7	Non. p. 162	21, 1
8	8	Non. p. 162	20, 13
9	9	Non. p. 394	21, 4
10	10	Non. p. 474	21, 6
11	11	Non. p. 545	21, 8
12	12	Non. p. 65	25, 1
13	13	Non. p. 65	90, 19
14	14	Non. p. 123	24, 10
15	15	Non. p. 419	25, 4
16	16	Lact. inst. 6, 24, 2	24, 12
17	17	Diom. GK. 1, 377	25, 11
18	—	Non. p. 139	52, 1
19	—	Non. p. 117	55, 5
20	—	Non. p. 69	60, 5
21	—	Non. p. 65	61, 19
22	—	Non. p. 99	77, 5
23	—	Non. p. 164	79, 17
24	—	Non. p. 107	81, 8
25	—	Non. p. 163	81, 23
26	—	Non. p. 122	85, 26
27	—	Non. p. 65	87, 14
28	—	Non. p. 189	88, 2
29	—	Mart. Cap. 5, 517	88, 14
30	—	Non. p. 102	88, 28
31	—	Non. p. 80	97, 20
32	18	Lact. inst. 3, 14, 15	25, 5
33	19	Aug. c. acad. 2, 11, 26	21, 17
34	20	Aug. c. acad. 3, 7, 15	22, 14
35	21	Aug. c. acad. 3, 20, 43	24, 5
37	22	Aug. civ. 6, 2	25, 8
—	—	Amm. 22, 4, 8	87, 1
—	—	Aug. c. acad. 1, 3, 7	21, 10
—	—	Aug. c. acad. 3, 14, 31	59, 4, 13
—	—	Hier. adv. Pelag. 1, 14	66, 3
—	—	Macr. somn. 1, 3, 2	70, 9
—	—	Non. p. 433	25 adn.
—	—	Sen. epist. 111, 1	63, 20
—	—	Serv. ecl. 2, 27	20, 20

INDEX NOMINUM ET RERUM

(NUMERI PAGINAS ET VERSUS INDICANT. NOMINA PROPRIA ET VERBA GRAECA SEMICIRCULIS INCLUSA NON SUNT APUD CICERONEM)

- adbitae res et obscurae (φυσικά) 17) 39, 19ss 45, 34 46, 22 76, 42, 9
 aculei 75, 23 *cf.* 63, 19
 Academia gymnasium 8, 1. Ac. vetus 3, 24 6, 9 21 8, 12 14 19 (15, 8) 18, 18 20 20, 2 61, 9 83, 13 (18) 20 94, 5 (*cf.* 98, 3) 24 96, 13 25 *cf.* 14, 27 19, 25. nova 6, 10 19, 24 20, 2 *cf.* 29, 17 35, 9 36, 21 53, 30 57, 20 78, 16 102, 24 *cf.* 31, 31. duae 6, 17
 Academici 100, 2. veteres 61, 20 *cf.* 24, 3 32, 29; idem qui Peripatetici 7, 25 8, 11 10, 7 14, 19 34, 11 83, 13 20 95, 4 *cf.* 83, 9s 94, 6 96, 29 97, 18 98, 6 99, 28ss. -cus 32, 10 94, 21; vetus 96, 17. eorum dialectica 3, 1; physica 3, 11; ethica 3, 24. (novi) 32, 20 35, 11 41, 17 61, 16 78, 11 (23, 5). pertinacia 36, 4 *cf.* 69, 21. vide omnino 18, 27ss 58, 11ss et mysteria
 ἀκατάληπτον quod comprehendendi non potest 36, 9. *cf.* κατάληψις
 accipiendi vis (δεκτική δύναμις) et quasi patendi 12, 8. quae tota omnia accipere potest (πανδεχής) 12, 16. *cf.* praeberere, visum
 (L.) Accius poeta 5, 9
 accommodatum *v.* natura
 actio 46, 24 78, 31 81, 3ss. rerum 57, 7 *cf.* 80, 28. actiones bonae, malae 16, 3s. agere 10, 17 (21,

- 17) 39, 19ss 45, 34 46, 22 76, 29 78, 30
 adfici 64, 5
 adfirmare 30, 6 33, 31 69, 11 17 92, 8 12. nihil 7, 12 19, 27. -atio 8, 7. *cf.* adsensio
 ἀδιαφορία in mediis neutram in partem moveri Aristoni summum bonum 93, 20
 adiungere (in concludendo) 74, 1 adpetere (ὀρεσθῆναι) 39, 27 31 46, 7. adpetitio ὀρεγή 39, 25 *cf.* <10, 19> 42, 14 81, 2
 adprobare (συγκατατίθεσθαι) 86, 22 92, 18. rem perspicuam 46, 9. visa 79, 3. non cognitum 56, 2. falsa pro veris 52, 26 *cf.* 59, 2. nihil 42, 3. a., improbare 74, 20 78, 23 80, 23. adprobatio 52, 18 56, 31. *cf.* accipere, adsciscere, adsentiri, adsensio, probare
 adsciscere et conprobare incognitum 97, 22. *cf.* adsentiri
 adsentiri (συγκατατίθεσθαι) 39, 15 46, 4 12 55, 9 60, 5 10 61, 23 79, 17 90, 6s 95, 5 98, 9 99, 14 102, 20. et adprobare 46, 20 *cf.* 92, 10. adsciscere ads. adpr. 99, 11. ads. credere adfirmare 92, 3. viso 54, 26 59, 15 *cf.* 46, 23 52, 20. aliquando 60, 2 *cf.* 59, 27. rei falsae 56, 8 95, 2 *cf.* 60, 11 90, 15 26. incognito 83,

- 1227 95, 16 *cf.* 60, 11. non percepto i. e. opinari 102, 15. (incertis rebus 21, 12.) inbecillus 52, 20. temere 87, 11. non, numquam, rei nulli 46, 16 59, 3 29 65, 3 12 77, 10 78, 22 80, 14. continere se ab adsentiendo (ἐπέχειν) 78, 29 *cf.* 95, 16. adsensa 76, 21. — adsensio atque adprobatio συγκατάθεσις 45, 27 *cf.* 19, 19. ads. (22, 1) 45, 32 46, 11 13 57, 6 80, 26 81, 11 (i. e. opinatio et temeritas). animorum 17, 11. in nostra potestate sita 46, 2. firma et constans 18, 12. -one adprobare 19, 15; peccare 46, 19. -onem sustinere (ἐπέχειν) 19, 24 52, 31 60, 13. -onis retentio ἐποχή 55, 25 *cf.* 102, 18. omnium -onum ret. 65, 10. — adsensus (συγκατάθεσις) 46, 23 56, 1 79, 2 81, 1; de -u Zeno 100, 28. animi 71, 14. sensus ipsi adsensus 81, 2. -u suo conprobare 80, 29 90, 28. -um cohibere 73, 12; retinere 54, 25. -us cohibere 60, 20; sustinere 78, 21 81, 8 (lubricos). se ab (omni) -u sustinere 50, 30 80, 19. — *cf.* adprobare
 aegritudo (λύπη) 96, 22
 L. Aelius (Stilo Praeconinus, PW. 144*) 4, 9
 (Q. Aelius) Tubero (P. Africani minoris sororis filius, PW. 155) 96, 18
 aequitas 10, 25 39, 14
 aequor 20, 19
 aer infinitus Anaximenes 86, 1. elementum 12, 3 7. crassus 66, 22. vocabulum 12, 3. *cf.* anima
 Aeschylus 5, 11
 aestimatione dignanda (ἀξίαν ἔχοντα), contra (ἀπαξίαν ἔ.) 15, 26 *cf.* 30
 aether deus 91, 10 *cf.* 15
 Africa 26, 11
 Africanus *v.* Cornelius
 agere *v.* actio
 (Aiax tragicus) 70, 17
 alabaster 21, 8
 Albinus *v.* Postumius
 Alcmeo persona Enniana 52, 24 69, 31 70, 23
 Alexander (Magnus) 27, 15. staturae 68, 28
 Alexandria 31, 27 29 32, 3. -ea 56, 22
 Alexinus (Megaricus) 63, 19
 alienum *v.* accommodatum
 (C.) Amafinius scriptor Epicureus 2, 29 3, 8
 ambigue dictum (ἀμφίβολον) 71, 29. ambiguum intellectus pars dialecticae 72, 6
 amicitia 10, 24 98, 28
 Anaxagoras philosophus 19, 3 33, 20 62, 9 77, 1 86, 3; *cf.* 88, 26 adn.
 Anaximander physicus 85, 26
 Anaximenes physicus 86, 1
 Andromacha (Enni fabula) 37, 18
 anima *v.* animus
 animal 42, 11 43, 4 45, 33 46, 6
 animalis *v.* intelligentia
 animantes 12, 5
 animus 43, 4 46, 3ss 77, 7 89, 20ss 98, 13ss. a. anima (ἀήη *an pneuma*), numerus (*cf.* Tusc. 1, 19s) 89, 23s. animi 18, 7; inbecilli 19, 5. atque mens 44, 19. eius partes 16, 20 89, 21. -mo videre 90, 23. — mundi

*) Sic, ubi opus esse videtur, adscribo eum numerum sub quo de eo homine agitur in encyclopaedia Pauliana a Wissowa allis-que renovata.

(ψυχή) 13, 2. — cf. bonum, comprehendere, corpus, mens, motus, notio
 Antiochus (Ascalonita Academicus; mortuus 68 vel 67, PW. 62) frater Aristi 6, 3 32, 24. laudatur 32, 4 83, 16. familiaris vel magister Aristonis Dionis Heracliti Tyr. Ciceronis Luculli Varronis, quos vide. cum Lucullo Alexandriae (a. 86) 31, 28 56, 22; in Syria (a. 68) 56, 23. disputat cum Heraclito 32, 15 ss. discipulus Philonis 6, 15 28, 9 60, 26 (scripsit ex eius sententia). eius libri contra Ph. 6, 20; Sosus 32, 18; cf. 36, 6 50, 32 82, 16. sententia destitit 58, 5 cf. 60, 28. Aristotelem et Xenocratem sequi volebat 97, 18 cf. 98, 6. Polemonem probat 94, 7. ad stipulator Stoicorum 60, 6 75, 7 ss 83, 14 94, 20 99, 27 ss 100, 21 cf. 3, 3 95, 2; dissentit ab eis 95, 7 ss. — Antiochii 61, 13 cf. 36, 13. Antiochea 75, 25 84, 14
 Antiope (Pacuvii fabula) 37, 17
 Antipater Stoicus (Tarsensis, PW. 26) 20, 10 35, 14 41, 7 81, 20 s 100, 10
 (ἀντιπρίστασις) 90, 11 ss
 ἀντιπόδες 89, 3
 antiqui v. philosophi
 ἀπάθεια media ne sentire quidem summum bonum Pyrrhonis 93, 22
 apes 53, 25 87, 19
 ἀπόδειξις v. argumentum
 Apollo 7, 15 71, 7 (versus Enni) (L. Appuleius) Saturninus (tr. pl. 103 100, PW. 29) 33, 22 63, 16
 aqua (elementum) 12, 4 9 85, 26 86, 3. cf. 20, 20 21, 2
 aquila v. volucres

Aratus a Cicerone Latine redditus 59, 8
 Arcesillas Academicus (Ἀρκεσίλλαιος, PW. 19) 15, 10 20, 4 32, 31 34, 29 31. laudatur 34, 26 56, 20. novator doctrinae 18, 23 27 19, 9 calumnia 33, 24 34, 6 22 64, 10 15 27. ἐποχή (23, 34) 55, 26 59, 18 29
 Archidemus (Ἀρχέδημος) Stoicus (Tarsensis) 100, 10
 Archimedes mathematicus 85, 7
 argumentum (τεκμήριον) 14, 7 45, 20 cf. 44, 26. -ti conclusio ἀπόδειξις definitur 48, 30 cf. 42, 22 47, 7; -tum concludere 40, 20 48, 24
 Aristippus Cyrenaicae sectae conditor 93, 25. de fine bonorum 98, 10 13
 Aristo (Alexandrinus Peripateticus, PW. 54) Antiochi familiaris 32, 24
 Aristo Chius (Stoicus, PW. 56) 89, 16 93, 15
 Aristoteles philosophus 5, 12 7, 30 8, 14 83, 9 94, 7 96, 29 97, 17 99, 30. Stagiritis, Platonis discipulus 7, 29. de quinto elemento 12, 11; ἰδέαις 14, 21; mundo 87, 2. cf. Peripatetici
 Aristus (Ascalonita Academicus) Antiochi frater 6, 2 32, 24
 ars, artes 11, 22 38, 13 ss 42, 32 46, 14 69, 2 101, 11. duo genera (θεωρητικόν, πρακτικόν) 38, 22; alia (prius στοιχειώδης? cf. 84, 30 div. 1, 24) 80, 7. de dialectica 2, 33 46, 28 54, 28 80, 10. philosophiae 8, 9. — artifex 38, 19 s. artificia 69, 6 100, 14 101, 9; de dialectica 84, 2
 ascendere (in sorita) 51, 9
 Asia provincia 26, 7 19, 24 27, 19
 astra e quinto elemento 12, 10

Athenae 6, 3 61, 7
 atomi 90, 13. corpuscula 3, 10. cf. corpus
 Atticus v. Pomponius
 C. (Aurelius) Cotta (cos. 252 248, PW. 94) 68, 5 16
 auspicia 50, 9 80, 18
 P.(?) Avianius 66, 13. sunt qui Galium putent (PW. 6)
 ἀξίωμα ecfatum, quiddid enuntiat 73, 20
 Bauli 30, 29 90, 19
 beata vita (εὐδαιμονία) 9, 28 10, 14 95, 18 ss. quae ad b. v. pertinent (τελικά) 15, 19. beate vivere 14, 29
 bonum: summum (τέλος) 71, 27; s. vel solum Academiae veteris 9, 4; Aristonis 93, 19; Carneadis 94, 10; Epicuri 61, 28 cf. 3, 18 99, 4; Eretriacorum 93, 11; Erilli 92, 31; Hieronymi 97, 28; Megaricorum 93, 7; Peripateticorum 10, 1; Pyrrhonis 93, 21; Zenonis 3, 21 (verum et simplex) 15, 21 s (simplex et solum et unum) 61, 26 93, 16 96, 9. tripertita ratio bonorum Peripateticorum 9, 6 ss; bona multa Antiochi 96, 10. nec bona nec mala (οὐδέτερα) Zenonis 15, 23. cf. ethica, extremum, finis
 Brutus v. Iunius
 caelum 89, 6. caelestia (οὐράνια, μετέωρα) 7, 7
 Calchedon v. Xenocrates
 Callipho philosophus (cf. Tusc. 5, 85 87) 94, 2 98, 15
 Capitolium 97, 10
 captiones (σοφίσματα, quod cf.) 49, 18 50, 1
 caritas (οἰκειότης) 98, 28
 Carneades Academicus (maior, 214/3—129/8): aetas 20, 3 cf.

34, 29 35, 1. Romae (a. 155) 97, 10 ss. laudatur 20, 5 56, 21 81, 9. discipulus Diogenis 75, 15; Hegesini 34, 29. adversarius Mnesarchi et Antipatri 20, 11 cf. 41, 10. magister Clitomachi 75, 27; aliorum 35, 5 cf. 20, 7. a Chryshipo armatus 69, 26. de perceptione 41, 10; ad sensum retentione 55, 26; opinione 56, 3 60, 1 65, 6 81, 9 83, 6 102, 14; conclusione 75, 13; sorita 72, 23; probabili 44, 9 75, 25 ss 78, 3 ss; summo bono 94, 9 98, 16 19. urgetur ab Antiocho 81, 27. Arcesillas Carneadesque 32, 31. Carneade voc. 97, 15. Carneadea sententia 102, 14
 L. Cassius (Longinus Ravilla, tr. pl. 137, cos. 125, PW. 72) 33, 9
 κατάληψις cognitio perceptio comprehensio 35, 18 42, 28; unde dicta 17, 18 101, 1. κατάληπτόν comprehendibile 17, 17. cf. ἀκατάληπτον, comprehendere
 Cato v. Porcius
 Catulus v. Lutatius
 causae rerum efficientium (ποιητικά αίτια Aristot.) 3, 9
 causarum obscuritas ignoratioque 13, 13
 cavere (εὐλαβεῖσθαι) 96, 21
 cavillationes σοφίσματα 63, 20 adn.
 cedere (εἶναι) 46, 6 59, 17 74, 16
 Censorinus v. Marcius
 certi nihil 20, 1 39, 20 58, 1. cf. clarus, comprehensum, nota, verum
 Charmadas (Χαρμίδας) Academicus Carneadis auditor 35, 5
 Chius cf. Aristo, Metrodorus
 Chryshipus Stoicus 62, 19 63, 22.
 Cleanthis discipulus 100, 9. de iudicio veritatis 100, 1. contra

sensus et perspicuitatem contraque omnem consuetudinem (*cf. κατά τῆς συνήθειας* II. VI) contraque rationem 69, 22 *cf.* 63, 22. de dialectica 100, 9. de sorita (*ἡσυχάζειν*) 72, 20. de finibus bonorum 97, 24 98, 25. de sapiente (23, 6). Chrysippea (*ψευδόμενος*) 74, 14
 Cicero *v.* Tullius
 Cimmerii 56, 31
 circumspectio *v.* visio
 clarus 35, 21 26. et certus 36, 25. *cf.* evidētia
 M. (Claudius) Marcellus cos. (II) 155 (PW. 225) 97, 12
 Cleanthes Stoicus 62, 19. Zenonis auditor, de sole 91, 11. doctor Chryssippi 100, 8
 clementia 96, 22
 Clitomachus Academicus, Poenus 75, 29. auditor Carneadis 35, 3; eius testis doctrinae 65, 6 75, 27 78, 2 81, 8 98, 18 *cf.* 97, 9. multitudo librorum 35, 3. *περὶ ἐποχῆς* I. I e IV 76, 1; lib. ad C. Lucilium isagogicus 78, 4 (inde 78, 10—79, 4); ad L. Censorinum 78, 5. doctor Heracliti Tyr. 31, 30; Philonis 35, 7
 cogitatione depingere, informare 50, 17 51, 30 52, 3. (*ὀπότης*) 59, 20 *cf.* 5. *cf.* mens
 cognoscere 41, 28 69, 2 *cf.* 101, 23. cognitum, non c., inc. 36, 18 41, 22. *cf.* adprobare, adsciscere, adsentiri, comprehendere, falsum. — cognitio 29, 26 42, 27 53, 20. nostra 7, 8. veri (et falsi) 49, 20 55, 14; finium 72, 11; virtutum 38, 32. c. et scientia summum bonum Erilli 92, 31. *cf.* nota, perceptio
 cohaerens *v.* natura
 color(es) 44, 25 64, 4 65, 20 78, 17.

cf. 21, 1ss 36, 30 37, 5 31 44, 21 79, 16 ss
 columbae collum 36, 30 65, 17 19
 commoda *v.* natura, vita
 commoveri et conturbari 96, 14. *cf.* perturbatio
 communis, communio, communitas *v.* iudicium, nota, opinio, signum, visum. communitas cum hominum genere (*κοινωνία*) 98, 27. c. nulla re differens (*ἀπαρ-αλλαξία*) 53, 24
 commutari *v.* materia
 comperisse (Ciceronis vox) 57, 12 58, 2
 comprehendere (*καταλαμβάνειν*) 18, 4 48, 21 61, 23 81, 23 26 92, 24s; animo c. et tenere 38, 16. quod comprehendere potest (*καταληπτόν*) 56, 6 83, 8 *cf.* 46, 30 102, 18. nihil posse comprehendere 36, 15 19 43, 2 48, 3 80, 1 81, 22 25 83, 5 101, 9. *adiuncta*: percipere 35, 19 38, 32 40, 13 41, 15 44, 20 45, 31 (sensibus) 46, 30 79, 6 86, 31 92, 22 102, 18; perc. cognoscere 57, 14; perc. noscere 67, 20. — comprehensum 17, 23 (sensu) 37, 32 (animo non sensibus) *cf.* 86, 21. ita c. ut convelli ratione non possit (*ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγον*) 17, 24. *adiuncta*: perceptum 38, 21 48, 27 73, 25 76, 24 79, 29 80, 1; verum certum perc. ratum firmum fixum 99, 11; perc. cogn. 81, 29; p. c. constitutum 39, 12; p. adsensum 76, 21. conpr. habere 76, 24 (animo) 80, 1; tenere 37, 32, 21. non conpr. (*ἀκατάληπτον*) 73, 25 76, 21. — comprehendibile *καταληπτόν* 17, 16. — comprehensio *κατάληψις* 35, 17 42, 29 100, 29; 17, 18 28.

facta sensibus vera et fidelis 18, 2. stabilis et immutabilis (*ἀσφαλῆς καὶ βεβαία καὶ ἀμετάθετος*) 39, 2. (expleta rerum 38, 2.) c. comprehendit 18, 4. *adiuncta* perceptio 77, 17 80, 6. — *cf.* *κατάληψις*, percipere, perceptio
 comprobare *v.* adsciscere, ad-sensio
 conciliare, conciliatio *v.* natura
 concludere 2, 33 14, 9 40, 19 47, 16 48, 25 67, 19 74, 3 8 75, 14; *cf.* argumentum. concludendi ratio pars dialecticae 72, 7; oratio ratione conclusa i. e. dialectica 14, 11. primus concludendi modus 74, 7. — conclusio 59, 26 29 74, 9 15 18 22 77, 20 92, 16. <conclusiones> sequendae (*συνακτικαί*), improbandae (*ἀδύνακτοι*) 74, 1. — *cf.* sumere. — conclusiunculae *v.* *σοφίσματα*
 concupiscere (*ἐπιθυμῆν*) morbus animi 16, 15. *cf.* cupiditas
 conexum (*συννημμένον*) 74, 17 100, 5. ipsum ex se c. 75, 19. *cf.* coniunctio
 coniectura *cf.* percipere, ratio
 coniunctio (*συννημμένον*) 71, 28. *cf.* conexum
 consentaneum (*ἀκόλουθον*) 38, 11 41, 10 12 81, 21
 consentiens 8, 28
 consideratio *v.* visio
 constans *v.* firmum, unum. — constantia 53, 3. vitae 3, 29 42, 26 *cf.* 39, 5. virtutis 46, 20
 consuetudo (*συνήθεια*) 47, 29 63, 24 69, 24 *cf.* 11, 17. (*ἔθισμός*) 9, 18 54, 20 55, 1. *cf.* usus
 continuatus *v.* natura. — continuatio immutabilis ordinis sempiterni (*τάξις καὶ ἐπιστόνσεις*

ἀπαράλλακτος i. e. *εἰμαρμένη*) 13, 10

contortus *v.* sophismata
 contraria *v.* diunctio

P. (Cornelius) Scipio Aemilianus Africanus (cos. 147 134, PW. 335): censura (a. 142), legatio (a. 139) 28, 22. popularis 33, 10. *εἶρων* 34, 18. eius Panaetius comes 28, 22. *cf.* historiae

P. (Cornelius) Scipio (Nasica Corculum, cos. II 155, PW. 353) 97, 11

cornix 92, 11

corpus (physice) 11, 8 12, 29. motus 90, 12. corporis expers (*ἀσώματον*) 16, 32; non c. 17, 3. corpora (*ἄτομοι*) Democriti 88, 3. corpora humana 88, 17ss 89, 18s. in ethica 9, 7 26 10, 15 77, 7 98, 13s

corpuscula (*ἄτομοι*) vox Amalfini 3, 10 *cf.* 88, 3 adn.

Cotta *v.* Aurelius

Crantor vetus Academicus 15, 7. *περὶ πένθους* 96, 17

Crassus *v.* Licinius

Crates Academicus 15, 7

credere (ut *κρητηρώ ἀληθείας*) 13, 18 17, 30. (iere *συνκατατίθεσθαι*) 39, 29 *cf.* 92, 3

Cumana Ciceronis et Varronis 1, 1ss; Catuli 66, 9

cupiditas (*ἐπιθυμία*) pars animi 16, 20 89, 22 *cf.* 96, 4. concupiscere

Cynosura (Arctos minor) 59, 6

Cyrenaei de tactu interiore 37, 23 63, 28 (Cyrenaei) 99, 20 (de iudicio). de fine bonorum 93, 26s

Dardanus Stoicus (PW. 12) 61, 6 declaratio 17, 14. *cf.* evidētia
 decretum *δῶγμα* 40, 24—41, 3 41, 18s 81, 28—82, 3. *cf.* *δῶγμα*

- definire (ὀρίξειν), -itto 2, 32 35, 15ss 48, 6ss. definita (πεπερασμένα) 86, 2
- Delus (devastata a Mithridatis exercitu 88, direpta a piratis 69) 54, 4. cf. gallinarii
- Democritus philosophus Abderites: verecundia 33, 25. confessio ignorationis 19, 36 (eius vox, cf. 43, 13) 33, 20 62. 23ss. physica 90, 8. frg. 165 D. 62, 17. principia rerum 86, 11 cf. 90, 10. individua (ἄτομοι) 54, 8 12 88, 25. innumerabiles mundi 53, 32 cf. 54, 9 90, 18s. imagines 90, 23. Epicuri auctor 3, 7
- Demosthenes orator 5, 14
- desidia fuga 10, 20
- despicere humana 91, 25
- deus Xenophanis 86, 8. Platonis 86, 16. Academiae veteris et Peripateticorum 13, 4. Stoicorum 91, 10. sollertia 87, 13ss 66, 5ss. visa mittit 50, 7ss 51, 10ss. aliqui 36, 26 56, 32 i. e. homo divinus 95, 20 cf. 98, 12. mens divina Anaxagorae 86, 6. *ἰδέαι* Platonis 14, 23
- dialectica 71, 22 (definitio cf. 54, 28 80, 10) — 75, 15 (hic plur) passim; 99, 17. tertia pars philosophiae 8, 27 13, 14ss 14, 10 (i. e. oratio ratione conclusa) 17, 4ss 84, 1 99, 18ss. virtus Stoicis 3, 2. nomen 11, 16. dialectici 3, 1 11, 20 74, 29 75, 7 (Antiochus et Stoici) 16 (Stoici) 84, 6 100, 4 10 (Antipater et Archidemus). dialecticus 71, 25. dialectice adv. 4, 13
- Diana 71, 9 (versus Enni)
- Dicaearchus (Peripateticus) de animo 89, 20
- disiunctio (διεξενυμέρον) 71, 29. e contrariis disiunctio (ἐξ ἐναντίων δ.) 75, 9s. disiunctum 75, 1
- dinotatae res similes (ἄπ. ἀστρ. διασημασμένα?) 54, 25
- Dio (Academicus Alexandrinus, PW. 14) Antiochi familiaris 32, 24
- Diodorus (Cronus Megaricus, PW. 42) 63, 19 100, 7
- Diodorus Peripateticus (Tyrius, PW. 44) 94, 3 cf. 98, 2
- Diodotus Stoicus (PW. 11) Ciceronis familiaris 84, 12
- Diogenes Stoicus (Babylonius, PW. 45) doctor Carneadis 75, 14. Romae (155) 97, 10
- Dionysius Heracleotes Zenonis Stoici discipulus (ὁ μεταθέμενος, PW. 119) 61, 25 31
- discere: celeritas ad discendum (εὐμάθεια) 9, 15
- disciplina (αἴρεσις) 14, 27 15, 1 12 18, 21 84, 4 85, 18 93, 11 26 102, 3. philosophiae 29, 19; sapientiae 83, 29; dialecticae 14, 10. -nae formula 8, 4; descriptio 8, 10
- disputare, non probare 65, 8 cf. 69, 15 84, 30
- disserere, non adfirmare 8, 8 cf. 19, 21 27
- dissimilitudines v. similitudines dissimulatio v. *εἰρωνεία*
- dissolvere (διαλύειν) captiones 49, 29 cf. 63, 24
- distinguere (διακρίνειν), distinctio v. verum, visum; adde 68, 31 divinatio 91, 3 cf. 50, 7ss 92, 11 divinus v. deus
- δόγμα decretum 40, 24 41, 18 cf. 80, 3 95, 15 17. cf. 30, 8ss. decretum
- dolor (πόνος) 10, 21 64, 3. laborum dolorumque susceptio (φιλωνία) 10, 21. dolere 96, 8. condescere 16, 15
- dormiens 50, 18 51, 10 52, 16 69, 27 70, 9 cf. 90, 23. cf. somnus

- dubitare (Acad.) 80, 16 23 87, 34 (23, 28). dubitanter disserere 8, 6
- duodecim tabulae 97, 4
- ebriosi 53, 5. cf. vinulenti
- eciatum ἀξίωμα 73, 20 28. efarei 74, 28
- efficiendi vis (ποιητική δύναμις) 12, 8. quod efficit (aliquid, ποιῶν) 11, 2 17, 2; res efficiens 3, 9 11, 1. quod efficitur (πάσχω) 11, 3 17, 3. effici (posse) 11, 2 12, 25 16, 32 cf. 12, 15 16, 28. — effectio (ποιητ. δύν.) 3, 12s.
- effectum v. visum, cf. 12, 15 adn.
- εἰρωνεία* dissimulatio Socratis 34, 17 63, 14
- Elea cf. Zeno, 93, 5 adn.
- Eleatici philosophi 93, 5
- elementa loquendi (pars dialecticae) 72, 6 cf. 100, 4. elementa (στοιχεῖα) 12, 7 (initia rerum 16, 27). quintum Aristotelis 12, 9. cf. natura
- Empedocles philosophus: confessio ignorationis 19, 3 33, 20 27 62, 29. principia rerum 86, 12
- empirici 88, 21
- ἐνάργεια* v. perspicuitas, evidentia
- (Q.) Ennius poeta 5, 8 52, 6ss. eius Andromacha 37, 18; Epicharmus 52, 9. versus 52, 8 (cf. 69, 30) 9 24 (cf. 70, 23) 69, 31 70, 7 10 12 25ss
- ἐννοιαί v. notitiae
- enuntiare: quidquid enuntiat *ἀξίωμα* 73, 19
- Epicharmus Enni 52, 9
- Epicurus 80, 2; voc. 89, 13. cautus non tardus 75, 3. de sensibus et perceptione 37, 2 65, <22> 24 67, 28 77, 18ss; iudicio 99, 22; opinione 49, 19. dia-
- lecticam contemnit 74, 26; geometriam 79, 26. Democriteus 3, 7; de sole 67, 8 89, 13. de bono 3, 22 (περὶ τέλους cf. Tusc. 3, 41) cf. 23, 8ss 24, 4 93, 26 98, 10. — Epicurei familiares Ciceronis 84, 10; cf. Polyaeus, Siron, Timagoras. eorum physica 3, 10; ethica 3, 17 cf. 99, 1ss.
- ἐποχή v. adsensio
- Eretria, Eretriaci 93, 10
- Erillus (Ἡρόλλος, cf. Mdv. ad Cic. fin. 2, 35) Stoicus Zenonis auditor 93, 1. de summo bono 92, 30 93, 12
- errare 59, 12. error 18, 9 59, 21 cf. 72, 30 84, 28 101, 32. vitae 24, 13
- esse, non esse (ὑπάρχειν, οὐχ ὄν., ὑπαρκτά, ἀνόπ.) 50, 4 52, 23 68, 17 cf. 38, 25 45, 22
- (ethica): prima pars philosophiae 9, 1—10, 29; altera 92, 6—99, 17 cf. 15, 2; de vita et moribus (8, 26; de mor. 16, 25; morum institutio 10, 27) et de expetendis fugiendisque rebus (περὶ αἰρετῶν καὶ φευκτῶν; 8, 15) 3, 16. de virtutibus et vitis omninoque de bonis rebus et malis (bonorum malorumque notio 92, 6 cf. 26 28 102, 1) 7, 6. virtus et mores 15, 3. mores fines bon. mal. que officia vita 83, 31. bene vivere 7, 9 9, 1; ratio vitae 94, 26s; agenda vita 43, 23 cf. 82, 3. morum bona (ἡθικά) 9, 17
- ἐτυμολογία verborum explicatio 14, 6
- Euander Academicus (PW. 8) 34, 30
- Euclides Megareus (PW. 5) 93, 6
- Euripides tragicus 5, 12. eius Hercules (v. 970) 70, 20

Eurysthei filii in Hercule Euripidea 70, 20
 evidentia *ἐνάργεια* 35, 21 25, 27.
 evidentes res 35, 30. *cf.* clarus, declaratio, perspicuitas
 exercitatio (*ἄσκησις*) 9, 18
 expetere (*αἰρεῖσθαι*) 41, 29. *cf.* ethica
 exta 50, 9
 extremitas et quasi libramentum (*ἐπιπέδον, ὁμαλόν*) 85, 3. extremum et ultimum bonorum 39, 21. e. expetendi 41, 29. *cf.* finis
 falsum decretum 40, 29s. nemo invenit falsa 40, 10; memoria nulla falsorum 38, 15. definitio transiunt in f. 48, 16. aut f. aut nihil 45, 22 *cf.* 38, 25. ita ut falsa eiusdem modi nulla possint esse 48, 25 *cf.* 39, 16 76, 15. quae internosci a falsis non possunt 38, 26. multa ff. probabilia 78, 14. nihil falsi perceptum et cognitum 78, 15 79, 28 80, 1. falsum, incognitum 17, 27 19, 17 56, 9 60, 12. *cf.* adprobare, adsentiri, nota, notitiae, verum, videri, visum, visio (C.) Fannius (cos. 122, PW. 7) in annalibus 34, 18
 fatum (*εἰμαρμένη*) 91, 4. <series> fatalis 13, 10
 fides 39, 10 14
 finis 40, 9. bonorum (*τέλος*) 9, 5 10, 9 41, 27 94, 12 *cf.* 93, 24 98, 20. ff. bonorum malorumque 83, 31 *cf.* 92, 27. bonorum 94, 14 97, 25 (tres qui defendi possint) *cf.* 94, 2 (duo unius) 98, 6. malorum 94, 15. *cf.* termini 94, 25.
 fines (in sortita, *ἔσχατα*) 72, 12
 firmus et constans 18, 11 *cf.* 49, 15. firmum *v.* fixum, verum.

firmitas 53, 3; virtutis 46, 20; sapientis 59, 22
 fixus 25, 11. stabile fixum ratum 40, 30; r. f. firmum 83, 15
 C. Flaminius (tr. pl. 228 vel potius 232, cos. 223, 217, PW. 2) 33, 7
 flammulae ex lucerna duae 65, 29
 formae (*εἶδη*) 12, 5. species et quaedam f. 55, 18. forma philosophiae 7, 24 14, 14; f. atque descriptio 10, 28. formula 8, 4
 formicae 87, 19
 fortitudo 96, 23
 fortuna (*τύχη*) 13, 11
 furere, furentes, furiosi, furor, insani, insania, mente capti 50, 18ss 52, 22—53, 16 69, 28—70, 4 70, 15 71, 15ss
 gallinarii Deliaci 55, 4 69, 1
 geminorum similitudines 53, 16 27 54, 16 55, 1
 genus suum 53, 23 68, 18. suum, aliud 51, 25. suum, alienum 51, 28
 geometres 38, 25 84, 32. geometria 3, 13 71, 24 79, 26. geometricae rationes 85, 7 11
 gloriosum in vulgus (*εὐδοξία*) 99, 2 *cf.* 27, 32
 gradatim (in sortita) 51, 6 72, 20
 Graecia 4, 4 27, 3. Graeci 2, 24 3, 5 4, 4 9 11, 10 18 19 24 34, 17 35, 21 42, 21 45, 27 46, 8 53, 12. Graecus adl. 2, 21 23 26 5, 7 9 11, 12 27, 21 25 33 28, 17. e Graeco vertere 12, 6. Graeca 2, 24 5, 2 5 6, 1. Graece 40, 14 97, 14
 gravitas 53, 3. personata 98, 20
 habitus *v.* virtus
 Hagno Academicus (PW. 4) Carneadis auditor 35, 4

haruspicum responsa 80, 18
 Hegesinus Academicus doctor Carneadis 34, 30
 Helice (Arctos maior) 59, 10
 Heraclea (Pōntica) *cf.* Dionysius
 Heraclitus (Ephesius) philosophus (PW. 10) 86, 12
 Heraclitus Tyrius familiaris Antiochi (PW. 11) 31, 29 32, 7 19 23 *cf.* 32, 15
 Hercules Euripideus 70, 20. Hercullus labor 81, 9
 Herillus *v.* Erillus
 Hermarchus Epicuri familiaris (nomen pro exemplo) 74, 28 75, 5
 ἡσυχάζειν *v.* quiescere
 Hicetas Syracosius (Pythagoreus, PW. 4) 89, 6
 Hieronymus (Rhodius) Peripateticus (PW. 12) 94, 3 *cf.* 97, 28
 historiae de Africano minore 28, 22 *cf.* Theophanes
 Homerus 52, 9 (Enni versus) *cf.* 69, 31
 hominis definitio 38, 3. constructio 42, 12 69, 9. h. medius inter pecudes et deum 98, 11 *cf.* 23 (23, 16). h. pars civitatis, genus humanum, humana societas 9, 28ss. h. cupidus cognitionis et scientiae 24, 10. humana despiciere 91, 25. *cf.* animus, corpus
 honestas (*καλόν*) 3, 22 96, 10 97, 27 98, 2s 21ss 99, 1 *cf.* 23, 13. *cf.* vacare, voluptas. — honestum 10, 22 15, 21 52, 25 27 96, 9 99, 3 *cf.* 51, 22s. honeste (*κατ' ἄρετήν*) vivere 94, 4 11
 honores 22, 12
 ὄρεμί *v.* adpetitio
 (Q.) Hortensius (Hortalus, cos. 69) 26, 26 31, 23. dialogus Ciceronis 28, 30 *cf.* 8, 22; eius persona 56, 28. eius partes in

Catulo 31, 3 41, 5. loquitur 31, 7 57, 17 102, 23. eius villa 30, 28
 Hyperides orator 5, 14
 ἰδέα species 13, 20. *cf.* simplex idem *v.* unum
 ignis (elementum) 12, 4 7 16, 29 86, 3 9 13. animus ignis (Zenoni, *cf.* Tusc. 1, 19) 89, 23
 ignorantia (*ἄγνοια*) 18, 10. ignorantia 19, 1
 Iliona persona Enniana 70, 10
 illustres res (*ἐναργῆ*) 73, 7 12 92, 9. *cf.* perspicuum
 imagines (*εἰδωλα*) Democriti 90, 23
 immunitas (*ἀλητρονοργία*) 87, 23
 immutabile (*ἀναλλοίωτον*) 86, 14
 impudice actionem 81, 13 15; aliquid (negat.) 55, 21 s 81, 14 16. *cf.* visio, visum
 impelli ad agendum 39, 27 *cf.* 40, 1. *cf.* movere. — impulsio (*φραντασία*) 17, 6
 imprimere *v.* notio, notitiae, perspicuum, visum. — impressiones (*τυπώσεις*) 55, 17. explanata vocum impressio 9, 12
 inanimum 45, 33
 inanis *v.* motus, visio, visum.
 inane (*κενόν*) 86, 10 88, 4 90, 10
 incertum 43, 15 *cf.* 82, 12. incerta *ἔδηλα* 53, 12 *cf.* 40, 10. omnia inc. 43, 10 15 18 53, 11 82, 8 *cf.* 39, 20
 incognitum *v.* cognitum
 indagatio 91, 27; *cf.* quaestio
 individua (*ἄτομοι*, *cf.* Plut. Cic. 40, 2) Democriti 54, 7
 inexplicabilia (*ἄπορα*) 73, 23 74, 23 *cf.* 73, 26
 inferius *v.* superius
 infinitas, infinitum (*ἀπειρία, ἄπειρον*) 85, 28 86, 13. *cf.* materia,

quaerere. — infinite secari ac dividi (*εἰς ἀπειρον τέμνεσθαι καὶ διακείσθαι*) 12, 18 22
 Initium agendi 10, 18 39, 24.
 quaerendi 40, 6 13. cognoscendi 41, 28. v. elementa, mathematici
 insani, -nia v. furere
 inscientia (*ἄγνοια*) 17, 25 28 101, 21
 insignis, -ne v. nota, verum
 insipiens (*μορφός*, Stoice) 97, 3 100, 23
 insistere (in sorita, *ἴστασθαι*) 80, 25 cf. 65, 27
 intelligentia 37, 20. animalis i. (*πνεῦμα*) per omnia permanens et transiens (*διήκων*) 86, 27
 intemperantia immoderata 16, 24 interire in nihilum, in suas partes 12, 17 cf. 13, 2
 interrogatio (*συνερώτησις*) 2, 32. interrogationes fallaces et captiosae (*σοφίσματα*) 49, 28 cf. 33. captiosissimum genus interrogationis (soritae) 51, 4 cf. 8 72, 10. captiose interrogare 73, 3 cf. 72, 14 20 25. cf. 78, 31. cf. captiones
 intervalla v. movere
 intestinum (*τὸ ἐντός*) — oblatum (*τὸ ἐκτός*) 50, 25 cf. 17, 7
 invenire, inventio 40, 9ss. cf. ratio, verum
 ira (*θυμός*) pars animi 89, 22
 iracundia (*δογλιότης*) 96, 23
 iudex rerum mens 13, 18 cf. 71, 23. — iudicare (logice) saepe; quo iudicatur (*κριτήριο*) 44, 3. — iudicium (*κρίσις*) 29, 27 53, 4; sensuum 36, 25 37, 9 11; opinionis 16, 22. (*κριτήριο*) 43, 29 44, 12 56, 30 99, 19 22; veri (et falsi), veritatis 13, 16 37, 23 41, 25 27 99, 24 cf. 73, 26; incogniti et cogniti 36, 18 cf. 68,

11; disputandi et intellegendi 84, 1
 (M. Iunius) Brutus (Caesaris interfector, PW. 53) 5, 28
 Iuppiter: per Iovem 58, 27
 iurandi formulae 58, 27 101, 19.
 iurati iudices 101, 23
 iustitia 10, 25 98, 28

labi et fluere (*ῥεῖν*, Heracliti) 13, 27. l. (de oplatione) 84, 3 17 97, 22; lapsus 19, 16

labor v. dolor

Lacydes (Academicus) 34, 28 30 31

laetitia (*ἡδονή*) ecferris 16, 16 96, 5
 Lampsacus cf. Strato
 Latini 4, 10. Latinus adi. 2, 13 4, 27 5, 7 29 11, 13 17 12, 3 27, 4. Latine 6, 29 8, 21 11, 14
 latitudo (*πλάτος*) 85, 5

Leucippus physicus (Democriti auctor) 86, 10

levitas (iudicandi) 59, 21 87, 11

lex veri rectique 40, 26. leges populares 33, 5ss

Liber (23, 19)
 Libo v. Scribonius

libramentum v. extremitas
 P. (Licinius) Crassus (Mucianus,

Illvir agris iudic. adsign. 132/131, cos. 131) 33, 12

(L. Licinius) Lucullus, pr. 104)

proximorum duorum pater 26, 6

L. (Licinius) Lucullus (natus ante a. 106, cos. 74) inimicus Saturnini 33, 22. quaestor (87) 26, 8; pro q. Alexandriae (86) 31, 27

56, 22; in Asia (85–80) 26, 7 19 24; aed. cur. (79), praetor (77) 26, 10; in Africa (76), cos. 26, 11; ad Mithridaticum bellum missus (74) 26, 13; in Syria (68) 56, 23; triumphus (63) 27, 25. familiaris Antiochi 28, 9

31, 6 20 28 56, 24 97, 7. laudatur

26, 1–28, 14 57, 20 25 58, 10.
 dialogi persona 30, 29 31, 8 10.
 loquitur 31, 12 27–57, 16 102, 8 cf. 57, 18 24 58, 11. appellatur 31, 5 59, 23 ss passim. eius Tusculanum 102, 10
 (M. Licinius) Lucullus) Luci frater v. Terentius.

(L. Licinius) Murena bellum in Ponto gessit (83/82) 26, 18

liniamentum (*γραμμή*) 85, 4 cf. 20, 15

litterae 71, 25. Graecae 5, 7. Latinae 4, 27

locus communis 65, 14 66, 3
 longitudo (*μήκος*) <85, 4>

'lucet' pro exemplo 74, 4 15 75, 18 86, 22 92, 11 100, 6 101, 6

C. Lucilius poeta 78, 5
 Lucrinus (lacus) 90, 19 n.

Lucullus v. Licinius
 luna 20, 15 88, 26 89, 7. dea Stoicis 86, 26

(Q. Lutatius) Catulus (cos. 102) 32, 16 36, 6 102, 13. — eius filius (Q. L.) C. (cos. 78) 30, 29 s

102, 26 cf. 54, 9 11. huius partes in Catulo dialogo 32, 3 16

cf. pag. XII. loquitur 31, 3 57, 24 (cf. 58, 8) 102, 13. appellatur 31, 8 58, 11 70, 15

101, 6 cf. 102, 11. eius Cumanum 66, 9 cf. 30, 30; Pompeianum 66, 10?

Lycium gymnasium 7, 31
 Lycurgus (Lacedaemonius) 97, 4

Lysippus statuarius 68, 26

maeniana 61, 19
 mala 95, 27 96, 11. cf. bonum

M. Manilius cos. (149) 78, 6
 L. (Marcus) Censorinus cos. (149) 78, 7

mare 20, 18 21, 1 79, 15. divinum Stoicis 86, 26

C. Marius (cos. septies) 33, 15

materia (*ὄλη*) 3, 12 11, 3ss 12, 15 24 28. infinita 86, 4. in se omnia recipiens (*πανδεχής*) 86, 14. (com)mutatur (*ἄλλοιοῦται, τρέπεται*) 12, 25; omnibus modis (*δὲ ὅλων?*) 12, 17

mathematici 67, 6 cf. 79, 25. eorum initia (*ἀρχαί*) 85, 1 86, 17

media (*μέσα*) Zenonis 15, 25 —16, 5 93, 18

medici (dogmatici) 88, 19. empirici 88, 21

mediocritates (*μεσότητες*) veterum Academicorum 96, 15

Megara cf. Euclides. Megarici philosophi 93, 2 7

Melanthius Rhodius Academicus Carneadis auditor 35, 5

Melissus (Samius) philosophus 86, 13

memoria 9, 15 38, 12 ss 42, 19 46, 13 79, 22 s. memoriae ars 27, 5

mendacium v. opinio, sensus
 Menedemus Eretriensis philosophus 93, 9

Menippus (Gadarensis) 4, 11
 mens: e quinto elemento 12, 10 16, 28; ex igni 16, 30. et cogitatio 99, 26. et mentis acies 93, 11. et ingenium 9, 16. sensuum fons, ipse sensus 42, 15 cf. 33. m. et sensus 52, 17 59, 14 69, 9 cf. 16, 28 30 77, 7. aptissima ad scientiam 42, 27. rerum iudex 13, 17. movetur 42, 15 ss 50, 16 ss cf. 77, 7. divina, mundi 13, 3. 86, 6 24 cf. 90, 15 91, 10. mente capti v. furere. cf. animus

mentiri v. sensus
 Metrodorus Chius (Democriti auditor) *περὶ φύσεως* 62, 26

Metrodorus Stratoniceus Carneadeae doctrinae testis 35, 6 65, 7 cf. 55, 27

metus 96, 21. *cf.* timere
 Minerva 8, 17
 minimum (ἐλάχιστον) 12, 20
 minutatim (in sortita) 51, 6 72, 14
 mirabilia Stoicorum παράδοξα
 96, 27 ss *cf.* 95, 9 18 100, 17
 misericordia 96, 22
 Mithridates, Mithridaticum bel-
 lum (III) 26, 13 27, 24 s
 Mnesarchus Stoicus 20, 10 61, 6
 molestia *v.* vacare
 momenta contrariorum ratio-
 num paria (ισοσθένεια) 19, 23
 90, 5. *cf.* nihilo magis. — mo-
 menta (ἀξίαι) 93, 18
 morbi (πάθη) 16, 17. *cf.* per-
 turbatio
 mos, mores *v.* ethica, virtus
 motus, movere: movendi vis
 et efficiendi 12, 7. corporum
 motus 12, 21 90, 12. res mo-
 biles et concitatae 13, 26. mo-
 vetur animus 39, 31 40, 1 50,
 5; mens 42, 19 50, 16 (per
 sese) 19; adpetitio 39, 28.
 moveri mente, sensibus 77, 7;
 veris, falsis 70, 23 71, 20 77, 5
 99, 8; vere, inaniter (κενῶς)
 44, 25 50, 5; peracute 15, 12;
 cupiditate 96, 5; et agere al-
 quid 78, 29. motus animorum
 57, 7; mentis 50, 22. m. (plur.)
 voluptatis 98, 11. voluptates
 sensum movent 3, 23. mo-
 vere i. e. evertere 41, 1 31 *cf.*
 83, 14 99, 13. *cf.* impellere
 P. (Mucius) Scaevola (cos. 133)
 33, 12. eius frater P. Crassus
v. Licinius
 multiformes (πολυειδέεις) quali-
 tates 12, 2
 mundus *v.* Aristoteles, Demo-
 critus, Plato, Stoici, Strato
 Murena *v.* Licinius
 Musae Varronis 1, 17
 musica (pl.) 71, 25 *cf.* 37, 17 38, 26

mutari *v.* materia
 Myrmecides minorum opus-
 culorum fabricator 87, 20
 mysteria Academicorum 56, 13
cf. 24, 5

natrices 87, 14
 naturae (οὐσίαι i. e. elementa)
 IV vel V 16, 26 ss; enume-
 rantur 12, 4 86, 1 ss. natura
 quasi persona 7, 3 18, 5 43, 12
 56, 32 96, 20; item humana
 36, 25 94, 5 10 12 95, 24. n.
 sentiens 12, 30. rerum n. 12,
 20 53, 22 (pers.) 68, 8 72, 11
 (pers.); n. r. 75, 6 84, 27; n.
 r. omnium 83, 30; r. naturae
 88, 23; omnis n. cohaerens
 et continuata cum suis parti-
 bus 12, 26. naturae obscuri-
 tas 101, 32 *cf.* 8, 26 10, 30
 42, 9; investigatio 15, 4 *cf.*
 91, 24. n. fabricata animalia
 42, 11 69, 10. naturae bona
 9, 15; naturae parendum 9, 1 ss.
 praescriptio naturae 10, 24 *cf.*
 20, norma regula pr. n. 99, 5;
 e n. (κατὰ φύσιν) 9, 6; secun-
 dum n., naturae contraria
 (κατὰ φ., παρὰ φ.) 15, 23 ss;
 prima naturae commoda (πρῶ-
 τα κατὰ φ.) 98, 3, quae sunt
 prima in n. 10, 10, res eae
 quas primas homini n. concil-
 liat (οἰκτιοῦ) 94, 5 10; concil-
 liatio naturae 94, 12; accom-
 modatum ad n. οἰκτιον 46, 7,
 naturae 39, 25 32, alienum 39,
 33. n. veri et falsi 55, 14;
 nervorum, venarum 89, 19.
 naturā 16, 14. naturalis mo-
 dus 96, 16. naturalia pondera
 et motus Stratonis 88, 7. *cf.*
 obscuritas
 navis motus 66, 26
 Neapollitanum Luculli 30, 32

necessarium, necesse, neces-
 sitas (in dialectica) 75, 1 ss;
 persuadendi 84, 32. necessi-
 tas (fatalis) 13, 8
 Neptuni porticus quae fuit Pu-
 teolis 66, 14
 nescire *v.* scire
 nihilo magis (οὐδὲν μᾶλλον,
 sceptica vox) 48, 10 *cf.* 55, 8.
cf. momenta
 nix nigra Anaxagorae 62, 9
 76, 30
 nomina, verba, vocabula Graeca
 11, 15; Latina 4, 27. vulgi, pu-
 blicata, philosophorum 11, 19 s.
 usitata, trita 12, 14 *cf.* 17, 8.
 nova, fabricanda, inaudita 3, 3
 11, 11 23 30 17, 22 35, 23. n.
 imponere rebus 22, 7; com-
 mutare 15, 32. vocabulorum
 opifex 22, 8. *cf.* ἔτυμολογία
 norma naturae 99, 5. scientiae
 18, 6
 noscere *v.* comprehendere
 nota (σημείον) cognitionis 82, 6;
 veri et falsi 55, 20 61, 2 *cf.*
 68, 4. veritatis 43, 30; propria
 (ἴδιον) veri 44, 6; pr. quae
 nusquam alibi sit veri et certi
 78, 20; eius modi quae falsa
 esse non possit 68, 7 13. in-
 signis et propria percipiendi
 77, 9; certa 61, 23; c. et prop-
 ria 45, 3. communis (κοινή)
 veri et falsi 44, 7. notare pro-
 prium (σημειοῦσθαι) 44, 13.
 rerum notae *v.* argumenta. *cf.*
 dinotatae, notio, notitia, sig-
 num
 notiones rerum (ἐννοιαι) in ani-
 mis imprimuntur (ἐντυπῶνται)
 18, 7. n. veri et falsi 43, 24.
 n. discernit visa 40, 18 *cf.*
 68, 29. n. bonorum malorum-
 que 92, 6. animi nn. atque
 rationes (ἰδέαι) 14, 2. *cf.* nota

notitiae rerum ἐννοιαι, προλήμ-
 ψεις 38, 4 (nobis imprimuntur)
 42, 21 *cf.* 38, 7 46, 14.
 falsae, impressae visis (abl.)
 38, 6 8. *προλ.* Epicuri 99, 23.
cf. notio
 sub novis (tabernis, in foro)
 61, 18
 numeri Pythagoreorum 86, 16.
cf. numerus

oblatum *v.* intestinum
 obscuritas rerum 19, 1 29, 27;
 causarum 13, 13. obscura 73,
 6 13. *cf.* natura
 occultae res (i. e. φυσικά) 7, 3
 8, 27 91, 28 *cf.* 19, 12
 oculus, oculi 65, 28 30 66, 18
 67, 11 79, 13 22 *cf.* 66, 9 ss
 78, 1
 officium 39, 9 33. (καθήκον) 10,
 18 16, 1 39, 9 33 82, 11. plur.
 83, 32. contra o. (παρὰ τὸ κ.)
 16, 2. officia conservata prae-
 termissaque 16, 4
 οἰκτιον *v.* natura
 omnia *v.* unum
 opifices 100, 15
 opinari (δοξάζειν) i. e. adsentiri
 rei vel falsae vel incognitae
 56, 8 *cf.* 59, 3—60, 22 64, 14 ss
 65, 5 83, 5—84, 3 102, 16 s i. e.
 peccare 56, 5. temere op. 92, 4
cf. 69, 10. opinabilis (δοξα-
 στός) pars rerum 14, 1. opi-
 natio (δόξα, οἴησις) 65, 9; et
 temeritas 18, 10 81, 11. opi-
 nio 16, 22 49, 20 s 97, 22; im-
 becilla (ἀσθενής) et cum falso
 incognitoque communis 17, 26;
 -nis mendacium 65, 30. plur.
 19, 7 81, 7 99, 25. opinator
 (δοξαστής) 59, 5
 oracula 50, 8 80, 18
 oratio ratione conclusa 14, 10;
 accurata 48, 30; *cf.* 48, 7. ora-

tores 3, 2 84, 8; Latini 5, 13.
 oratoria vis dicendi 14, 11 *cf.*
 3, 2
 ordo *v.* continuatio
 ornatus mundi (κόσμος) 90, 16
 ova ovorum simillima 53, 25
 55, 3 69, 2

(M.) Pacuvius poeta tragicus
 5, 8. eius Antiopea 37, 17
 Panaetius Stoicus 28, 24 68, 8.
 epistula ad Tuberonem scripta
 de dolore patiendo (*cf.* fin.
 4, 23 Tusc. 4, 4; Diog. L. 9, 20
 περί εὐθυμίας) 96, 19
 παράδοξα *v.* mirabilia
 Parmenides poeta philosophus
 33, 21 63, 3 86, 9. Eleates 93, 5
 particulae similes inter se mi-
 nutae (ὁμοιομεσῆ Anaxagorae)
 86, 4
 partiri 2, 32. partitiones 48, 6
 patiendi vis (παθητικὴ δύνα-
 μίς) *cf.* accipiendi vis
 peccare 46, 18 56, 5. peccatum
 (ἁμαρτήματα) 16, 1 ss. omnia pec-
 cata varia 95, 9. *cf.* vitia
 pecudes *v.* homo
 pellere *cf.* movere, visum
 penates: per deos p. 58, 27
 Penelopae tela 73, 16
 percipere (καταλαμβάνειν) 13,
 23 38, 31 41, 26 42, 15 44, 29
 73, 5 92, 18 20. p., adsentiri
 46, 12 *cf.* 59, 15. nihil 65, 5
 79, 22 92, 20. -endi signum
 82, 25. percipi sensibus, quod-
 dam modo s. 37, 28; ratione
 71, 21; r. et coniectura 47,
 31. non p. 40, 16. p. posse
 41, 9 60, 9 82, 31 83, 21 92,
 21; p. non posse 47, 10 ss
 64, 28 67, 23 ss 68, 3 79, 28
 81, 16 92, 16 ss *cf.* 62, 22; p.,
 non p. posse 47, 4 ss 67, 24

78, 13. — quod p. (non) po-
 test (κατάληπτόν, ἀκατάλ.) 43,
 16 60, 8 ss 64, 19. perceptum
 esse 41, 6 42, 1 82, 2 *cf.* 40,
 15. percepta habere 82, 4. ni-
 hil posse percipi 21, 10 36,
 23 41, 7 ss 42, 1 47, 31 55, 27
 56, 17 59, 16 60, 18 ss 61, 22
 64, 1 (extrinsecus) 17 65, 11 ss
 77, 15 ss 82, 1 ss 102, 15; sciri
 aut p. 34, 8; cognosci p. sciri
 19, 4. — percepta 44, 17. -tum
 cognitumque 36, 15 *cf.* 39, 6
 78, 15. non -tum 102, 16. —
 perceptio (κατάληψις) 42, 24
 45, 23 65, 9 76, 10; animi 38,
 18; cognitio et p. 19, 19 *cf.*
 35, 16. — *cf.* comprehendere,
 -sum, -sio, visum
 Peripatetici unde dicti 7, 30. de
 perceptione et opinione 82,
 30 83, 13 ss. de arte oratoria
 et re p. 84, 8. de bonis 10, 5.
 de finibus 94, 7 ss *cf.* 98, 3.
 -cus 82, 30 *cf.* 94, 4. *cf.* Aca-
 demici
 permotio, permotiones 96, 16 ss;
 intumae 99, 21
 perspicere 48, 20 52, 29. — per-
 spicuum (ἐναργές) 44, 18 (ve-
 rum et impressum in animo
cf. 23) 26 78, 2 *cf.* 46, 9. plur.
 44, 17 23 46, 6 48, 32 49, 15
 26 52, 5 *cf.* 49, 23. perspicue
 44, 21. — perspicuitas ἐνάργ-
 γεια 35, 21 49, 12 20 52, 1 69,
 23 76, 7 79, 11 <102, 18>. *cf.*
 evidētia, illustris, visum
 perturbatio(nes) animi (πάθος)
 16, 13 ss. *cf.* commoveri, morbi
 παντασία visum 17, 7 36, 10.
cf. visum
 Phidias 101, 13
 Philo (Larisaeus) Academiae
 patronus 35, 8 *cf.* 6, 15. Clito-
 machi auditor 35, 7. doctor

Heracliti Tyr. 31, 31; Antiochi
 6, 15 28, 9 32, 18 60, 26 61, 6.
 libri duo 32, 2 ss *cf.* 6, 16. no-
 va doctrina 36, 3. de viso 36,
 17 ss 44, 16 ss 82, 17. de Car-
 neade 65, 7 *cf.* 55, 27. cum
 Catulo patre disputat 32, 17
 Philo (Megaricus) 100, 7
 philosophia 2, 21 4, 6 13 5, 22 7,
 4 8, 22 9, 19 38, 12 40, 21 42,
 33 48, 4 51, 5 71, 26 72, 3.
 eius studium 3, 28 5, 29 28,
 3 ss; ars 8, 9; partes 9, 1 17,
 4 13, 14 20, 5 84, 25 99, 18;
 forma 7, 24; regula 41, 21 *cf.*
 27. ph. i. e. disciplina 2, 12
 7, 27 26, 22 56, 29 58, 19; an-
 tiqua 10, 13. verbum ipsum
 11, 15. philosophi 40, 24 85,
 14; omnes 61, 15 17; antiquis-
 simi et doctissimi 29, 28; an-
 tiqui 62, 4 *cf.* 16, 18 18, 23;
 veteres 19, 4; qui ante Socra-
 cratem fuerunt 7, 4; qui se
 scire arbitrantur 30, 3; nobis-
 simi 62, 9 *cf.* 63, 17 90, 9
 91, 12 93, 3 101, 31 102, 3;
 summi viri 92, 29; magni homi-
 nes 85, 24; minime con-
 tempti 64, 1; minores 83, 10; mi-
 nuti 63, 18 *cf.* 62, 21; abiecti 93,
 14; Latini 5, 7 10; incerti 35, 11
 (Stoici?) 37, 21 (Cyrenaici)
 43, 13 (Philo). eorum disci-
 plinae 34, 3 102, 3; dissensio-
 nes 29, 19 ss 85, 24—101, 8
 passim 102, 2; error 102, 1;
 verba 11, 19. de sententiis:
 relicta 92, 30; diu multumque
 defensa 93, 23. philosophandi
 ratio triplex 8, 25
 Phoenices 59, 7 (versus)
 physici 32, 34 33, 26 42, 6
 53, 30 85, 15 20 91, 22 92, 8;
 politiores 54, 14. — phy-
 sicae verbum 11, 15. — phy-

sica n. pl. 3, 7 11 69, 17. pri-
 ma pars philosophiae 84, 26
 —92, 5; altera 10, 30—13, 13.
 de natura 10, 30 *cf.* 84, 27
 83, 30 15, 4 91, 24; d. n. et
 rebus occultis 8, 26; de ob-
 scuritate naturae 101, 32 *cf.*
 42, 9
 (φυσικά) 12, 5
 pictor(es) 37, 14 69, 3 *cf.* 101,
 12
 pisces 66, 19 90, 19 s
 Plato philosophus 5, 12. Soc-
 raticus 7, 21. auctor Acade-
 micorum et Peripateticorum
 7, 22 8, 1 19, 26 34, 9. succes-
 sores 7, 27 15, 6. libri 7, 21
 19, 25 63, 13; Timaeus 89, 11.
 ubertas 8, 4. nihil adfirmat
 19, 27 63, 12 *cf.* 33, 21 63, 7.
 ratio philosophandi triplex 8,
 25 14, 14. de animo 89, 22;
 summo bono 93, 2 9. de princi-
 piis rerum 86, 14; terra (*cf.*
 Theophrastus) 89, 11; animo
 89, 22. de iudicio veritatis
 99, 23; ιδέα 13, 21 14, 22. de
 philosophia 4, 2. *cf.* Acade-
 mia
 plenum (παστόν) 86, 10
 poema Varronis 4, 28. poetae
 Graeci 5, 9; Latini 4, 26 7, 7
 20, 19
 Poeni acuti 75, 29
 ποιός, ποιότης *v.* qualia, quali-
 tas
 Polemo Academicus 15, 7 9 83,
 10 98, 6. scripta 94, 6. Pole-
 moneus sapiens 95, 2
 Polyaeus Epicuri familiaris
 79, 24
 Polyclitus 101, 13
 Pompeianum Ciceronis 30, 33.
 eiusdem an Catuli 66, 10
 Q. Pompeius (cos. 141) 33, 10
 (T.) Pomponius (15, 16) Atti-

cus 1,1 6,25. auditor Antiochi 6,28. loquitur 1,14 6,27 8,19 11,11 14,18
 ponere: positum in nobis et voluntarium (ἐφ' ἡμῖν) 17,12. cf. potestas, situm
 Pontus (regnum) 26,19
 populares 33,2 cf. 5 62,5
 M. (Porcius) Cato (Censorius, cos. 195) 28,21
 porticus v. Neptunus, Stoici
 A. (Postumius) Albinus pr. 155, cos. 151: 97,11s. eius historia scripta Graece 97,14
 potestas: in nostra p. quod est (ἐφ' ἡμῖν) 46,2 15 18. cf. ponere
 se praebens alteri pars naturae 11,1. cf. accipiendi vis praeposita, reiecta (προσημεία, ἀποπρ.) 15,31
 praescribere, praescriptio v. natura
 praestrigiae (σοφίσματα) 49,17
 pravum v. rectum
 primum, secundum (in conclusione) 60,1 ss; prius (superius), posterius 49,7s. cf. sumere
 principia rerum (ἀρχαί, elementa) 85,22 ss; quattuor 86,12. principium naturae (comprehendendae) 18,6 cf. 8
 probare (quasi adprobare) 76,22 81,15; pro veris falsa 59,1. probandi species sgnm 82,25. sensibus probanda 76,14. — probatio 76,11. — probabilis (πιθανός) 30,5 45,6 76,12 17 (specie) 27 77,29 78,12 14 79,7 82,4 (-ia non percepta) 13 91,2 96,5; maxime pr. 90,3; -ius 88,14 95,28 98,8. id quod -le est 101,10. -le subst. 45,4 79,9 (expeditum solum liberum, nulla re

implicatum) 81,19. et quasi veri simile 43,21 cf. 22,4. -lia 82,7; non comprehensa neque percepta neque adensa sed similia veri 76,20; -lia sequi nulla re impediante 81,13 cf. 55,21 76,17. — probabiliter 98,5. — probabilitas (πιθανότης) magna 63,27; -tatem sequi 78,26. — cf. visio, visum
 profiteri v. adprobare
 profundum (βυθός) 19,6
 progressio ad virtutem (προκοπή εἰς ἀρετήν) 9,21
 προλήψεις v. notitiae
 propositum (θέσις) 47,25
 proprium, proprietas (ἴδιον, ιδιότης) 44,12 54,15. cf. nota
 Protagoras (Abderites philosophus) 99,19
 proverbium 55,3 cf. 8,17 55,12
 prudentia omnium rerum (πρόνοια) 13,5
 pseudomenus 102,5 cf. 73,21 ss
 punctum (στιγμή) 85,2
 Punicum bellum II 33,8
 Puteoli 66,13 76,26 90,19
 Pyrrho (Eieus) philosophus scepticus 93,21
 Pythagorei 86,16

quaerere, quaestio 20,1 36,1 38,5 40,8 ss 43,23 cf. 22,8 29,25; indagatio. quaestiones infinitae (θέσεις) 85,21
 qualia (ποιά) 12,26. qualitas (ποιότης) 11,8 17 31 12,26. principes, ex his ortae 11,31 ss. carens qualitate (ἄποιος) materia 12,13
 quiescere ἡσυχάζειν (in sorita) 72,22 ss

Rabirius scriptor Epicureus 2,30
 ratio (λόγος) 9,19 40,4 ss 69,

24 71,21. perfecta et simpliciterna i. e. animus mundi 13,1.
 recta r. (ὀρθὸς λόγος) personata 98,21. rationis experta (ἄλογος) 16,19 cf. 18,9 67,1. (λογισμός) 17,25 41,1 3 23 42,22 24; et coniectura 47,30. oratio ratione conclusa 14,10. rationes 59,10; quae ex coniectura pendet 84,29 cf. 80,8; geometricae 85,7 11; contrariae 90,4. (λογιστικόν) 16,20 89,22. (disciplina) 20,4 cf. 94,26 s. cf. notio, virtus
 ratum v. fixum
 rectum honestumque 10,22. r., pravum 43,26; plur. 17,30; in oratione 8,28. recte, prave factum (κατ'ὀρθωμα, ἀμάρετημα) 16,1 ss
 regula (κανόν) 43,22. philosophiae 41,21. veri et falsi 43,24 28 cf. 55,10. naturae 99,5
 reiecta v. praeposita
 remus fractus, infractus, inflexus 20,20 36,29 65,17s 67,4
 repugnare (μάχεσθαι) 8,29 38,10 41,12 71,30 81,7 82,22 83,6 s. ipsum sibi 48,29. repugnancia 49,3
 rhetoricae verbum 11,15
 Rhodus cf. Melanthius
 Roma 1,2 12 26,24 32,14. populus Romanus 29,1 cf. 2,22 ss 4,17 ss 101,18

sacerdotum vacatio 87,24
 sanguis: animus s. (Empedocli, cf. Tusc. 1,19) 89,24
 sapiens passim, vide maxime 54,23 59,4 ss 79,12 84,19 ss.
 sapientis gravitas, firmitas 59,20 ss cf. 64,16. sapiens certae disciplinae (23,17 ss) 86,18 87,1 90,2 92,2 ss 94,23 s

95,2 cf. 76,20. non s. 84,21; insipiens 85,19. sapientes i. e. philosophi 91,14. cf. Stoici. — sapientia 7,17 18,12 25,5 53,4 84,21. personata 39,16 ss 40,22 41,32. perfecta ratio 42,26. s. perfecta i. e. deus 13,3. ars vivendi 39,4. sapientiae disciplina 83,30; partes i. e. philosophiae 71,26 ss
 sapor 78,18
 Saturninus v. Appuleius
 scholae 66,15. cf. Strabo
 scientia (ἐπιστήμη) 14,1 39,2 80,8 101,12 15. de ea Zeno 17,25 ss 101,3. rerum sc. 42,26. cf. cognitio
 Scipio v. Cornelius
 scire, nescire 7,12 ss 19,10 s (22,3) 63,6 ss 64,4 82,12 84,18 ss 89,17 91,8 100,21 ss (L. Scribonius) Libo (cos. 34) familiaris Ciceronis et Varronis 2,5
 seditiosi cives 33,1 62,5 84,13
 P. et C. Selli 32,13
 Tib. (Sempronius) Gracchus (tr. pl. 133) 33,13 34,5
 (Sempronius) Tuditanus (cf. Cic. Phil. 3,17) 70,16
 sentire 37,24 46,3 54,15. — sensus (αἴσθησις) (sing. plerumque collective) frequenter. unde orti 16,28 30. Zeno de sensibus 17,5; Epicurus 65,22 ss 99,22; Plato 99,25. quae vis sit in sensibus 36,24—37,30 42,13 ss 45,30 65,13—71,21. sensus ipsi adsensus 81,2. sensus integri 9,9; sani et i. 66,5; i. incorruptique 36,27; veraces 65,22 cf. 14; hebetes et tardi 13,22 cf. 52,27; angusti 19,5; tenebricosi 62,24. mendacia, mentiri 65,25 67,

14 102, 4. res subiectae sensibus 13, 24; sub sensum cadere 13, 25 79, 4. sensus eripere 78, 16 *cf.* 46, 1; sensibus orbare 56, 31 63, 2. — sensus id quod sensu comprehensum 17, 24. — *cf.* 25, 12 n. 69, 7 78, 1; oculus, sapor, tactus, videre; comprehendere, mens, motus, percipere, videri, visum septem (sapientes) 85, 25
Septentriones 59, 10
P. (cos. 252. 248) et Q. Servilii Gemini 54, 16 68, 2 15. P. 68, 6 severitas personata 98, 20
signorum anulis inpressorum similitudines 53, 16 *cf.* 68, 30.
signum (σημείον, *cf.* nota) aut argumentum 45, 20. probandi, percipiendi 82, 25. commune (κοινόν, ἀπαράλλακτον) 44, 13
signari (ἐναποσφραγίζεσθαι) in animis a vero, a falso 61, 29. *cf.* visum
significari (σημειοῦσθαι) 45, 21
similis, similitudo 51, 18—55, 3 passim 68, 7 10 25. similitudines dissimilitudinesque 48, 7 *cf.* 78, 11. similitudines (ἀναλογίαι) 42, 21. *cf.* particulae, unum
simplex: semper s. et unius modi et tale quale est (μονοειδὲς καὶ ὁσάντως καὶ κατὰ ταύτῃ ἔχον, i. e. ἰδέα) 13, 19 *cf.* 15, 21
Siron Epicureus (Vergili doctor) 80, 2
situs in ipsis nobis (ἐφ' ἡμῖν) 46, 16. *cf.* ponere
Socrates auctor veteris philosophiae 2, 12 7, 1 ss 8, 9. magister Euclidis 93, 6; Aristippi 93, 25. confessio ignorantis 7, 12 ss 19, 2 11 33, 21 63, 7 ss 89, 16. genus disputandi 7, 11

8, 6 34, 10 ss. — Socratica παράδοξα 96, 27. Socraticorum libri 7, 21 *cf.* 7, 10 63, 9. — *cf.* εἰρωνεία
sol deus Stoicis 85, 10 86, 26 91, 12 ss. solis magnitudo 67, 5 ss 71, 26 85, 9 89, 13 91, 15 92, 14 ss. solis motus 67, 15 *cf.* 89, 6
Solo 97, 4
somnus, somnia, somnare, somniantes 50, 8 51, 31 ss 53, 4 ss 70, 3 ss 71, 15 ss 80, 18. *cf.* dormiens
sonus 64, 4 78, 18
sophismata contorta et aculeata i. e. fallaces conclusiunculae 63, 20 *cf.* 75, 23. *cf.* captiones, interrogationes, praestrigiae sophistae 62, 11
Sophocles tragicus 5, 11
sorites 51, 7 72, 8—73, 16 80, 24 102, 5
Sosus liber Antiochi 32, 18
species (fere φαντασία) 52, 13 76, 17 82, 25; sp. et quaedam formae visorum 55, 18. sine ulla sp. (ἄμορφος) materia 12, 13. sp. ἰδέα 13, 21 14, 21
Speusippus Academicus, Platonis sororis filius 7, 26 15, 5
stabile v. fixus
Stagira v. Aristoteles
stellae divinae Stoicis 86, 26.
innumerabiles 43, 19 82, 10.
immotae 89, 7
Stilbo (Στίλβων) Megaricus 63, 18
Stoici 3, 27 18, 18 34, 12 46, 30 60, 6 61, 3 ss 69, 22 91, 8 94, 9 ss 95, 8 102, 6. porticus (23, 11 24, 2) 63, 22. dialectici 75, 8. Stoicorum dumeta 82, 29; paradoxa 96, 28 *cf.* 95, 9. de sensibus 81, 2; deo 91, 10; mundo 86, 23 ss 91, 6; divina-

tionem 50, 10 80, 16 s; sapiente 96, 30 ss 100, 24 101, 4. Stoicus (23, 29) 35, 14 75, 15 84, 12 91, 12 94, 22 97, 10 17 21. Stoicus sapiens (23, 4) 86, 23 31 (syllabatum) 94, 23 95, 2. Stoicum 68, 19
(Strabo qui Varroni audiebat, *cf.* Plin. nat. 7, 85) 66, 15
Strato Lampsacenus Theophrasti auditor 14, 29 87, 23 88, 13 *cf.* 8
Stratonicea *cf.* Metrodorus
Ser. (Sulpicius) Galba (pr. 187) 52, 6 8
sumere ad concludendum (λαμβάνειν) 47, 16 48, 25 49, 3 7 51, 17 74, 1 82, 18 *cf.* 60, 18.
sumenda, contra (ληπτὰ, ἄληπτα in ethica) 15, 26 ss. *cf.* primum, superius
supera (μετέωρα) 89, 7. superius, inferius (in concludendo: ἡγούμενον, λήγον) 74, 17; aliter 82, 20 s. *cf.* sumere
suspicio (δπόληψις) 18, 10
sustinere se a respondendo in sorita 73, 1 s (ut equos); in adprobando aut improbando 52, 26 78, 24. *cf.* adsensio
συγκατάθεσις v. adsensio
Syracusae *cf.* Hicetas
Syria 56, 23
tactus interior, intumus 37, 22 64, 2
quod tale est quale est v. simplex
talpa 66, 23
temere (opinari) 60, 13 87, 11 92, 4. temeritas 18, 10 19, 16 24, 14 59, 21 69, 11 81, 11 83, 29 *cf.* 23, 26
tenebrae hominum cognitioni offusae 19, 8 57, 3 88, 15
M. (Terentius) Varo 1, 2. fa-

miliaris Ciceronis 1, 7 ss; Antiochi 6, 3 11 18, 19. veterem Academiam probat 2, 12 3, 25. eius studia, libri 1, 17 4, 6 ss *cf.* 25, 8; Cumanum 1, 8. loquitur 1, 19 ss passim, perpetua oratione 7, 1—18, 15 *cf.* pag. VIII. appellatur 2, 4—18, 17 saepius, 88, 14 n.
(M. Terentius Varro Lucullus qui antea M. Licinius Lucullus) Luci frater (cos. 73) 26, 6 terra (elementum) 12, 4 9 86, 3 9. terrae huius locus 88, 24; motus 89, 8; *cf.* 88, 26. dea Stoicis 86, 26
testis 65, 27 67, 2. testimonium 67, 3 101, 21
Tetrillus Rogus 32, 13
Thales unus e septem 85, 24
Themistocles 27, 3 9
(Theophanes Mytilenaeus) significanti videtur 27, 33
Theophrastus philosophus 5, 12 14, 23 15, 17 83, 9. φυσικῶν δόξαι 89, 6. περὶ εὐδαιμονίας 95, 24. *cf.* 89, 12 (Plut. quaest. Plat. 1)
tibicen in teatro 37, 17 69, 4
Timaeus v. Plato
Timagoras Epicureus 65, 27 (Timasagoras: Philippson Berl. philol. Wochenschr. 38 [1918] 1072)
timor 16, 15 88, 9 96, 6. *cf.* metus
tragicis incerti versus 70, 18
transfere (μεταφέρειν) nomina 11, 23
tribuni plebis 57, 30 74, 24 100, 13
Tubero v. Aelius
Tuditanus v. Sempronius (M. Tullius Cicero) consul 27, 26 57, 10. familiaris Varronis 1, 6 ss; L. Luculli 56, 25 *cf.* 27,

26; M. Bruti 5, 28; Antiochi 6, 11 18, 19 75, 17 83, 15. fortunae vulnus (i. e. mors Tulliae) 5, 21. oratoris commotio 58, 9. studia, libri 5, 14 ss 6, 9 8, 22 29, 3 ss 58, 17 ss; cf. Hortensius. verborum fabricator 35, 23 cf. 11, 30. loquitur 1, 12—18, 1 passim 102, 11 ss; perpetuis orationibus 18, 27 ss 20, 13 ss 58, 11 ss. appellatur 2, 1 32, 33 35, 23 56, 25. Cumanum 1, 1; Pompeianum 30, 33 66, 10? Tusculanum 102, 10 turpitude (*αίσχρόν*) 96, 11 Tusculana Luculli et Ciceronis 102, 10 Tyrus cf. Heraclitus

Ulixes 70, 18 (versus tragicus) unum omnia 86, 7. unum <et> constans, idem 13, 26. unum et simile et idem semper (*ἓν καὶ ὅμοιον καὶ ταῦτό*) Megaricorum solum bonum 93, 8. unius modi v. simplex urinatores 21, 8 usus 42, 31 54, 29. cf. consuetudo, virtus

vacare omni molestia (*ἀσχλησία*) 94, 2 cf. 97, 29 ss. vacatio 87, 24 cf. immunitas P. Valerius (Poplicola) cos. 509 33, 3 Varro v. Terentius vaticinationes 80, 19 verba v. nomina verus: vera et fidelis 18, 3; v. et firma et certa 48, 9; cf. comprehensum. plus uno verum esse non potest 102, 2 cf. 84, 16. non modo v. sed etiam necessarium 75, 2. verum invenire 29, 24 56, 9 58,

30 64, 8 11; reperire 58, 28; conquirere 29, 24 (cf. 21, 11); attingere 45, 18; cernere 93, 12. vera videre 58, 31 66, 8; tam v. quam falsa cernere 82, 24. ad verum proxime accedere 45, 14. a vero abesse 45, 13. pro veris probare 96, 3. veri cognitio 49, 19; insigne 45, 17; et certi nota 78, 20. v. et falsi regula, notio 43, 24; iudicium 41, 25; disceptatrix et iudex 71, 22; constitutio v. f. cogniti incogniti 41, 22. verum tale quale falsum esse non potest 83, 10 22 cf. 43, 31 44, 15 47, 11 24 61, 29 77, 11 83, 1. a veris falsa non distant 55, 2 cf. 48, 1 s 60, 14 99, 15. vera a falsis distinguere 54, 28 cf. 8, 27 60, 7 68, 4 80, 10; inter verum et falsum interest 43, 27. pro veris (ad)probare falsa 52, 27 59, 1; confundere vera cum falsis 56, 30; perinde moveri falsis ut veris movetur 70, 23; nihilo magis vera quam falsa 48, 11. cf. visum, visio. — veri simile 45, 12 91, 29 92, 5; s. v. 58, 30 76, 22. veri similitudo non impedita (cf. visio) 80, 27; s. v. 21, 15. cf. probabile videre (absolute, cf. oculus) 66, 17 19 25 70, 19; cf. 37, 14 s 66, 16 69, 3 s 71, 5. animo 90, 23. — videri (*φαινεσθαι*) 37, 1 39, 29 41, 2 46, 21 49, 2 69, 31? 70, 5 17 71, 11 79, 7 81, 1 101, 24. c. dat. 50, 18 52, 23 70, 4; sensibus 17, 10 66, 1 77, 14 s: ita videri ut etiam alia eodem modo videri possint 47, 2 cf. verum. id quod visum est (videtur, *φαινόμενον, φαντασία*) adpe-

tere 39, 27; sequi 45, 8 79, 2 80, 9; adsentiri 46, 22; discernere a falso 39, 30 cf. 17, 14 99, 20. quae videntur 47, 9 22 52, 29 cf. 48, 1. — visum *φαντασία* 17, 7 ss 36, 10 cf. 44, 10. de eo Zeno 100, 26. ars de visis 46, 28. duo genera (dividendi) visorum 76, 4. visa differentium generum 51, 27. v. a sensu profectum 67, 25 cf. 17, 6. sensus vv. 77, 18 20. quaedam mittuntur a deo 50, 7 ss. obiciuntur 51, 9 (cf. 46, 9 50, 23). pellunt nos 42, 13 cf. 59, 14 77, 4. adpetitionem 42, 14; quibus ad actionem excitamur 78, 30. vv. in animos imprimuntur 55, 16. v. ex eo quod est sicut est impressum et signatum et effectum (*καταληπτική φαντασία* Zenonis: *ἡ ἀπὸ τοῦ ὑπάρχοντος κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον ἑναπομεγαμένη καὶ ἑναπεσφραγισμένη καὶ ἑναποτενωμένη*) 64, 21 36, 11 (quale esse non potest ex eo unde non est ὅποια οὐκ ἂν γένοιτο ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος) cf. 64, 25 82, 31. de percipiendis visis 46, 29 47, 4 15 20 64, 20 25 67, 22 ss 68, 3 76, 5 cf. 10. v. comprehensibile (*καταληπτόν*) 17, 16; comprehensum 79, 23. v. accipere 41, 24 59, 14 cf. 17, 10; adprobare 79, 3; acc. et adpr. 17, 10; repudiare 41, 24; meminisse 79, 23. viso adsentiri 54, 26 cf. 71, 14; cedere, resistere 59, 16; repugnare 81, 7. vv. specie iudicantur 55, 19. visis agnoscit 44, 6. de visorum differentia 45, 9 47, 13 19 50, 20 ss (cf. 6) 51, 27 52, 32 53, 9 67,

23 ss 71, 13 82, 19 21; visi discrimen 99, 16; communitas cum falso 44, 11; visorum communitio 48, 20; visum viso adpositum 67, 26; visa vigilantium, dormientium etc. 53, 9 69, 27. v. verum 47, 11 67, 25 cf. 70, 4; falsum 38, 9 40, 17 41, 4 47, 18 50, 11 26 67, 22 cf. 77, 18 ss; verum, falsum 47, 9 48, 22 49, 4 ss 50, 20 71, 13 82, 19; vera et falsa distinguere 50, 20 ss 66, 2 88, 4. eius modi verum quale vel falsum 64, 23 ss cf. 38, 8 39, 30 40, 17 41, 3 47, 6 ss; quale falsum esse non potest 54, 26 55, 11 cf. 48, 25. valde veri simile 51, 10 cf. 50, 12; probabile 50, 12 26 51, 10 76, 6 (cf. 29) 77, 5; perspicuum <52, 32> cf. 52, 5 17, 13; nulla re impeditum (cf. visio) 77, 5 79, 3. inane 51, 29 cf. 52, 1 ss; leve 52, 21; imbecillum 69, 28. — visum (*φάντασμα*) 70, 9 cf. 50, 7. — visio (*φαντασία*) 71, 19. probabilis, pr. et quae non impediatur (*πιθανή, π. καὶ ἀπρίσπαστος*, cf. circumspectio et accurata consideratio, diligentissime circumspicere 45, 7 ss, *περιωδευμένη*, supra veri simile, visum) 44, 8. veri falsique communis 43, 29. vv. inanes 50, 32 vinulenti 21, 5 52, 17 69, 27 70, 1. cf. 51, 32 53, 5 9 viperae 87, 14 vir bonus 39, 8 virtus 7, 19 s 9, 13 14, 27 15, 18 18, 12 46, 16 19. perfectio naturae 9, 22 cf. 16, 7 40, 7; in ratione 16, 8. virtutis usus 9, 25 ss 10, 16; et habitus 16, 11 ss. v. solum bonum 10, 14

- 15, 20 93, 16 s cf. 42, 33 95, 18 ss; non solum 14, 28. v. personata 98, 10. genera virtutum 9, 26 ss 16, 9; cognitio 38, 32. vv. gratulatae 98, 28
 via (*hērmas*) 11, 2 ss
 visio, visum n. videre
 vita 10, 18 26 19, 6 22, 10 43, 1 ss 46, 24 76, 12 22 83, 32 94, 26 s 101, 21. cf. beata
 vitium, vitiosum: de ratione 60, 11 72, 9 s 17. de moribus 46, 17
 vocabula p. nomina
 volucres (aquilae?) 66, 17
 voluptas, -ates 10, 21 ss 64, 3 97, 9 99, 23. summum bonum 61, 27 93, 24 97, 27 (cf. 3, 23 23, 15 ss) 98, 22 ss. personata 98, 8
 Xenocrates Calchedonius Academicus 7, 29 15, 5 17, 1 83, 9 96, 29 97, 18. de animo 89, 24 17, 1. περί τὰ δυνάμεις πραγματικά 99, 28
 Xenophanes poeta philosophus 33, 21 63, 4 86, 6 88, 24 (A 47 Diels) 26 (cf. n.). princeps Megaricorum 93, 4
 Zeno Eleates 93, 5
 Zeno Epicureus Carneadis auditor 20, 7
 Zeno Stoicorum inventor et princeps 94, 12. Polemonis auditor, maior Arcesila 15, 10. magister Dionysii Heracl. #1, 25; Cleanthis 91, 12; Erilli 93, 1; Aristonis 93, 15. laudatur 15, 11. eius doctrina 15, 12—18, 15. contra sensus et consuetudinem 63, 22 69, 22; de comprehensione 36, 9 ss 64, 24 83, 24 100, 21 ss. de summo deo 91, 9. de summo bono 94, 12 95, 4 18 96, 8 98, 14; melius 93, 18. de sapiente 99, 18 64, 17 cf. 23, 6 ss. de Epicuro (23, 34). ab Arcesila impugnatur 18, 27 34, 22 64, 11 cf. 59, 18. verborum novator 17, 22
 Zeuxis pictor 101, 12

Charta ne vacet sine usu, hic brevier enumerabo Academicos I codices qui sunt stirpis $\alpha\omega$ (cf. p. XVII cum n. 6):
 α : Monac. Lat. 763 (Victorinus); Neapol. IV G 44; Vat. Pal. Lat. 1516; Laur. 90 sup. 77, 1
 β : Bonon. bibl. univ. 2228 fol. 333^v; Laur. Gadd. 90 sup. 78; Laur. Medic. Faesul. 188; Laur. 83, 7; Vat. Urb. 319; Dresd. Dc 106; Oxon. Balliol. 248 D
 χ : Monac. Lat. 328; Bonon. bibl. univ. 2228 fol. 208^v; Bodl. 2497; Riccard. 513; Paris. Lat. 17154
 δ : Burnel. 165. Harlel. 3953
 ϵ : Uffenbachianus (a. 1885 Sam. Alani episc. Dublin.); Ambros. D 94 sup.
 ζ : Oxon. Lincoln. 38; Laur. conv. suppr. 131; Laur. 76, 4; Harlel. 5291; Gand. 68; Riccard. 504 (liber Pogon. ex his ed. Rom. 1471)
 η : Vindob. philol. 269; Otiobon. Lat. 1944 et 1984
 θ : Vat. Lat. 6837; Neapol. IV G 42; Ambros. F 71 sup.; Perus. H 14; Dresd. Dc 120
 incerti: Sam. Alani apud Reid.; Ambros. C 55 Inf.; Caesenas Malatest. sin. XVIII 1; Chis. H V 147; Harlel. 6327; Otiobon. Lat. 1196; Scorial. g IV 15; Vindob. Lat. 3160.